

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание

Втора редовна сесия.

II заседание, събота, 17 октомврий 1909 г.

(Открито отъ председателя г. Х. Славейковъ, въ 3 ч. слѣдъ пладне)

Прѣседателътъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Г. секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь А. Христовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: А. Аврамовъ, Д. Атанасовъ, М. Бакърджиевъ, Никола Георгиевъ, Д-ръ С. Даневъ, В. Димчевъ, Г. Динковъ, Д-ръ И. Дрънковъ, Д-ръ Л. Дѣяновъ, Н. Коларовъ, Г. Копринаровъ, М. Кѣнчевъ, Ц. Мисловъ, М. Михайловъ, И. Паликрушевъ, Д. Папазовъ, П. Паскалевъ, Д-ръ Е. Разпоповъ, С. Сарафовъ, Т. Статковъ, Д. Стефановъ, Д-ръ Х. Танчевъ, А. Тараторовъ, С. Тенчовъ и Х. Тоневъ)

Прѣседателътъ: Отсъствуватъ 26; слѣдователно, има достатъчно число народни прѣдставители, за да се обяви засѣданието за редовно.

Моля г. секретаря да прочете протокола отъ миналото засѣдание. Да-ли е готовъ?

Секретарь А. Христовъ: Не е.

Прѣседателътъ: Сега ще пристѣпимъ къмъ дневния редъ: избиране на комисии по разнитѣ министерства.

Какъ желаятъ г. г. народнитѣ прѣдставители да стане изборътъ на тѣзи комисии — по прѣдложение на бюрото ли или друго-яче?

Мнозина прѣдставители: По прѣдложение на бюрото. Нека се спази традицията.

Прѣседателътъ: По изработване проектъ за отговоръ на тронното слово, бюрото прѣдлага да бѣдатъ избрани слѣдующитѣ лица: г. г. Д-ръ П. Ораховацъ, Д. Мишевъ, К. Мирски, Д-ръ С. Да-

невъ, П. Пешевъ, Т. Теодоровъ, М. Златановъ, С. Бабаджановъ, Г. Калинковъ, Р. Маджаровъ, А. Краевъ и В. Милевъ. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да бѣдатъ тѣзи господа членове на комисията за изработване отговоръ на тронното слово да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приематъ се.

За бюджетарната комисия: г. г. Н. Дѣйковъ, С. Рожевъ, И. Паликрушевъ, Г. Шиваровъ, И. Кьосевановъ, Д-ръ С. Поповъ, Л. Ивановъ, Я. Куцаровъ, Никола Георгиевъ, А. Краевъ, Р. Маджаровъ, Д-ръ И. Дрънковъ, Т. Теодоровъ, А. Стамболийски, Г. Тишевъ, П. Петровъ, Т. Михайловъ, В. Милевъ, Н. Коларовъ и С. Бабаджановъ. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да бѣдатъ поменатитѣ господа членове на бюджетарната комисия да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приематъ се.

По Министерството на финанситѣ: г. г. Никола Георгиевъ, Д. Папазовъ, Д. Константиновъ, Д-ръ И. Дрънковъ, Т. Теодоровъ, Г. Тишевъ, А. Бапшевъ, Г. Георговъ, Д. Драгиевъ, Г. Копринаровъ, Н. Коларовъ, Г. Данаиловъ, И. Марковски, Н. Велювъ и Д. Велевъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни, што въ комисията по Министерството на финанситѣ да бѣдатъ изброенитѣ господа, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приематъ се.

По Министерството на вътрѣшнитѣ работи: г. г. Т. Василевъ, В. Молловъ, Д-ръ И. Трувчевъ, Н. Дяковичъ, А. Филиповъ, Н. Гешевъ, Н. Андрѣевъ, Ц. Мисловъ, Д. Каранешевъ, Т. Димчевъ, П. Пѣйчевъ, А. Христовъ, Д-ръ П. Ораховацъ, Д. Драгиевъ и М. Михайловъ. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни въ комисията по Министерството на вътрѣшнитѣ работи

да бъдат поменатите г. г. народни представители, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

По Министерството на външните работи: г. г. Д. Мишев, Д-ръ С. Данев, А. Ангелов, В. Милев, Н. Начев, А. Башев, П. Пешев, И. Самарджиев, Д. Бончев, Н. Благоев, П. Паскалев, А. Христов, В. Георгиев и Д-ръ Л. Дъянов. Моля г. г. народните представители, които сж съгласни да бъдат тия господа членове на комисията по Министерството на външните работи, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

По Министерството на търговията и земледелието: г. г. П. Беров, Н. Холевич, П. Димитров, С. Стефанов, Г. Данаилов, В. Александров, Никола Георгиев, Д. Илиев, Д-ръ И. Дрънков, А. Стамболийски, Я. Симеонов, П. Петров, С. Палавчев, С. Пранджов, Ц. Барбалов и И. Цеков. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни поменатите г. г. народни представители да бъдат членове на комисията по Министерството на търговията и земледелието, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

По Министерството на общите сгради, пжтищата и съобщенията: г. г. К. Баталов, С. Сарафов, Д-ръ Г. Калинин, А. Филипов, С. Родев, К. Маричков, П. Паскалев, Н. Козарев, К. Малев, Д-ръ А. Гиргинов, М. Данов, Я. Попов, Е. Христов, П. Рачов и А. Екимов. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, щото изброените г. г. народни представители да бъдат въ комисията по Министерството на обществените сгради, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

По Министерството на народната просвета: г. г. К. Мирски, Д. Мишев, И. Хаджиев, Н. Копчев, В. Моллов, П. Войников, Г. Динков, Г. Палашев, В. Димчев, Ц. Бакалов, Г. Марков, Г. Данаилов, Х. Тричков, Д. Христов и В. Венчев. Моля г. г. народните представители, които сж съгласни, щото поменатите господа да бъдат членове на комисията по Министерството на народната просвета, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

По Министерството на войната: г. г. Т. Искров, Н. Попов, Х. Дограмаджиев, А. Филипов, Д-ръ П. Ораховац, А. Башев, А. Гузалски, П. Петров, Т. Теодоров, П. Пешев, Д-ръ С. Данев, К. Малев, Недѣлчо Георгиев и Г. Господинов. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, щото тия г. г. народни представители да бъдат въ комисията по Министерството на войната, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

По Министерството на правосъдието: г. г. В. Моллов, Д-ръ Г. Калинин, А. Димчев, Д-ръ Л. Дъянов, И. Самарджиев, К. Мирски, П. Пешев, Т. Теодоров, М. Златанов, В. Милев, Г. Копринаров, М. Ничов, А. Димитров и Д. Атанасов. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, щото поменатите г. г. народни представители да бъдат въ комисията по Мини-

стерството на правосъдието, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

Проштарна комисия: г. г. Г. Арабаджиев, Д. Рашев, Д. Митов, С. Бърнев, А. Бѣлорѣчки, Г. Грозданов, И. Терзиев, В. Душков, В. Здравев, Н. Здравков, Н. Тошолов, П. Иванов, Т. Икономов, Д. Константинов, Д. Маноилов, Н. Митов, И. Неврокопски, Е. Разпопов, Д. Чакъров, И. Стопков, П. Рѣков, С. Георгиев, П. Стаменов, Г. Танков и С. Тенчов. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, щото изброените г. г. народни представители да бъдат въ проштарната комисия, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приемат се.

Комисия за изработване правилникъ за вътрѣшния редъ на Народното събрание: г. г. Ц. Бакалов, К. Мирски, Д-ръ П. Ораховац, Г. Шиваров, И. Самарджиев, Д. Христов, В. Мантов, Р. Маджаров, С. Бабаджанов, В. Димчев, В. Милев, П. Войников, В. Моллов, Н. Попов и М. Ничев. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни, щото изброените г. г. народни представители да бъдат въ тая комисия, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приема се.

Има думата г. докладчикътъ на анкетната комисия по свищовския изборъ.

В. Милев: Докладчикъ на анкетната комисия по свищовския изборъ съмъ азъ. По прѣдъ видъ на това, че на 15 того азъ отсъствувахъ, мене ми бѣше неизвѣстно, че ще бѣде туренъ тогава на дневенъ редъ свищовскиятъ изборъ и едвамъ вчера подиръ обѣдъ узнахъ, и то, чрѣзъ канцелярията, тукъ, че е туренъ на дневенъ редъ. Заявявамъ прѣдъ почитаемото Народно събрание, че азъ, като докладчикъ, не съмъ готовъ, защото всичките бѣлѣжки, които сме държали по анкетата на свищовския изборъ, сега-засага не се намиратъ у насъ. Допускамъ, че е възможно да станатъ спорове по този изборъ, но които спорове азъ, като докладчикъ, трѣбва да дамъ обяснения, а за да дамъ тия обяснения, трѣбва да имамъ всички бѣлѣжки у мене. Затуй азъ бихъ молилъ г. прѣдседателя да иска разрѣшение отъ Народното събрание, да се отерочи докладването на този изборъ и да ми се даде възможность да се подготви, като докладчикъ, за да докладвамъ правилно мнѣнието на анкетната комисия и онѣзи факти, които ние сме изнесли.

К. Мирски: Приема се.

Прѣдседателятъ: Моля г. г. народните представители, които сж съгласни съ мнѣнието на г. Милева, да си вдигнатъ ръката. (Мнозинство) Приема се.

Има думата г. Козаревъ, докладчикъ на провѣрочната комисия.

Докладчикъ Н. Козаревъ: Г. г. народни представители! Като докладчикъ отъ провѣрочната

комисия, ще ви докладвамъ избора на първата Пазарджишка изборителна околия.

Първата изборителна околия на гр. Пазарджикъ е била раздѣлена на шестъ секции. Въ първата секция, въ гр. Пазарджикъ, отъ 2.799 изборители явили сж се и сж гласоподавали 722. Въ втората изборителна секция, пакъ въ гр. Пазарджикъ, отъ 2.702 изборители, явили сж се и сж гласоподавали 884. Въ третата изборителна секция, пакъ въ гр. Пазарджикъ, отъ 1.956 изборители явили сж се и сж гласоподавали 489. Въ четвъртата изборителна секция, въ с. Дингата, отъ 1.636 изборители явили сж се и сж гласоподавали 545. Въ петата изборителна секция, въ с. Цѣрово, отъ 2.141 изборители явили сж се и сж гласоподавали 855. Въ шестата изборителна секция, въ с. Згърлий, отъ 2.520 изборители явили сж се и сж гласоподавали 664.

Отъ подаденитѣ гласове кандидатитѣ сж получили гласове по редъ: Георги Танковъ, въ първата секция 244, въ втората — 179, въ третата — 131, въ четвъртата — 242, въ петата — 231 и въ шестата — 120; всичко Георги Танковъ е получилъ 1.147 гласа. Вториятъ кандидатъ, Дръ Гаговъ, е получилъ въ тия секции всичко 1.048 гласа. Третиятъ кандидатъ, Костадинъ Василевъ, е получилъ всичко 866 гласа. Четвъртиятъ, Борисъ Вазовъ, е получилъ всичко 531 гласа. Петиятъ, Ст. Костурковъ, е получилъ всичко 234 и шестиятъ, Иванъ Войводовъ, е получилъ всичко 146 гласа. За избранъ е провъзгласенъ първиятъ кандидатъ, Георги Танковъ, който е получилъ най-много гласове — 1.147.

Въ всичкитѣ изборителни секции сж спазени прѣдписанията на изборителния законъ: на опрѣдѣления часъ сж били открити урнитѣ и на 6 ч. изборътъ навсѣкѣ е билъ прѣкратенъ. Прѣзъ деня на гласоподаването, додѣто се е произвеждалъ изборътъ никакви оплаквания не е имало; въ дневниците не е отбѣлзванъ никакъвъ особенъ случай. Протоколитѣ сж подписани отъ всички членове на бюрата, както и отъ застѣпнициѣ.

Окрѣжниятъ сѣдъ е приелъ и провъзгласилъ за избранъ Георги Танковъ. Въ законния срокъ не е имало никакви оплаквания, отъ което слѣдва, че изборътъ е правиленъ и редовенъ и затова почитаемата провѣрочна комисия ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ васъ да приемете и утвърдите избора на гр. Татаръ-Пазарджикъ, като правиленъ и редовенъ.

Прѣдседателътъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ рѣшението на провѣрочната комисия да се утвърди изборътъ станалъ въ Татарпазарджишката изборителна околия, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Докладчикъ Н. Козаревъ: Пещерската изборителна околия е била раздѣлена на четири изборителни секции. Въ първата изборителна секция,

въ гр. Пещера, отъ 3.426 изборители явили сж се и сж гласоподавали 988. Въ втората изборителна секция, съ центъръ Брацигово, отъ 1.972 изборители явили сж се и сж гласоподавали 655. Въ третата изборителна секция, въ с. Лѣджене, отъ 3.021 изборители явили сж се и сж гласоподавали 1.265 и въ четвъртата, Айдоловската секция, отъ 1.720 изборители явили сж се и сж гласоподавали 628.

Получили сж гласове слѣднитѣ кандидати: Петъръ Рѣковъ — 1.749; Дръ В. Радославовъ — 1.131; Дръ Главиновъ — 247; Шерю Костадиновъ — 242; Григоръ Чешмеджиевъ — 68 и Данаилъ Юруковъ — 70.

Прѣзъ деня на избора, споредъ дневницитѣ, не е станалъ никакъвъ особенъ случай. Всичкитѣ дневници сж подписани отъ членовѣ на бюрата, както и отъ застѣпнициѣ. Никакви оплаквания не е имало. Сжщо и въ законния срокъ, слѣдъ избора, друго заявление до почитаемото Народно събрание не е постѣпило, и като така, комисията съчете избора за правиленъ и редовенъ и азъ ходатайствувамъ за неговото утвърждение, като се съчете за избранъ въ тази околия г. Петъръ Рѣковъ, съ 1.749 гласа.

Прѣдседателътъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ рѣшението на провѣрочната комисия да се утвърди изборътъ станалъ въ Пещерската изборителна околия, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата докладчикътъ г. Коцевъ.

Докладчикъ Н. Коцевъ: Г. г. народни прѣдставители! Русенската градска изборителна околия е била раздѣлена на три изборителни секции, въ които отъ 11.112 души изборители сж гласоподавали само 3.223 за кандидатитѣ: Александъръ Каназирски — 1.514, Никола Догановъ — 1.268, Никола Бояновъ — 339, Димитъръ Анастасовъ — 45, Янко Сакъзовъ — 50 и Никола Мухановъ — 1. Избранъ е съ болшинство Александъръ Каназирски съ 1.514 гласа. Прѣзъ врѣме на изборанито въ една отъ секциитѣ не е станалъ никакъвъ инцидентъ. Въ втората секция е постѣпило само едно заявление, съ което единъ отъ кандидатитѣ, Никола Догановъ, се оплаква, че единъ отъ изборителитѣ, слѣдъ като билъ гласоподавалъ, влѣзалъ въ изборното мѣсто и тамъ агитиралъ. Обаче бюротъ не е дало никакво значение на това заявление — аслж и самото заявление е безсѣдържательно. Комисията ходатайствува да се утвърди изборътъ, въ който е избранъ Александъръ Каназирски съ 1.514 гласа.

Прѣдседателътъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисията да се утвърди русенскиятъ изборъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата докладчикътъ г. Стамболийски.

Докладчикъ А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Новоагорската изборителна

околия е имала 5 секции. Състезавали сж се демократи, цанковисти, земеделци, социалисти и радикали. Отъ 12.002 гласоподаватели, гласоподавали сж всичко 3.454 души. Листитъ сж получили гласове, както слѣдва: Начо А. Начевъ, демократъ — 1.543, Колю Ивановъ, земеделецъ — 715, Антонъ Франгя, цанковистъ — 582, Василъ Константиновъ, неизвѣстенъ — 379, Петъръ Бакаловъ, социалистъ — 136, Найчо Цановъ, радикалъ — 32, Никола Георгиевъ, неизвѣстенъ — 46, Георги Кирковъ — 19. Провѣзгласенъ е за избранъ Начо А. Начевъ, като такъвъ, който е получилъ най-много гласове. Не е постѣпила никаква констестация; има само едно заявление въ една отъ секциитъ, въ което заявителтъ се оплаква, че помощникъ-кметтъ на с. Твърдица е промѣнявалъ бюлетинитъ; посочва и свидѣтели; обаче бюрото е турило резолюция, че остави заявлението безъ послѣдствие, защото е подадено слѣдъ като твърдитани сж гласували и не е имало възможность да се провѣри писаното. Азъ ще моля да се утвърди изборътъ.

Прѣдседателтъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисията за утвърждаването на новозагорския изборъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата докладчикътъ г. Бърневъ.

Докладчикъ С. Бърневъ: Ще докладвамъ избора въ първата Софийска градска избирателна околия. Въ тая избирателна околия е имало 9.114 души избиратели, отъ които сж гласоподавали 2.161. Най-много гласове сж получили: Георги Т. Данаиловъ — 1.010 гласа, слѣдъ него Янко Сакъзовъ — 576, Георги Т. Пѣевъ — 409 и Тодоръ Влаиковъ — 30 гласа. Въ първата, втората, третата и четвъртата секции не сж подадени никакви заявления. Само при провѣрката на бюлетинитъ бюрото е констатирало недѣйствителни бюлетини, понеже нѣкои сж писани съ моливъ, други сж писани на начъртана хартия. Отсъствувалъ е само единъ членъ отъ четвъртата секция, като е подалъ заявление, придружено съ медицинско свидѣтелство, че е билъ боленъ. Всички други протоколи сж подписани отъ членоветъ на бюрото. Комисията счита избора за редовенъ и правиленъ, а за избранъ — Георги Т. Данаиловъ съ 1.010 гласа, и моли да бжде утвърденъ настоящиятъ изборъ.

Прѣдседателтъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да се утвърди изборътъ въ първата Софийска градска избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Докладчикъ С. Бърневъ: Ще докладвамъ избора въ втората Софийска градска избирателна околия. Имало е всичко 8.245 души избиратели; гласоподавали сж 1.944. Най-много гласове е полу-

чилъ Аврамъ Р. Горановъ — 850; слѣдъ него Янко Икономовъ — 542, Янко Сакъзовъ — 338 и Д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ — 80. Намѣрени сж въ различнитъ секции нѣколко бюлетини недѣйствителни, понеже сж писани съ моливъ, или не сж скръпени съ подписа на прѣдседателя. Въ втората секция единъ отъ членоветъ на бюрото не е присѣствувалъ, защото е подалъ заявление до бюрото, въ което казалъ, че не билъ учителъ и, слѣдователно, не могълъ да бжде назначенъ за членъ на бюрото. Въ третата секция е съставенъ единъ актъ по заявление отъ единъ избирателъ, какво едно лице е гласоподавало съ чужда карта, обаче, отъ справката, която е направило бюрото, се е оказало, че туй лице е сжщото, което е дало бюлетината си, и за туй е съставенъ актъ и приложенъ къмъ дѣлото. Други нѣкои нередовности нѣма, нито констестации. Комисията счита, че настоящиятъ изборъ е извършенъ правилно и обявява Аврамъ Р. Горановъ за избранъ за народенъ прѣдставителъ съ 850 гласа.

Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Въ интеллигентна София!

Прѣдседателтъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисията да се утвърди изборътъ на втората Софийска градска избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата г. Стоименъ Савовъ.

Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Нѣма го.

Прѣдседателтъ: Има думата докладчикътъ г. Милчевъ.

Докладчикъ А. Милчевъ: Ще докладвамъ избора въ Чирпанската околия. Тая околия има 6 секции и 15.822 избиратели. Явили се въ врѣме на избора 3.732 души. Отъ тѣхъ Владимиръ Дяковичъ е получилъ 2.682 гласа, Рачо Наневъ — 892, Найчо Цановъ — 130, Георги Бакаловъ — 10, Георги Кирковъ — 4 и Благоевъ — 2. Въ врѣме на избора въ първитъ 5 секции не е имало никакво заявление. Въ шеста секция е имало двѣ заявления, които сж оставени безъ послѣдствие. Намѣрени сж сжщо и двѣ бюлетини, които сж взети за недѣйствителни, защото едната е била зачеркната, а другата е била двойна. Заявленията сж оставени безъ послѣдствие, защото прѣдседателтъ, когато е излѣзълъ да провѣри, дали съдържаното въ тѣхъ е вѣрно, че имало единъ стражаръ безъ померъ, оказало се е, че това е било невѣрно, и лицата, които сж подписали заявлението, сж отказали да го поддържатъ. Комисията намѣри избора правиленъ и редовенъ и хотатайствува да се утвърди Владимиръ Дяковичъ, като редовно избранъ съ 2.682 гласа.

Прѣдседателтъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на ко-

мисията да се утвърди изборътъ въ Чирпанската избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Докладчикъ А. Милчевъ: Хасковската околия има 6 секции, 16.585 избиратели; явили се въ деня на избора 5.423 души. Избрани сж: Никола Андрѣвъ съ 2.648 гласа, слѣдующиятъ Марко Торлаковъ — съ 1.242, Апостолъ Урумовъ — 524, Янко Сакъзовъ — 569, Тодоръ Георгиевъ — 346, Найчо Цановъ — 59, Василь Коларовъ — 16, Василь Милевъ — 1 и Иванъ Настевъ — 34. Въ врѣме на избора въ петата секция е имало подадено едно заявление, подписано отъ нѣколко души. Прѣдседателътъ го е оставилъ безъ послѣдствие, защото, слѣдъ като е било провѣрено, оказало се, че е невѣрно туй, което се е твърдѣло вътрѣ. Въ врѣме на избора не сж станали никакви други контестации. Всички протоколи въ секциитѣ сж подписани правилно и редовно. Комисията прие избора за правиленъ и редовенъ и ходатайствува да се утвърди Никола Андрѣвъ, като избранъ съ 2.648 гласа.

Прѣдседателътъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисията за утвърдението на хасковския изборъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата г. Н. Чолаковъ, докладчикъ на провѣрчната комисия.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ви докладвамъ избора, който е станалъ въ първата Пловдивска селска избирателна околия. Тази избирателна околия се състои отъ 6 избирателни секции. Въ първата избирателна секция сж гласоподавали 669 души отъ 2.442 гласоподаватели; въ втората избирателна секция сж гласоподавали 675; въ третата избирателна секция — 410; въ четвъртата избирателна секция — 564; въ петата — 955; въ шестата — 600.

Положени сж били три кандидатури: Янко Божиловъ, Петко Мариновъ и Харитонъ Куевъ. Отъ тѣзи трима души кандидати Янко Божиловъ е получилъ 2.301 гласа, Петко Мариновъ — 1.040 и Харитонъ Куевъ — 489.

Окръжниятъ съдъ съ протоколъ е потвърдилъ избора на Янко Божиловъ, понеже е получилъ най-много гласове. Докладванъ изборътъ въ комисията, послѣдната го прие за редовенъ и правиленъ. Въ деня на избора е подадено само едно заявление, въ което е казано, че въ с. Голѣмо-Конаре не сж били раздавани избирателнитѣ карти, и то заради това, защото мировиятъ съдия, който е билъ командированъ, паднало му се по жрѣбие да отиде въ друга секция. Обаче такива оплаквания отъ избирателитѣ не сж станали. Този именно фактъ не е подкрѣпенъ съ нищо, заради това комисията намѣрва този изборъ за правиленъ и законенъ и ходатайствува да бѣде утвърденъ.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Прѣди да се гласува изборътъ, азъ ще моля г. докладчика да ми каже, има ли подавани заявления въ Голѣмоконарската секция прѣзъ врѣме на гласоподаването, защото, когато изборътъ се разглеждаше въ комисията, не ми се каза за такива заявления, а азъ по околентъ пътъ се научавамъ, че има купъ заявления.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Има подадено едно такова заявление, въ което е казано, че нѣкои си били агитирали прѣдъ изборното мѣсто и послѣ, че прѣдшествующиятъ денъ прѣди избора било станало сбиване на нѣколко души избиратели, обаче това заявление е било оставено безъ послѣдствие отъ бюрото, което е участвувало въ тази именно секция.

А. Стамболийски: Други още; за пиянство и отваряне на кръчми?

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Всичкитѣ тѣзи заявления, които сж подадени, сж оставени отъ комисията безъ послѣдствие.

А. Стамболийски: Трѣбваше да ги видимъ.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Други заявления нѣма.

А. Стамболийски: Има заявления, че имало нераздадени карти. Мисля, че сж приложени тукъ и самитѣ карти.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Контестацията, която е подадена, тя е; други заявления нѣма.

И. Хаджиевъ: Въ комисията не казахте за заявленията.

А. Стамболийски: Моля разгледайте добръ, нѣма ли други заявления отъ Голѣмоконарската секция.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Моля, г. Стамболийски, елате ги прѣгледайте.

А. Краевъ: Г-да! Азъ се чудя на уважаемия прѣдговорившъ, че интерпелира докладчика на комисията безъ да излѣзе да лансира нѣкои факти и да оспори правилността на взетото отъ провѣрчната комисия рѣшение. Какво иска да каже той? Че г. докладчикътъ прѣдставлява невѣренъ докладъ, че има прикрити книжа.

А. Стамболийски: Като членъ отъ комисията, г. Краевъ, не ми се прѣдстави, че има заявления.

А. Краевъ: Дѣлото не е ли на Ваше разположение?

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Азъ Ви казахъ какво е постѣпило въ деня на избора, г. Стамболийски.

А. Димитровъ: Одевъ докладчикътъ, казваме, че нѣма заявления, а сега се вижда, че има.

А. Краевъ: За да се запази престижътъ на Събранието и на провѣрочната комисиия, азъ ви моля да минемъ на другъ въпросъ и да се даде на разположението на г. Стамболийски цѣлото дѣло да го проучи, за да нѣма такива упреци. Когато човѣкъ иска да каже нѣщо, трѣбва да се яви подготвенъ, съ извѣстно мнѣние и съ данни на ръка.

А. Стамболийски: Азъ запитвамъ.

А. Краевъ: Тогава трѣбва по официаленъ пътъ да направите запитването.

Прѣдседателъ: Г. Краевъ, г. Стамболийски пита има ли такива заявления, защото се научилъ по околентъ пътъ, че имало. Казаха му, че нѣма.

А. Краевъ: Г. Стамболийски каза, че комисиията е скрила нѣкои книжа, затова е длъженъ да си вземе думитѣ назадъ.

Прѣдседателъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисиията да се утвърди изборътъ въ първата Пловдивска селска избирателна околия, да си вдигнатъ ръката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Ще докладвамъ избора въ Станимашката околия. Тази околия има 7 избирателни секции. Въ тѣхъ е имало 3 листи, отъ които Никола Благоевъ, демократъ, Христо Ковачевъ и Илиа Бобчевъ, народнякъ. Отъ тѣзи 3 листи, въ всички избирателни секции не сж постѣпили никакви заявления, които да указватъ на нѣкакви порочности на избора. Въ първа избирателна секция сж гласоподавали 775 избиратели; въ втората — 519; въ третата — 644; въ четвъртата — 556; въ петата — 676; въ шестата — 364 и въ седмата — 678. Отъ общото число избиратели, които сж били записани по избирателнитѣ списъци — 18.341 — гласоподавали сж 2.143, отъ които гласове Благоевъ е получилъ 2.070, Илиа Бобчевъ — 645 и Христо Ковачевъ — 614. Изборътъ е станалъ правилно, не сж станали никакви смущения въ деня на избора и никакви контестации не сж постѣпили. За избранъ, споредъ протокола, който е държанъ отъ Пловдивския окръженъ съдъ, е провъзгласенъ Никола Благоевъ. Докладванъ изборътъ въ комисиията, тя го прие за правиленъ и азъ ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание да се утвърди.

Прѣдседателъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисиията да се утвърди станимашкиятъ изборъ, да си вдигнатъ ръката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата г. Добри Митовъ, докладчикъ на провѣрочната комисиия.

Докладчикъ Д. Митовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще ви докладвамъ избора въ Трън-

ската избирателна околия. Тази избирателна околия има 5 избирателни секции. Въ петтѣ секции има всичко 12.678 избиратели; гласоподавали сж 4.691. Гласове сж получили: Д-ръ Александъръ Гиргиновъ — 2.357; Сотиръ Календеровъ — 1.252; Стефанъ Бобчевъ — 996; Харалампи Цоневъ — 132. Изборътъ е започналъ въ законното врѣме; станалъ е редовно. Въ първата, втората и третата секции не сж постѣпили никакви заявления; само въ четвъртата секция, въ гр. Брѣзникъ, е постѣпило едно заявление отъ нѣколко души избиратели, които искали полицията да се замѣни съ войска. Като несвоеврѣменно и ненаправено по надлежни редъ, туй заявление е било оставено безъ послѣдствие. Въ петата секция — въ с. Врабча — тамъ не е постѣпило никакво заявление, обаче, прѣзъ деня се е случилъ слѣдующиятъ инцидентъ, който е забѣлѣзанъ въ протокола, когато е произвежданъ изборътъ. Въ протокола е казано слѣдующето нѣщо: (Чете) „Къмъ 1 ч. 30 м. между гласувалитѣ избиратели отъ с. Врабча и нѣколко жени отъ сѣщото село и отъ друга страна негласувалитѣ избиратели отъ общината Звонска, извънъ двора на изборното мѣсто се повдигна скандалъ, съпроводенъ съ бой отъ камъне и тояги и два пушечни изстрѣла въ въздуха, отъ което като резултатъ бѣ нараняването по разни части на тѣлото нѣколко души“ — безъ да казва да-ли сж избиратели или какви сж. „Слѣдъ това звончане пристѣпиха къмъ гласуване и изгласуваха до вечерята. Бюрото е на мнѣние, че този инцидентъ не попрѣчи на правилния изходъ на избора.“

Комисиията се занима съ този изборъ, намѣри го, че е правиленъ и че редовно е избранъ г. Д-ръ Александъръ Гиргиновъ, съ 2.357 гласа, и отъ името на комисиията ходатайствувамъ да се утвърди изборътъ и да се провъзгласи той за избранъ.

Прѣдседателъ: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисиията, да се утвърди изборътъ на Трънската околия, да си вдигнатъ ръката. (Мнозинство) Утвърждава се.

Има думата докладчикътъ на провѣрочната комисиия, г. Д. Каранешевъ.

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще докладвамъ първо, горнеорѣховския изборъ, втора Горнеорѣховска избирателна околия. Тази околия се е дѣлила на 4 избирателни секции съ центрове Лѣсковецъ, Стражица, Чаиръ и Джулюница.

Въ първата секция отъ 2.987 избиратели, записани по избирателния списъкъ, сж гласоподавали 707. Въ тази секция сж били: Арбанашка община, Добридѣлска, Лѣсковска и Тантурска. Отъ първата община по списъка сж били 246 избиратели, гласоподавали сж 40; отъ втората, Добридѣлска, по списъка сж били 386, а гласоподавали 99; отъ Лѣсковската, отъ 2.100 избиратели, гласоподавали

554; отъ Тантурската, отъ 255 избиратели, гласоподавали сж само 14.

Втора секция сж центъръ въ с. Стражица; по избирателнитъ списъци въ всичкитъ общини, които сж влизали въ тази секция, именно: Стражица, Асѣново, Паша-къой, Кралъ-Бунаръ, Лефеджий, Юрюклери, е имало записани 2.133 избиратели; отъ тѣхъ гласоподавали само 768.

Трета избирателна секция сж центъръ с. Чаиръ. Общинитъ, които сж принадлежали къмъ тази избирателна секция, сж: Горски-Сѣновецъ, Ердовандий, Лозенъ, Сулица и Чаиръ. Въ всички тѣзи общини, принадлежащи къмъ тази секция, по избирателнитъ списъци е имало записани 2.292 избиратели; отъ тѣхъ сж гласоподавали само 647.

Четвърта секция сж центъръ с. Джулюница. Къмъ тази секция сж принадлежали общинитъ: Виноградъ, Горско-ново-село, Джулюница, Инджекъой, Козлу-бикъ, Кесарево, Климентинино и Мария-Луиза. Въ всички тѣзи общини, които съставляватъ секцията Джулюница, е имало по избирателнитъ списъци записани 2.534 избиратели; отъ тѣхъ сж гласоподавали само 765. Въ четиритѣхъ избирателни секции по избирателнитъ списъци е имало записани 9.446 избиратели; отъ тѣхъ сж гласоподавали 2.887. Така, даденитъ гласове сж били разпрѣдѣлени между кандидатитъ, които сж се състезавали, именно: Никола Гешевъ, Атанасъ Буровъ, Янко Сакъзовъ, Иванъ Дръновски, Стоянъ Бурмовъ. Събрани гласовѣтъ отдѣлно за всѣки единъ отъ кандидатитъ, които сж се борили въ този изборъ, сж слѣдитъ: г. Никола Гешевъ е получилъ въ четиритъ секции 1.140 гласа, Буровъ е получилъ 956 гласа, С. Бурмовъ — 477, И. Дръновски — 306, Я. Сакъзовъ — 7. Споредъ полученитъ гласове най-много е получилъ г. Никола Гешевъ — 1.140 гласа, и той е билъ провъзгласенъ за избранникъ на тази околия. Прѣзъ деня на избора и въ четиритъ секции изборътъ е билъ почнатъ въ опрѣдѣленото отъ закона врѣме и е продължавалъ въ всички секции до 6 часътъ вечерта — опрѣдѣления отъ закона часъ. Въ всичкитъ секции изборътъ е вървѣлъ мирно, нѣмало е никакви инциденти, никакви спрѣчквания, никакви скарвания. Постъпили сж само 2 заявления въ Лѣсковската секция. Въ едно отъ тѣзи заявления сж се оплаквали, че близо около изборното мѣсто е имало агитации; нѣкои сж агитирали. Прѣдседателътъ на секцията провѣрива и намѣрва, че тѣзи факти, които сж били изнесени, не сж установени, но е взелъ мѣрки да нѣма агитатори наблизу. Това заявление е оставено безъ послѣдствие. Второ едно заявление е имало по този изборъ, че имало скъсване на нѣкаква си бюлетина на единъ избирателъ. Съставилъ се е на лицето, което я е скъсало, актъ, който се е пратилъ по принадлежностъ. Прѣдседателътъ е взелъ мѣрки и по-нататъкъ никакви оплаквания, никакви инциденти е нѣмало. Така е вървѣлъ мирно изборътъ въ всички избирателни секции. Слѣдъ това, когато изборътъ е билъ приключенъ,

на седмия денъ отъ избора, въ законния срокъ, е постъпила една контестація. Сега ще докладвамъ и нея. Тази контестація е написана на 18 априлий, но отъ клеймото на плика, който е запазенъ, се вижда, че е била подадена на почтата на 19, значи, на седмия денъ слѣдъ избора. Въ нея се изреждатъ нѣкои оплаквания, които се класиратъ въ три разреда. Първиятъ разредъ оплаквания се състои въ това, че не сж били раздавани избирателнитъ карти; вториятъ разредъ оплаквания — че е имало агитации, правени отъ органитъ на публичната властъ — отъ администрацията и отъ други чиновници; а третиятъ разредъ оплаквания — че е имало насилствено смѣняване на нѣкои избирателни карти.

По първото оплакване — нераздаване на избирателнитъ карти — говори се изобщо; казва се, напр., че въ с. Николаево, което принадлежи къмъ Чаирската секция, картитъ сж били раздавани въ деня на избора; сутринта, когато се е открилъ и близо до изборното мѣсто сж били раздавани карти. Така се говори. Послѣ, говори се, че въ друго едно село, Добри-дѣлъ, на 11 априлий, казва, се раздадохъ всички избирателни карти единъ денъ прѣди избора и за това сж свидѣтели, казва, всички избиратели. Това е първиятъ отдѣлъ, първата категория оплаквания — по нераздаването на избирателнитъ карти.

Вторитъ оплаквания — агитациитъ на органитъ на властта. Говори се тукъ изобщо, че Търновскиятъ окръженъ управителъ, на първия и втория денъ на Великъ-денъ е билъ по селата; ходилъ е да агитира, цитиратъ нѣкои отдѣлни личности, прѣдъ които той лично билъ агитиралъ; говорилъ имъ да гласоподаватъ за правителствения кандидатъ, г. Никола Гешевъ. Послѣ се говори, че началникътъ 15 дена прѣди избора не се билъ въртѣлъ въ центъра на околията си — ходилъ да агитира. Така сжщо въ туй оплакване се говори и за полицейския приставъ — и той е ходилъ да агитира. А когато се говори за управителя, че е ходилъ да агитира, цитира се с. с. Сѣновецъ и Сулица. Въ тѣзи села билъ ходилъ. Казва се, че е ходилъ и въ нѣкои други села, но не се казва въ кои именно други села е ходилъ.

Трета категория нарушения, споредъ контестатора, сж били тѣзи, че имало насилствено смѣняване на бюлетинитъ въ деня на избора и застрашаване на избирателитъ. Тукъ се указва на помощникъ-кмета на с. Юрюклери, че той се билъ турналъ близо до изборното мѣсто и на всички селяни отъ неговата община, около 70 души избиратели, билъ имъ смѣнявалъ избирателнитъ карти, или пъкъ имъ е давалъ бюлетини съ името, споредъ както се изразяватъ, на правителствения кандидатъ, г. Никола Гешевъ, и ги заплашвалъ, че „ако не гласоподавате за него, има кой да ви познае бюлетинитъ. Тогава да мислите. Азъ ще си отмъстя и нѣма да оставя общинското пасбище да си пасете добитъка“. Въ тази смисълъ били за-

плащани или пъкъ, че ще ги глобява и т. п. Говори се, че тукъ имало единъ стражаръ, та било станало едно писмено оплакване за тази секция, за която азъ казахъ и по-рано, но сж взети мѣрки: стражаритѣ, казва се, се отстрани отъ изборното мѣсто, отиде надалече, обаче помощникъ-кметътъ останалъ тамъ и продължавалъ по този начинъ да влияе на избирателитѣ отъ своето село.

Тѣзи сж оплакванията по тази контестация, която въ общи думи почти дословно разправихъ. Споменаватъ се и имената на нѣкои лица, на които или говорилъ окръжниятъ управителъ, или които сж били тамъ, когато е ставало раздаването на картитѣ и пр.

Комисията, когато докладвахъ този изборъ и на която така сжщо докладвахъ обширно тази контестация, като взе прѣдъ видъ, че оплакванията, които сж изложени въ контестацията, сж общи, нѣма аргументирани и конкретизирани случаи, такива, отъ които да се вижда, че споредъ избирателния законъ такива случаи биха опорочили избора, и като опороченъ, да се иска неговото анкетиране или пъкъ касиране — впрочемъ ще помена, че въ тази контестация контестаторътъ иска анкетиране на избора, а не неговото касиране — казвамъ, комисията като взе прѣдъ видъ, че всичко това, което се казва въ контестацията, е общо, нѣма конкретни, подкрѣпени съ данни, случаи, отъ които комисията да би могла да се убѣди, че дѣйствително има нарушения на избирателния законъ, че изборътъ е опороченъ и че, като такъвъ, трѣбва да се анкета, заради туй, въ своето болшинство, прие избора за правиленъ и редовенъ и се произнесе за неговото утвърждение.

Азъ, като докладчикъ на комисията, отъ моя страна ходатайствувамъ прѣдъ почитаемото Народно събрание да се утвърди изборътъ като извршенъ правилно и редовно.

Т. Теодоровъ: Кой е подписалъ контестацията?

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Контестацията е подписана, г. Теодоровъ, отъ избиратели, имената на които не сж ясно написани, отъ нѣкои си Иванъ Юрдановъ, Н. Гайдовъ, Е. Михайловъ, Е. Козлевъ, М. Къзарковъ, Е. Миховъ, С. Ганевъ, Д. Недѣлковъ, М. Козлевъ, Ю. Толчиевъ, П. Петковъ, Ц. Боневъ, Х. Стателовъ. Тукъ има още едно име, което не мога да прочета. Контестацията е подписана отъ 14 души избиратели.

А. Краевъ: Нѣкакви доказателства за подкрѣпа нѣма ли?

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Само това, дѣто казахъ — че е билъ съставенъ единъ актъ за съжсване на една бюлетина, който билъ прѣпратенъ по принадлежностъ. Нищо друго не се говори.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: За незаконна агитация на управителя има ли казапо?

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Казахъ. Управителътъ билъ ходилъ по селата на първия и втория дни на Великъ-денъ.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ тази контестация, както чухте, има оплакване за бившиятъ окръженъ управителъ въ Търново, а сега въ Сливенъ, г. Минко Радославовъ, че не изборитѣ е ходилъ по селата и формено, като единъ вулгаренъ агитаторъ, както се изразяваше единъ отъ днешнитѣ министри, е агитиралъ. Това оплакване е формулирано съ подписитѣ на нѣколко лица, нѣкои отъ които — единъ, двама — познавамъ, и тѣ ми внушаватъ пълно довѣрие, че това е истина. Но ако бѣха само подписитѣ на тѣзи лица, азъ, може би, щѣхъ да мина съ мълчание това оплакване, защото, колкото и да е извѣстно и вѣрно, че и полиция, и окръжни управители, и околийски началници, даже и горски, полски и митнически стражари сж агитирали и въ тѣзи избори, както и въ миналитѣ, все пакъ може да се явятъ недобросѣвѣстни заявители, които да хвърлятъ голословни обвинения, а това за насъ не е достатъчно основание, за да се занимаваме съ всѣко едно неправоподобно даже заявление и да правимъ анкета. Но, въ свръзка съ това заявление, менъ ми е извѣстно, че кандидатътъ на народната партия, г. Атанасъ Буровъ, противникъ на правителствения кандидатъ, съ едно отворено писмо, което се печати въ вѣстницитѣ, и съ подписа си, обвини изрично г. Минка Радославовъ, търновски окръженъ управителъ, че е ходилъ формено и агитиралъ наредъ, по всички села, на прѣхъ денъ Великъ-денъ, и покани г. Радославова за това обвинение, което той му приписва подъ своя лична отговорностъ въ вѣстницитѣ, да го даде подъ сѣдъ: а г. Минко Радославовъ замълча и не го даде подъ сѣдъ, както той искаше. Тоя фактъ, съпоставенъ съ оплакването на контестаторитѣ, които тоже съ подписитѣ си твърдятъ, че дѣйствително окръжниятъ управителъ, както и околийскитѣ началници, формено е агитиралъ въ всички села, защото не е ималъ нужда да се запознава съ нуждитѣ на околията точно прѣзъ врѣме на избора. — г. Радославовъ можеше да се занимае съ нуждитѣ на околията отъ 1909 г. до 12 априлий, можеше, най-послѣ, да се занимае съ това и подиръ 12 априлий до края на годината, но можеше да изучава нуждитѣ на тази мѣстностъ и нѣколко дена подиръ избора, 4—5 дена по-късно, а не 4—5 дена по-рано — та като имамъ прѣдъ видъ контестацията и писмото, което, подъ рискъ да си навлѣче углавна отговорностъ, е написалъ единъ, безспорно, почтенъ и почитанъ гражданинъ, какъвто е г. Атанасъ Буровъ, и мълчанието на окръжния управителъ, на, ако щете, знаейки самия г. Радославовъ и неговитѣ похвати, като административенъ чиновникъ, азъ

съмъ наклоненъ да дамъ пълна вѣра на контестацията. И понеже моята вѣра е недостатъчна, за да бжде и вашата вѣра, бихъ предложилъ да се уважи тази контестація въ този смисълъ, че да се направи една анкета и да се провѣри този въпросъ: вѣрно ли е, че окръжниятъ управителъ и стражаритѣ сж ходили наредъ по селата, за да агитиратъ за избора. Ако е вѣрно, ще считаме, че има едно не морално влияние, а насилие, неморално влияние, противъ което поне хората, които заематъ сега министерскитѣ столове, 15—16 години сж викали, та поне тѣ не могатъ да оставятъ да вирѣе това нѣщо въ тѣхно врѣме; и, разумѣва се, ако се констатира, че има такова неморално влияние, извършено по този начинъ — формена агитация за кандидата — изборътъ ще трѣбва да се касира. Ако се установи, че нѣма такова нѣщо, и честта на окръжния управителъ ще се възстанови, и изборътъ ще се утвърди съ пълна вѣра.

Прѣдседателътъ: Има думата докладчикътъ г. Каранешевъ.

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣма да се съглася съ г. Теодора Теодоровъ, досѣгнѣ неговото искане да се остави този изборъ подъ анкетата, да се анкетира, за да се провѣрѣло, да-ли оплакванията, които сж въ контестацията, сж вѣрни или не, по слѣдующитѣ съображения. Азъ почти дословно изказахъ това, което е въ контестацията; даже можеше да я прочета и текстуално и ще видите, че всичко това, което азъ изказахъ по тритѣ категории нарушения, споредъ контестаторитѣ, е поменато. Но всичко това, което е въ контестацията, не може да ме убѣди, а, вѣрвамъ, сжщо и вастъ не може да убѣди, че искането на г. Теодорова е правдиво. Ако оставимъ така, просто за едно оплакване, за една контестація, която е написана въ обща форма — нѣщо, което всѣки единъ може да направи, защото всѣки единъ, който се бори въ единъ изборъ, все ще намѣри 5—10 души приятели да подписатъ, да подкрѣпятъ неговата контестація — ако вземемъ, казвамъ, да уважаваме такива контестації, дадени въ такава обща форма, и да оставяме изборитѣ подъ анкета или да ги касираме, това ще рече да си играемъ съ най-вѣрховното право на народа, именно правото да се произнася той въ извѣстни случаи за това, кои лица иматъ право да го прѣдставляватъ въ парламента, ще рече най-послѣ да си играемъ съ неговитѣ интереси, като неоснователно го повикваме да прави втори пжтъ избори. Тукъ, въ контестацията, азъ не виждамъ, отъ гледището на избирателния законъ, да сж показани факти такива, които да опорочаватъ избора, които факти да минаватъ подъ санкцията на закона, т. е. законътъ да прѣстѣдва тѣзи нѣща, които сж извършени. Само такива факти могатъ да ни дадатъ основание, отъ гледището на закона,

да се произнесемъ въ такъвъ смисълъ по този изборъ, въ каквото г. Теодоровъ иска да се произнесемъ. Какви сж тукъ фактитѣ?

По първата категория нарушения — нераздаване на картитѣ — азъ казахъ, че нѣма нищо, освѣнъ дѣто се казва, че въ едно село картитѣ били раздадени на 11-й, а не 10 дена по-рано. Че какво е казано въ закона? Казано ли е, че трѣбва да се раздадатъ непрѣмѣнно толкова дена прѣди избора?

Н. Козаровъ и Т. Теодоровъ: Казано е 10 дена по-рано.

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Добрѣ, приемамъ, че е така. Но, като се е имало прѣдъ видъ, че е м. априлий, слѣдователно, работно врѣме, че най-послѣ и хората не сж отишли да си ги взематъ въ срока, който е прѣдвиденъ въ закона, а селскитѣ общини не могатъ да разполагатъ съ всички необходими служащи, които да отидатъ въ къщитѣ имъ и да раздадатъ картитѣ, раздадени сж били, въ всѣки случай, въ навечерието на избора. Подкрѣпено ли е съ факти това, че при раздаването на тѣзи карти сж извършени извѣстни насилия, извѣстни нарушения, като избирателитѣ, на които сж били раздадени карти, сж били заплашвани така или инакъ? Само е казано, че картитѣ сж раздадени на 11-й, послѣ е казано, че въ една община нѣколко карти сж били раздадени въ деня на избора, макаръ въ закона да е прѣдвиденъ срокъ, както г. Теодоровъ забѣлѣжи, че трѣбвало да се раздадатъ картитѣ толкова дена прѣди избора. Но въ закона се допуска, че картитѣ, ако не сж раздадени случайно, и въ самия денъ на избора да бждатъ раздадени; даже самиятъ прѣдседателъ на бюрото може да направи разпореждане да се раздадатъ карти — това всѣки знае — на ония избиратели, които, по една или друга причина, не сж могли да си ги получатъ прѣди дени на избора. Туй е по първата категория нарушения.

Втората категория нарушения на избирателния законъ, именно агитиране на органитѣ на публичната властъ — най-главниятъ аргументъ, на който се спира г. Теодоровъ, за да иска да се постави изборътъ подъ анкета — се свежда въ това, че управителътъ ходилъ по селата да агитира. Но самитѣ контестатори, които пипатъ въ втория пунктъ на своята контестація за туй ходене на управителя, казватъ, че той ходилъ въ селата Сущица и Сѣновецъ и въ тѣзи села, като билъ ходилъ, билъ агитиралъ лично — изброяватъ се двѣ-три лица, на които билъ говорилъ. Ако управителътъ се е срѣщналъ случайно съ Ивана и Първана въ едно село и да допуснемъ, че тѣ сж негови приятели, най-послѣ да допуснемъ, че имъ е говорилъ по избора, ако сж били негови познати приятели, ще ли каже това, че той е вършилъ агитация, като органъ на публичната властъ, отъ тази гледна точка, отъ която законътъ запрѣщава? И ако въ този смисълъ бѣше извършена агитация,

би ли трѣбвало да считаме, че има мѣсене на публичната власт, би ли трѣбвало да допуснемъ, че е имало влияние отъ страна на тая власт, че това опорочава избора, и да искаме неговото анкетиране или касиране? Азъ не виждамъ такова нищо отъ факта само, ако го приемемъ за фактъ, че управителятъ е говорилъ на двѣ-три лица поотдѣлно, единично — казалъ това на този, на онзи — имената на които се изброяватъ тукъ: Маринъ Д. Мичоровъ и още двама. Управителятъ билъ ходилъ на Великъ-денъ въ тѣзи села. Г. Теодоровъ си обяснява, че това ходене въ първия и втория дни на Великъ-денъ на окръжния управителъ въ тѣзи двѣ села — може да е миналъ и прѣзъ друго, трето и четвърто села — е било съ цѣлъ да агитира, да убѣждава, да повлияе на избирателитѣ да гласуватъ за този кандидатъ, който изхожда отъ демократическата партия или, както го наричатъ въ конгестацията, за „правителствения кандидатъ“. Но има ли — питамъ азъ — въ конгестацията показани безспорни факти, такива, които дѣйствително да установяватъ, че управителятъ си е позволилъ, вѣнъ отъ своята работа, за която е отишълъ, вѣнъ отъ служебнитѣ си обязанности, да извърши агитация въ смисълъ такъвъ, да повлияе на избирателитѣ, за да може да повлияе съ властта, въ която е облеченъ, върху резултата на избора, да измѣни резултата му. Има ли въ такъвъ смисълъ изтъкнати факти, подкрѣпени съ доказателства, за да говоримъ, че се е повлияло? Отишълъ въ двѣ-три села, видѣлъ се лично съ нѣкои лица, говорилъ; отъ туй азъ не мога да извадя заключение, че е агитиралъ въ смисълъ такъвъ, въ каквото говори г. Теодоровъ, и че туй ни дава право да анкетираме избора.

Третиятъ видъ нарушения се заключава въ насилствено смѣняване на бюлетини. Посочва се единъ случай, за който ви говорихъ, че единъ кметъ билъ прѣдъ вратата на изборното мѣсто; обаче съ нищо не е доказано, че този кметъ е смѣнилъ бюлетината на Ивана, Драгана и Първана. Азъ имамъ конгестацията прѣдъ мене, всѣки народенъ прѣдставителъ може да дойде тукъ да я види и да я прочете, за да види, че нѣма указани имена: казано е само „смѣнилъ“ — общи думи.

Ето защо, прѣдъ видъ на това, че въ тази конгестация общо се говори, нѣма конкретизирани случаи, нѣма случаи, които да сж подкрѣпени съ неопорочими данни, на това основание именно, комисията погледна на конгестацията като на такава, която не заслужава внимание такова, че да можемъ, на основание на нея, да оставимъ избора подъ анкета. Загуй комисията по провѣрка на изборитѣ се произнесе за утвърждаването на този изборъ. Прѣдъ видъ на това, че дѣйствително въ тази конгестация нѣма изтъкнати сериозни закононарушения, които да опорочаватъ избора, и прѣдъ видъ на тѣзи съображения, които азъ изказахъ, азъ пакъ ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание да приеме избора като правилно и редовно извършенъ

и, като такъвъ, да го утвърди, а не да се съгласяваме съ г. Теодорова за оставянето му подъ анкета.

Прѣдседателятъ: Има думата г. Кръстю Мирски.

К. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Не щѣхъ да взимамъ думата по въпроса, ако не бѣше се искало тукъ да се хвърли свѣтлина по работата.

Г. вториятъ народенъ прѣдставителъ на Софийската селска първа избирателна околия каза, че ако двама-трима били подписали заявлението, чрѣзъ което се конгестира изборитѣ, той не щѣше да обърне внимание на това; но защото ималъ свѣдѣния отъ одного отъ кандидатитѣ на оспоряемия изборъ, свѣдѣния истински, той имъ вѣрва, и иска анкета. Менѣ ми се струва, че той, г. вториятъ народенъ прѣдставителъ отъ речената селска околия, се лъже. Азъ мисля, че трѣбва да гледаме не колко души сж подписали едно заявление, но да-ли има въобще подписи на това заявление — и единъ да има, достатъчно е.

Отъ това, което говорихъ, може да се заключи, че азъ съмъ за анкета. Вихъ билъ за анкета, ако у насъ бѣше възприето това, което въ 1868 г., слѣдъ вѣкове опити, се възприе — да става анкета чрѣзъ съдебно-слѣдственитѣ власти: но когато у насъ още анкетитѣ ставатъ чрѣзъ народни прѣдставители, които въ случая биватъ повечето пжти обладани отъ политически страсти...

Нѣкоя отъ прѣдставителитѣ: А-а-а!

К. Мирски: ... азъ съмъ противъ анкетирането на този изборъ. Азъ съмъ противъ анкетирането и по друга причина. Защото отъ факта, че въ двѣтѣ села ходилъ единъ чиновникъ, и може би, агитиралъ, и, слѣдователно, при дѣйствието на сегашния избирателенъ законъ, е извършилъ прѣстъпление, не слѣдва още, че можемъ да се добремъ до резултати за касирането на избора. А ние трѣбва да правимъ анкета съ такава цѣлъ. Г. г. народни прѣдставители! Гласоподаването е тайно. Ако въ тѣзи 2—3 села имало агитиране, ще имаме ли ние право да искаме отъ избирателитѣ да ни кажатъ, да-ли сж щѣли да гласоподаватъ за г. Атанаса Буровъ? Такова право не ще имаме, защото това ще бѣде насилие надъ тѣхъ, да ги караме да изкажатъ това, което сж искали да направятъ, когато законодателятъ иска гласоподаването да става тайно. И така, въ никой случай анкетата не може да даде резултати за нашето рѣшение, което ние трѣбва по свѣстъ тукъ да изкажемъ.

Азъ, обаче, не мога да седна, безъ да обърна вниманието на г. генералния прокуроръ на държавата, пазителятъ на държавния печатъ и на съблюдаването на правосѣдието въ страната, че отъ такива заявления трѣбва да се интересува, както той, тъй и обикновенитѣ прокурори въ страната. И съжалявамъ, че туй дѣяние е прескрибирано, за да моля да се изпрати рѣписъ отъ това заявление на надлежния прокуроръ. Ако не е прескрибирано,

надѣвамъ се, че г. министърътъ на правосъдието ще се постарее да се изпрати единъ прѣписъ на г. прокурора, и г. Минко Радославовъ, като окръженъ управителъ, ако е извършилъ прѣстѣпление, ще трѣбва да се прѣслѣдва и да получи наказание.

Прѣседателътъ: Има думата г. Конкилевъ.

Х. Конкилевъ: Като единъ отъ най-старитѣ депутати между васъ, г. г. прѣдставители, нѣмахъ намѣрение да вземамъ думата по този изборъ, защото нѣма нужда да се говори. Но като стояхъ тукъ на депутатската си скамейка, като се мѣниха 5—6 или 8 докладчици и докладваха, че изборитѣ станали мирно и тихо, азъ дойдохъ да се чудя, азъ ли съмъ, който съмъ присѣдствувалъ въ тази камара толкова години да видя избори мирни и тихи, и то въ градища като Чирпанъ, като Пазарджикъ и др., въ които бившитѣ правителства съ кръвъ сж правили избори. Става единъ г. Теодоровъ, единъ държавенъ мъжъ, който е управлявалъ държавата и мисли да я управлява, и взема думата туку по една контестация, подписана отъ 7 души.

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Отъ 14 души.

Х. Конкилевъ: Защо? Защото г. Буровъ билъ неговъ приятелъ. Ако ние се влачимъ по приятелства и отъ партизанство разглеждаме въпроситѣ туку, пакъ ще наставатъ бившитѣ врѣмена. Азъ се чудя даже на г. Теодорова, какъ взе той думата по туй нѣщо, защото г. Атанасъ Буровъ — моитѣ почитания къмъ него — човѣкъ съ положение, съ такова влияние въ Горнеорѣховската околия, което има съ вземане-даванетоъ си, немѣ 14 души намѣри да подпишатъ тази контестация, когато е въ състояние да намѣри, за да я подпишатъ, 214, а не 14 души. И азъ вѣрвамъ, че г. Теодоровъ ще признае туй.

Ето защо азъ взехъ думата, г. г. народни прѣдставители, да отговоря на г. Теодорова, че не е желателно такъвъ единъ мъжъ да взема думата тамъ, дѣто не трѣбва, и да забавлява Събранието съ несериозни работи, когато този изборъ, споредъ мене, особено въ Горна-Орѣховица, е най-законенъ, и азъ моля да го признаете за такъвъ. Това искахъ да кажа. (Ръкоплѣскане)

Прѣседателътъ: Има думата г. Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. прѣдставители! Азъ искрено сподѣлямъ радостта на многоуважаемия г. Конкилевъ, дѣто се докладва, че въ мѣста, като Чирпанъ, Татаръ-Пазарджикъ и Горна-Орѣховица, изборитѣ сж станали мирно, тихо и редовно. На мно҃гома отъ васъ, на цѣлото българско общество ни е омръзнало отъ миналото да слушаме оплаквания, скандални сцени, прѣдшествующи и съпровождащи изборитѣ въ тѣзи градища. Това е атестация за измѣнение на правитѣ, за облагородяване

на правитѣ въ тия центрове, атестация за това, че шайкаджийскитѣ елементи не може вече да вирѣе. Петното на позора, що шайкитѣ бѣха лепнали на челото на всѣки избирателъ отъ тѣзи околии въ миналото, прѣзъ миналитѣ управления, благодарение на новитѣ, крайно благоприятни за морализиране, условия, е измито.

Азъ тоже, г-да, не бихъ желалъ да вземамъ думата по този изборъ, но не мога да се въздържа, като съглеждамъ мотивитѣ, по които г. Теодоръ Теодоровъ иска анкетиране. Г. Теодоръ Теодоровъ е човѣкъ, който знае избирателния законъ, който знае парламентарния редъ, защото е правникъ, билъ е министъръ на правосъдието, билъ е прѣдседателъ на Народното събрание. Той знае, че ако даже бихме имали положителни доказателства, че сж вѣрни алегиранитѣ въ контестацията факти, тѣ не сж достатѣчни, за да се счете изборътъ опороченъ и да бѣде касиранъ, освѣнъ при едно условие — ако отъ доказванетоъ на тия факти може да се извади заключение, че тѣ сж повлияли върху изхода на избора. Прѣдставете си една избирателна околия отъ 6 секции; въ една, по единъ бруталенъ, прѣстѣпенъ, башибозушки начинъ, се насилва изборното право на четвъртъ, половина, $\frac{3}{4}$ отъ избирателитѣ; постѣжни оплакване, разслѣдва се, докаже се, виновниятъ добие наказание; въ останалитѣ, обаче, секции всичко е вървѣло редовно, законно. Е добръ, ако ударятъ въ първата секция, не е ималъ противоударъ, не е произвелъ никакво влияние, никакво впечатление въ другитѣ секции, ако гласовѣтѣ, които не сж могли да се подадатъ въ тая секция, не сж могли да повлияятъ при балансирането на добититѣ, като общъ резултатъ, гласове за различнитѣ кандидатни листи и не сж били отъ естество да повлияятъ въ единъ или другъ смисълъ за промѣна въ резултата, и въ Франция, и въ Англия, и въ България, и въ всички парламентарни страни такъвъ изборъ се утвърждава. Е добръ, азъ очаквахъ отъ г. Теодора Теодоровъ да каже не само, да-ли тѣзи и тѣзи инкриминирани факти, отъ естество да опорочатъ избора, сж доказани — той това не казва, иска анкетиране, за да провѣри, доколко вѣрно говорятъ въ контестацията подписаншитѣ я негови съмишленици; самъ той ѝ не дава пълненъ кредитъ, самъ той иска анкетиране — но да-ли тѣ сж повлияли. Щомъ г. Теодоровъ не казва това и щомъ неговото убѣждение е, че, провѣрени, установени, тѣзи факти не биха могли да повлияятъ върху изхода, върху окончателния резултатъ, нѣма смисълъ нито анкетиране, нито разискване туку.

Менѣ ми направи впечатление слѣдното обстоятелство. Споредъ закона, даванетоъ на контестации става въ 7-дневенъ срокъ. Тамъ се цитиратъ имената на трима отъ едно село, върху които е упражнилъ влияние тогавашниятъ тамъ окръженъ управителъ, г. Минко Радославовъ. Споредъ избирателния законъ, сжитѣ г. г. контестатори сж имали още 3 дена на разположение да подадатъ

тжжба на прокурора, за да се повдигне углавно прѣслѣждане противъ този окръженъ управителъ. Пита се: защо не сѣ уиращили това свое право, и тогазъ не е ли правъ всѣки отъ насъ да се остмни въ истиността на онова, което се твърди въ контестацията? Ако бѣха дали подобна тжжба на прокурора, щѣше да се заведе дѣло и окръжниятъ управителъ щѣше да получи наказанието си. На уважаемия г. Теодоровъ е извѣстенъ чл. 183 отъ избирателния законъ. Тамъ е казано: (Чете) „За възбуждане углавно прѣслѣждане противъ длъжностни лица, както и за даването имъ подъ сѣдъ, за нарушения и прѣстѣпления по изборитѣ, не се изисква разрѣшение отъ надлежното началство.“ Прокуроритѣ иматъ пълна свобода на дѣйствиe. При тия условия, г-да, колкото и да съмъ противникъ на допущането на органитѣ на властта да агитиратъ, колкото и да съмъ съгласенъ, че тѣхното участие въ избора може да има влияние за неговия резултатъ, понеже въ конкретния случай не се претендира, освѣнъ въ общи думи, че нѣкой отъ тѣзи органи е повлиялъ съ своето служебно положение, щото нѣкои избиратели да упражнятъ своето право не тѣй, както сѣ мислили, както имъ диктува съвѣстта, а както е било угодно на тѣхъ, считамъ, че това оплакване трѣбва да бѣде прѣнебрѣгнато.

Колкото се отнася до другото, което изглежда да е отъ значение, относително раздаването на личнитѣ карти, има да кажа, че задължението на избирателния законъ, щото кметовѣ да раздадатъ личнитѣ карти 10 дена до избора, има за цѣль да прѣдотврати неснабдяването избирателитѣ съ лични карти. Но ако въ една мѣстностъ има такава практика, че самитѣ избиратели не желаятъ да приематъ личнитѣ карти прѣди избора, а ги оставятъ въ кмета, като кажатъ на кмета: „Имаме довѣрие, нека стоятъ въ канцеларията...“

А. Филиповъ: Кѣдѣ се е случило такова нѣщо?

А. Краевъ: Има много такива случаи, г. Филиповъ. Не взематъ избирателнитѣ карти, като казватъ: „Запазятъ ни е такъвъ, че ще ги изцапаме; затова, дръжте ги у Васъ.“ Важното е друго: да-ли несвоеврѣмното раздаване на личнитѣ карти е попрѣчило да упражнятъ своето избирателно право. А че не били раздадени 10 дена по-рано, а въ надвечериего на избора, нѣкъ, ако щете, и въ самия изборенъ день, и избирателитѣ сѣ могли да си послужатъ съ тѣхъ и да упражнятъ избирателното си право, не може да става дума за нѣкакво нарушение на закона отъ естество, което да повлияе касирането на избора.

По всички тѣзи съображения, г-да, азъ считамъ, че нѣма пужда отъ анкетиране на избора. Мнѣнието на комисията е за утвърждение и азъ ще гласувамъ за него.

Прѣседателтъ: Г. Теодоровъ има думата.

Г. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Това, което се каза отъ нашитѣ почтени другари, слѣдъ въпроситѣ, които се възбудиха, ни най-малко не ме убѣждава, че трѣбва да оттегля искането си, или да мълча; напротивъ, азъ констатирамъ, че аргументитѣ, които се прѣдставиха противъ моето искане, сѣ съвършено слаби и тѣ още повече изтъкватъ правотата на каузата, която азъ поддържамъ. Азъ не настоявамъ на нарушението, че личнитѣ карти били раздадени не 10, а 1 день по-рано. Това е пакъ нарушение на избирателния законъ, но то не може, споредъ мене, да се смѣта за толкозъ сѣществено, щото да води отмѣнение на избора, или да има нужда отъ анкетиране. То води отговорностъ за онѣзи, които не сѣ раздавали на врѣме карти. Щомъ избирателитѣ сѣ имали карти на рѣка, макаръ единъ день по-рано, цѣльта се постига. Но азъ настоявахъ и пакъ настоявамъ върху указанитѣ въ пунктъ II на контестацията нарушения на избирателния законъ, които се състоятъ въ това именно, че най-високиятъ държавенъ чиновникъ въ окръга — окръжниятъ управителъ — не вече цѣдарѣтъ, не вече кметѣтъ или секретаръ-бирникѣтъ, или полицейскитѣ стражарѣ, не и околийскитѣ началникѣ, а най-голѣмниятъ властникъ, на когото, слѣдователно, думата и влиянието е най-голѣмо, който може да раздаде или да обѣщае най-много облаги, да внуши най-голѣмъ страхъ у плашливитѣ избиратели — е агитиралъ на самия день на Великъ-день — изборитѣ стапаха на 12, а Великъ-день бѣше, ако се не лъжа, на 5 априлий, когато всички християни, като него, считатъ за свой дългъ да отидатъ въ църква, или да се прибератъ при сѣмейството си и да се прѣдадатъ, тѣй да се каже, на почивка, а той като че ли чувствувалъ нѣкакъвъ зоръ, нѣщо като че го стѣгало и трѣгналъ на врѣхъ день Великъ-день, като зарѣзалъ своето спокойствие и всѣкакъвъ християнски дългъ, който ималъ къмъ себе си и къмъ сѣмейството си и да не помисли за нѣщо друго, освѣнъ за една вулгарна агитация; трѣгналъ, казвамъ, на врѣхъ Великъ-день да безспокой себе си и стражари, които вървятъ подиръ му съ всичкитѣ салтапати на окръженъ управителъ, да заобиколи нѣколко села. Въ контестацията се казва, че ходилъ въ двѣ села — Сушица и Сѣновецъ. За да отиде въ тѣхъ, той не може да не отиде още въ други 4 села, защото азъ зная Търново кѣдѣ е и с. Сѣновецъ кѣдѣ е. И защо е ходилъ той на врѣхъ Великъ-день въ тѣзи села или на втория день, нѣма абсолютно никаки правдоподобни обяснения: нѣкакво убийство ли е станало, нѣкаква неотложна нужда ли го е извикала, само по които може да се ходи на Великъ-день, или е отишелъ да вземе участие въ хорото, веселбата или панаира? Защо е отишелъ той въ тия села? Очевидно е за всѣки, който не иска да си затвори очитѣ прѣдъ фактитѣ, че този управителъ отишълъ да агитира. Това е очевидно, даже да не го заявяватъ и контестаторитѣ. Щомъ този упра-

витель тръгналъ на такъвъ единъ голѣмъ християнски празникъ да ходи по селата, и то точно въ онѣзи села, дѣто ще ставатъ изборитѣ, то този окръженъ управитель съ самия този фактъ изобличилъ себе си въ незаконна агитация, и единъ съдъ ще го осъди само затова и ще се убѣди, че трѣбва да стане анкета само за това, додѣто не му се дадатъ колко-годѣ правдоподобни обяснения, защо той отишълъ въ този день, безъ да отиде въ църква, дѣто го вика дългътъ на окръженъ управитель въ една християнска, въ една православна държава. (Смѣхъ) Да, смѣйте се, г-да, но съ това вие се смѣете на вашата религия, на религията на вашитѣ съотечественици и тѣзи, които се смѣятъ показватъ, че нѣматъ ни най-малко... (Глъчка)

С. Вабджановъ: На фарисейството Ви се смѣемъ.

Т. Теодоровъ: ... и хората, които се смѣятъ на тѣзи думи, които азъ казвамъ, показватъ, че тѣ не само нѣматъ религиозно чувство, но че нѣматъ ни най-малко почитъ къмъ религиозното чувство на цѣль единъ народъ, когото тѣ прѣдставляватъ. Въ единъ парламентъ на една православна държава не може да се смѣе човѣкъ, когато азъ изтъквамъ този фактъ, че окръжниятъ управитель, на когото и длъжността му като управитель, и длъжността му като християнинъ го викаше да отиде въ църква или, най-малко, въ къщи на почивка; ако той отива въ село, той не може да прави това, освѣнъ подъ натиска на нѣкои други по-силни влѣчения, на нѣкои други по-голѣми импулси, а тия сж: да оправдае довѣрието на своето началство, да избере именно онзи народенъ прѣдставитель, когото очаква да се избере неговото началство. Но това не е само просто прѣдположение, а азъ го вади отъ самитѣ факти.

С. Савовъ: Вие въ коя църква бѣхте на Великденъ, г. Теодоровъ.

Прѣдседателтъ: Моля, г. Савовъ!

Т. Теодоровъ: Тукъ има една контестація, въ които хората ви казватъ, че окръжниятъ управитель на връхъ день Великденъ бѣше въ Сушица и Сѣновецъ и на Ивана, Драгана или Христа говори за избора, агитира вулгарно и го убѣждаваше, или внушаваше му — както щете; то зависи отъ тона и темперамента на хората — че трѣбва да гласоподава за тия правителствени кандидати.

Сега, едни г. г. народни прѣдставители казаха: „Какво отъ това — докладчикътъ бѣше единъ отъ тѣхъ — казалъ на двама-трима хора; съ това измѣнява ли се резултатътъ на избора?“ Ами че хората ви посочватъ двама-трима, на които той е говорилъ, но тѣ не казватъ, че само на тѣзи е говорилъ.

Нѣкой отъ мнозинството: (Възразява нѣщо)

Т. Теодоровъ: Тогава, значи, г. докладчикътъ не докладва както трѣбва, говори несъгласно съ даннитѣ на дѣлото; защото азъ не съмъ изучилъ книгата, азъ слушамъ докладчика тукъ и имамъ пълно довѣрие въ това, което докладва. А тукъ въ контестацията е казано, че е свикалъ даже и кметоветѣ, и на тѣхъ даже е говорилъ.

А. Димитровъ: Това е забравилъ г. докладчикътъ.

Т. Теодоровъ: (Чете) „Околийскиятъ началникъ едва-ли веднажъ се е завърналъ въ околийския центъръ прѣзъ послѣднитѣ 15 дена до избора. Въ обиколкитѣ си тия правителствени чиновници на всѣкъдѣ сж казвали на кметоветѣ, че държатъ тѣхъ отговорни за гласоподаването на избирателитѣ отъ общинитѣ имъ.“ Какво повече искате отъ това? Казвате, че само на двама-трима души казалъ, а контестаторитѣ казватъ, че свикалъ и кметоветѣ и имъ говорилъ, че тѣхъ държи отговорни за гласоподаването на избирателитѣ.

Прѣдседателтъ: Вие говорѣхте за окръжния управитель, а тукъ е за околийския началникъ.

Т. Теодоровъ: Ако е и околийскиятъ началникъ още по-лошо. Азъ знаехъ за окръжния управитель. Ако е и околийскиятъ началникъ, то значи и двамата. (Смѣхъ) Добръ, азъ ще прочета текстуално контестацията, за да се протоколира тя и защото казахъ, че не съмъ я челъ. (Чете) „Окръжниятъ управитель, околийскиятъ началникъ, полицейскиятъ приставъ, стражаритѣ непрѣкъснато кръстосваха околията въ продължение на 20 дена...“ Чувате ли сега, г. г. народни прѣдставители, какво казва контестацията?

Нѣкой отъ мнозинството: А-а; чуваме.

Т. Теодоровъ: Вмѣсто това, което ни каза г. докладчикътъ, че окръжниятъ управитель отишълъ въ двѣ села и говорилъ на двама-трима души, тукъ е казано, че окръжниятъ управитель, и околийскиятъ началникъ, и полицейскиятъ приставъ, и стражаритѣ непрѣкъснато кръстосвали околията въ продължение на 20 дена. (Продължава да чете) „... като не оставиха и най-малкото и отдалечено село, безъ да бѣде обходено отъ окръжния управитель или началника.“ Това не е даже за 2 села, а се говори изобщо, че не е оставено ни едно село необходимо, било отъ окръжния управитель, или отъ началника. (Продължава да чете) „Цѣльта на тия необикновени и неоправдани отъ никаква служба нужда обиколки бѣ да съдѣйствуватъ чрѣзъ застрашаване на кметоветѣ за избора на правителствения кандидатъ Никола Гешовъ. На втори и на третия день на Великденъ управительтъ е билъ въ с. с. Краль-бунаръ, Сушица и др.“ — не само въ двѣтѣ; ако искате тукъ да провѣрите всичко, направете анкета — „... по агитация. Око-

лийскиятъ началникъ едва-ли веднажъ се е завърналъ въ околийския центъръ прѣзъ послѣднитѣ 15 дена до избора. — Значи, спалъ е по селата. — „Въ обиколкитѣ си тия правителствени чиновници — вижте, г. прѣдседателю, че говори въ множествено число, а не само за управителя — „... на всѣкъдѣ сж казвали на кметовѣтѣ, че държатъ тѣхъ отговорни за гласоподаването на избирателитѣ отъ общинитѣ имъ.“ — Значи, и управителятъ е гозорилъ. „Нѣйдѣ тѣ сж агитирали и прѣдъ частни лица. ...“ — Значи, главната агитация е била прѣдъ кметовѣтѣ, дѣто дѣйствително тѣхното влияние е реално, може да има ефектъ, защото имъ сж подчинени органи. Нѣйдѣ тѣ сж агитирали и прѣдъ частни лица, но частнитѣ лица тукъ се споменаватъ само мимоходомъ; главното е влиянието върху кметовѣтѣ. Г. докладчикътъ ни каза, че се оплакватъ, безъ да конкретизиратъ; и азъ го вървахъ, че той говори истината. (Продължава да чете) „... Маринъ Д. Мичоровъ отъ с. Кесарево, Василъ Кара-Герчевъ отъ с. Кралъ-бунаръ, Илия Николовъ отъ с. Кара-хасанъ и др.“ — Виждате, че тѣзи три частни лица, на които сж говорили, не сж нито отъ Сушица, нито отъ Сѣповецъ, а сж отъ Кесарево, Кралъ-бунаръ и Кара-хасанъ; значи, селата станаха по-много. (Продължава да чете) „За нѣкои села агитациитѣ и заплашванията на правителствени органи сж били придружавани и отъ измамливи общания; така на с. Сушица сж общипали лѣкарь и аптека; на с. Николаево, което прави частъ отъ Чаирската община — да го отдѣлятъ въ независима община и да му разрѣшатъ да изкорени нѣколко хиляди декара гора, за да я обърне въ пасище; на с. с. Паша-кѡй и Куружа-Еренъ, които образуватъ една община съ центъръ с. Паша-кѡй, сж общипавали на първото, че центърътъ на общината ще остане тамъ; на второто — че ще бѣде прѣмѣстенъ въ Куружа-Еренъ. Бюлетинитѣ на правителствени кандидати сж били разнасяни по селата отъ стражари; случаятъ е констатиранъ въ с. с. Ново-село и Козлубликъ. Свидѣтели: Михаилъ и Сотировъ отъ с. Козлубликъ и Рада Николова отъ с. Ново-село. Въ Лѣсковецъ въ деня на избора явно агитирали въ полза на правителствени кандидати слѣднитѣ държавни чиновници: учителътъ х. Стефанъ Геневъ, финансовиятъ началникъ Илия Мечковъ, комуто бѣ дадено нарочно отпускъ...“ — това може да се прѡвѣри — „... желѣзнопѣтнитъ чиновникъ Василъ Мустакичевъ. Свидѣтели — всички Лѣсковски граждани.“

И тѣй, г-да, значи, твърдѣнието, че оплакванията не били конкретизирани, че г. докладчикътъ би се съгласилъ съ мене да стане анкета, ако би имало конкретни факти, а въ случая нѣмало такива конкретно посочени факти, а имало само общи думи, е невѣрно. Тукъ има конкретни, положителни факти, които могатъ да се прѡвѣрятъ; има посочени кметове; има посочени частни лица; има посочени свидѣтели; има посочени и държавни чи-

новници на чело съ окръжния управителъ; има посочено дажѣ, че затова е разрѣшенъ отпускъ; има казано, че 15 дена околийскиятъ началникъ не се е върналъ въ центъра; има посочено Великъ-денъ; има посочено присѣтствието на окръжния управителъ въ тѣзи и тѣзи села. Всичко това дава възможностъ да бѣде прѡвѣрено и ние, слѣдователно, като имаме възможностъ да го прѡвѣримъ, трѣбва и длъжни сме да го прѡвѣримъ.

Но каза ни единъ народенъ прѣдставителъ тукъ, нашъ другаръ, какво става отъ 7 души подписаха: 7 души сж малко. Г. Буровъ би могълъ съ влиянието, което има тамъ, да накара по-много души да подпишатъ. Каза ни другъ единъ народенъ прѣдставителъ, че подписътъ само на едно лице е достатъченъ. Азъ казвамъ друго едно, което считамъ, че е най-правото и което стои между едната крайностъ и другата: споредъ мене, 7 души сж напълно достатъчни, и 10 могатъ да бѣдатъ достатъчни, па и двама могатъ да бѣдатъ достатъчни. Но нито г. Мирски е правъ, като казва, че е достатъченъ единъ подписъ, за да назначимъ анкета, нито пъкъ г. Конкилевъ е правъ, като казва, че 7 души сж малко: всичко зависи отъ правдоподобността, отъ вѣроитността на изложеното и отъ почтеността на лицата, които сж подписали; защото казахъ, че не можемъ да вземемъ за принципъ, че 7 души сж малко, или 70 сж малко, или пъкъ, че двама сж достатъчни, тѣй като винаги могатъ да се намѣрятъ недобросѣстни хора и да ви подпишатъ една жалба, съ която да обвинятъ и въ което е било и въ което не е било окръжния управителъ или околийския началникъ. Народното събрание не може да се води отъ писани нѣкакви норми: единъ стига, или 7 сж малко. Трѣбва да се има прѣдъ видъ общото съдържание на контестацията въ свръзка съ почтеността на лицата. И казахъ, понеже претендирамъ, че въ тази околия познавамъ много хора, рекохъ да вида, да-ли има нѣкои лица, които азъ познавамъ. И понеже констатирамъ, че има 2 лица, които познавамъ и които ми внушаватъ довѣрие, заради туй азъ ви казахъ, че холатайствувамъ прѣдъ васъ да се допусне анкета. И ако бѣха само тѣзи двѣ лица, може би пакъ нѣмаше да взема думата и да искамъ анкета, ако не ми бѣше извѣстенъ фактътъ, който не може да се отрече, защото става публично достояние, ако не бѣше писмото на самия кандидатъ, г. Атанасъ Буровъ, отправено до г. министра на вътрѣшнитѣ работи, напечатано въ което той каза: „Обвинявамъ Вашия окръженъ управителъ Минко Радославовъ, че е прѣстѣпилъ закона, като е ходилъ да агитира един-кои дни и пр. и пр., и, това го лансирамъ прѣдъ Васъ и прѣдъ българското общество, печатамъ го, зная наказателния законъ, че мога да отида въ затвора, ако клеветя, готовъ съмъ да отида въ затвора, ако клеветя. Нека бѣда даденъ подъ сѣдъ, нека ме даде г. управителятъ подъ сѣдъ и азъ отговарямъ.“ И окръжниятъ управителъ мълчи, не иска отъ своето началство

разрѣшение, за да го даде подѣ съдѣ и прѣглѣща този халѣ. Този фактѣ, г. г. народни прѣдставители, вие не можете да игнорирате: той е всеизвѣстенѣ. И когато го поставите въ свръзка съ контестацията, която поддържа сѣщото, и като вземете въ внимание съдържанието на контестацията, подписана отъ познати лица, които не сѣ както обикновено — нѣколко неграмотни хора — че да се каже: кой знае какъ сѣ ги излѣгали да подпишатѣ; никой народенѣ прѣдставителѣ не става гарантѣ за тѣхѣ, за да можемѣ да се довъримѣ и да допуснемѣ анкета; понеже не се касае за такива лица, азъ мисля, че има пълно основание вие да се заинтересувате за този фактѣ: вѣрно ли е, че администрацията въ тая околия прѣзъ този денѣ е наистина агитирала или не.

Шуменскиятъ народенѣ прѣдставителѣ, г. Краевѣ, казва, че при такъвѣ факти може да се допусне анкета, но трѣбва да се установи, да-ли тѣзи злоупотребления съ властѣта, тѣзи влияния, които сѣ упражнени въ случая, сѣ имали влияние върху резултата на избора; защото и въ Англия, и въ Америка или въ Германия и не зная какъ още, па и въ България, ако не се установятъ тѣзи обстоятелства, анкета нѣма да се допусне. Има, г-да, въ случая едно голямо влияние. Тукъ има установена такава практика отъ Народното събрание, и тя е разумна: когато единѣ кандидатѣ е билѣ своя противникѣ съ 3 000 гласа и се констатира, че е имало влияние, напр., на кмета въ с. Сушица, дѣто има 200 къщи и всички избиратели сѣ 300 души, такъвѣ единѣ фактѣ не може да ни даде основание да допуснемѣ анкета. На Народното събрание трѣбватъ само сериозни контестации, а не по искането на всѣкого, комуто е скимнало да се разхожда нагорѣ-надолу, да прави анкета. Въ такъвѣ случай ще си каже Народното събрание, както и казва: ако допуснемѣ даже, че оплакването е вѣрно, че всички избиратели отъ Сушица, които сѣ на брой 300 души, би гласоподавали за нѣкого, пакъ резултатѣтъ не се измѣнява, защото опозиционниятъ кандидатѣ, или правителствениятъ кандидатѣ е навилѣ другия съ 3.000 гласа, или съ 4.000, 5.000 — нѣма значение и минаваме по-нататѣкъ, защото насъ ни интересува да бѣде правилно проявена народната воля. Но въ случая, ако приемете, че окръжниятъ управителѣ — оставете агитациитѣ на другитѣ — е билѣ само въ двѣ села, само въ Сушица или Сѣновецѣ, или въ Сушица и Кралъ-бунарѣ — Сушица, доколкото азъ зная, е село отъ 600 къщи и само тамъ може да има 800 души избиратели — та, ако вие приемете, че само въ тѣзи двѣ села е билѣ окръжниятъ управителѣ и е повлиялѣ на избирателитѣ отъ тия села съ общания и замамвания, или е заплашвалѣ кметовитѣ, че тѣхѣ ще държи отговорни, ако не се спечели изборѣтъ и пр., резултатѣтъ щѣше да бѣде измѣненѣ. Защо? Защото правителствениятъ кандидатѣ е получилѣ само 1.140 гласа, а опозиционниятъ е получилѣ 966 гласа — една разлика отъ 174 гласа.

Тази разлика може да се добие отъ двѣ села само, и даже само отъ едно село. Ако се установи, че е агитиралѣ само въ двѣ села, ако се установи, че само на три лица, влиятелни въ селата, е въздѣйствувалѣ, за да подведатъ свои съграждани, другари и приятели въ тази или онази смисълѣ, само на двама кмета да е говорилѣ или само на единѣ — на Сушица, или на Кралъ-бунарѣ — и да имѣ е повлиялѣ, то е достатѣчно, за да се опорочи цѣлиятъ изборѣ.

А. Краевѣ: Ако е повлиялѣ на всички избиратели, съгласенѣ съмѣ.

Т. Теодоровѣ: А пъкъ азъ мисля, че когато единѣ окръженѣ управителѣ въ България вземе да обикаля околията си, не цѣлата, а да обиколи 2—3 села, ще извади 180 гласа. Единѣ ще отиде за хатѣра на управителя; другѣ — защото има нужда отъ него: утрѣ ще отиде за патентѣ при управителя, а трети ще иска да се отлѣчи, защото ще иска брата си, или себе си да назначи за стражарѣ. Тѣзи нѣща, колкото и да се възвиси и възпита морално, умствено и образователно нашиятъ народѣ, или всѣки другѣ народѣ, сѣ ще иматъ извѣстно морално влияние, даже и въ случаи, когато се изисква единѣ най-възвишенѣ и чистѣ патриотизмѣ: егоизмѣтъ на хората сѣ ще се прояви. Може да се стараемѣ да направимѣ, щото тѣзи влияния да бѣдатъ, колкото се може, по-малки. Това наше старание не може да се основава на туй само, да възпитаме народа, защото възпитанието на народа и възвишението му до такава степенѣ, щото да не се влияе отъ никого, не може да се постигне съ чакане народѣтъ да се възпита, както мнозина мислятъ, и да казваме: какво да правимѣ — народѣтъ ни е такъвѣ. И това наше старание не може да се ограничи само съ туй, да възпитаваме народа, защото възпитанието на народа и повдигането му до такава степенѣ, щото да не се влияе отъ общания, лѣжливи или даже истински, и частни облаги, за да жертвува общото благо, не може да се постигне съ чакане народа, както мнозина мислятъ, и да стоварваме вината върху него — какво да правимѣ? Такъвѣ ни е народѣтъ, толкова ни струва; а трѣбва да се постигне, като се запрѣти на тѣзи, които злоупотрѣбватъ съ този сравнително по-доленѣ уровеньѣ, на който се намира масата. Трѣбва да се работи за повдигане на масата, безспорно, трѣбва да се учи населението да изпълнява своята длѣжностѣ...

Х. Конкилевѣ: Вие го възпитайте.

Т. Теодоровѣ: ...но трѣбва да се учатъ най-напрѣдѣ органитѣ на властѣта, подѣ страхѣ на наказание, да не злоупотрѣбватъ съ своето високо положение. Тѣй че една отъ важнитѣ задачи, които има да прави всѣко едно народно събрание, е да упражнява контролѣ върху дѣятелността на властитѣ, и когато се касае за провѣрка на избо-

ритѣ, именно това да се внимава най-много, да се отстранява по всѣкакъв начинъ влиянието, което упражнява властѣта, защото то е силно; влиянието на отдѣлнитѣ лица, даже подкупитѣ, които сѣ отвратителни и осѣдителни отъ закона, не сѣ тъй могѣщи и силни, както влиянието на властѣта. Защото едно отдѣлно лице сѣ каквато голѣма кисия да разполага, сѣ тя е ограничена, тя не може да прѣдставлява такова голѣмо количество облаги. каквато може да прѣдставлява държавната кисия, отворена за хора службогонци, за хора, които иматъ какви да е нужди и връски сѣ властѣта.

Прочее, азъ считамъ, че влиянието, упражнено въ случая, ако то се потвърди, е голѣмо; то може да оправдае една анкета, защото разницата между гласовѣтѣ е твърдѣ малка, само 174 гласа. Значи г. Краевъ трѣбва да дойде сѣ менѣ и да ме поддържа сѣ своята теория въ този случай.

Г. Краевъ прибави и друго нѣщо. Той каза: менѣ ми прави впечатление, че тѣзи хора, които сѣ подали тази контестація, не сѣ подали заявление до прокурора...

А. Краевъ: И това ме кара да се отнасямъ скептически къмъ казането имъ.

Т. Теодоровъ: И че това го кара да се отнася скептически къмъ нем. Г. Мирски изказа съжаление, че е просрочено, та не може да се прати вече на генералния прокуроръ да направи потребното. По една бѣлѣжка, която ми се даде отъ друго, азъ узнахъ, че истината била такава, че противъ г. Минко Радославовъ въ Търново, прѣдъ окръжния съдъ, прѣдъ слѣдователя, сега засега има възбудено углавно дѣло по оплаквания по този изборъ, че е ходилъ да агитира, и се е искало своевременно неговото наказание по чл. 161, алинея втора, отъ наказателния законъ, който казва: (Чете)

„Всѣкой административенъ, съдебенъ или други какъвто и да било държавенъ чиновникъ и окръженъ или общински служителъ, който се откаже да изпълни обязаноститѣ, които биха му се наложени по силата на настоящия законъ; наказва се сѣ глоба отъ 100—10.000 л., или сѣ тъмниченъ затворъ отъ 2 мѣсеца до 1 година и сѣ лишението отъ правото да заема каквато и да било държавна или обществена служба въ разстояние на 3 години.

Сѣщото наказание се налага и на всѣки държавенъ чиновникъ, който, възползуванъ отъ официалното си положение, върши агитации по изборитѣ“.

Констатира ли се, че окръжниятъ управителъ е вършилъ агитация по време на избора?

А. Краевъ: Позволете ми да Ви прѣкъсна. Постарайте се и ми дайте удостоверение, че това, което сѣ Ви съобщили частно, е вѣрно.

Т. Теодоровъ: Азъ имамъ една бѣлѣжка отъ единъ журналистъ, който ми цитира даже в. „Правда“,

дѣто сѣ били съобщени тѣзи данни, търновския в. „Правда“, който нѣмамъ на ръка и не знаехъ факта и заради туй не го авансирахъ по-рано. Може да се направи една анкета отъ комисията; комисията може да попита телеграфически...

А. Краевъ: (Възразява нѣщо)

Т. Теодоровъ: Г. Краевъ, не мислете, че за да взема думата сега, ми е повлияло нѣкакъв разговоръ сѣ г. Буровъ. И вчера и онзи денъ се видѣхъ сѣ него и нито дума не ми каза човѣкътъ за неговия изборъ, и сега, ако нѣмахте контестація, нито дума не щѣхъ да обѣля. Азъ имамъ много да кажа и по другитѣ избори, по цѣмъ нѣма контестація, считамъ за длъжностъ на народнитѣ прѣдставители, винаги да мълчатъ: тамъ дѣто избирателитѣ не се оплакватъ, дѣто не искатъ защита за своитѣ права, ние, народнитѣ прѣдставители, нѣма какво да направимъ, защото трѣбва да бждемъ сезирани по всѣки въпросъ по надлежния редъ. И прѣди да взема думата, азъ попитахъ г. докладчика има ли въ тази контестація оплаквания за агитации, вършени отъ управителя? Той ми каза, че има, и тогава азъ поискахъ думата отъ прѣседателя по този изборъ. Та недѣйте ме упреква, че не съмъ събралъ доказателства. Азъ достатъчно си изпълнихъ дълга като сезирахъ Народното събрание, не е късно то да направи потребното. Комисията, която провѣрива изборитѣ, може да запита телеграфически въ Търново — да остане изборѣтъ за утрѣ, за слѣдующето заседание — като попита тамъ телеграфически, има ли възбудено углавно дѣло, или не, и ще се убѣди, че има възбудено углавно дѣло, или пъкъ може би да се убѣди въ противното; но това ще хвърли нова свѣтлина и може би ще накара мнозина отъ вастъ да гласуватъ за анкетирането на избора. Не трѣбва да бѣгаме отъ свѣтлината. По другитѣ оплаквания не искамъ да говоря.

Сега гледамъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, който ще вземе думата по този въпросъ — и той ще ни каже има ли възбудено прѣдъ търновския съдебенъ слѣдователъ углавно дѣло или не, и той може да Ви каже има ли отправено къмъ него такова едно писмо, сѣ такова съдържание, каквото говорихъ азъ, отъ Атанасъ Буровъ — гледамъ, че прѣобръща, прѣровва, както винаги си прави, старитѣ дневници (Общ смѣхъ), и по-неже знай, че постѣ него не ще ми се удаде да взема пакъ думата, за да му възразя, азъ искамъ отъ сега да отида на прѣдъ. (Смѣхъ)

Сигурно е, че г. министърътъ ще ми цитира, на прѣмѣръ, което го е правилъ вече той самъ, може би, 105 пѣти, а партията, може би, 1.005 пѣти: ще ми каже, че въ ваше време, когато народната партия бѣше на властъ, отъ днесъ прѣди 15 години, когато вие вършехте изборитѣ, тогавъ и вашитѣ управители упражняваха морално насилие или морално влияние.

Х. Конкилевъ: Сбърка се и каза правдата — насилие.

Т. Теодоровъ: Моля, г. Конкилевъ, не ме прѣкъсвайте, защото когато съ Васъ взема да се обяснявамъ ще стане „габровска работа“. Моля Ви не ме прѣкъсвайте. (Общъ смѣхъ) Сега ще ми кажете, напиримѣрь, и убѣденъ съмъ отъ сега тѣ сж готови, тѣ сж клишета, които постоянно се печататъ въ брошуритѣ и вѣстниците, че врачанскиятъ окръженъ управителъ Славковъ, като му искали обяснение, защо агитира, той по единъ поводъ, прѣдъ нѣкого или нѣкъдѣ, билъ казалъ, че азъ не мога да се въздържа, когато чуя да се говорятъ нелѣпности, лъжи, даже ги цитира, нѣкакви лъжи противъ правителството, да не кажа, че това нѣщо не е истина; моето говорене, моето агитиране въ това се заключава. Но, nota bene, той не е ходилъ, нито единъ народняшки окръженъ управителъ не е ходилъ съ кандидата на файтонъ по изборитѣ, както това стана 15 години по-сетѣ; нито единъ окръженъ управителъ не е ходилъ по Великъ-денъ или по коледа да обикаля селата прѣди изборитѣ да агитира, nota bene това.

Х. Конкилевъ: Съ артилерия отидохте . . .

Т. Теодоровъ: Желалъ бихъ да ми се покажатъ такива примѣри. Ще ми се каже, че единъ път, като направиха интерпелация на покойния Стоиловъ, на когото мѣстото заема днесъ г. Такевъ, той билъ казалъ: „Азъ не мога да имъ отрѣжа язицитѣ да мълчатъ, когато нѣкой прѣдъ тѣхъ имъ авансира, напр., такива лъжи, че България ще се задължава съ единъ милиардъ спрѣмо Турция, за да купи източнитѣ желѣзници, защото писаха ги вѣстниците и ги разпространиха агитаторитѣ, или не могатъ да замълчатъ да не имъ кажатъ, че това е лъжа, когато имъ кажатъ, че правителството се готвило да обложи населението съ нови данъци върху земята. Добрѣ, но моля агитация или моето говорене, моитѣ разговори съ тѣзи лица сж се ограничавали само въ това. Ако г. Минко Радославовъ сега дойде до височината на народняшкия окръженъ управителъ отъ 1894 г. и се установи, че той, като е отишълъ въ село, отишълъ е, за да опровергае нѣкои лъжи отъ този родъ или нѣкои дѣйствиа, съ които сж го съблазнявали агитаторитѣ, азъ ще му простя, макаръ че случаятъ, който бѣше съ Врачанския окръженъ управителъ, не е станалъ на мѣстото на избора, а е станалъ, ми се струва, въ града. Азъ помня, че първото авансирано противъ народната партия обвинение за морално влияние се състоеше въ това, че окръжниятъ управителъ въ Видинъ седѣлъ на една и сѣща маса и вечерялъ и обѣдвалъ съ нѣкои отъ правителственитѣ хора, но не че ходилъ да агитира заедно съ тѣхъ.

М. Златановъ: Съ Мечковевъ.

Т. Теодоровъ: Да, съ Мечковевъ, че седѣлъ съ него на една и сѣща маса и обѣдвалъ, а той

трѣбвало да се въздържа и, като знае, че тѣ сж правителствени хора, да не дружи съ тѣхъ, а не че е ходилъ да агитира по изборитѣ. До такава степенъ бѣха придирчиви нашитѣ прѣдшественици въ този парламентъ, до такава степенъ бѣха вискателни онѣзи, които боравѣха съ перото и политиката прѣди 15 години; тѣ не прощаваха тѣзи работи.

А. Филиповъ: Г. Теодоровъ, една поправка: адютантѣтъ на дивизионния командиръ г. Мечковевъ е писалъ бюлетини вѣтрѣ въ дивизионното управление, и тѣзи бюлетини съ контестация се пратила тукъ, въ Народното събрание.

Т. Теодоровъ: То прилича горѣ-долу като това, дѣто вашитѣ стражари разнасяли бюлетини, макаръ че още е въпросъ, до каква степенъ е вѣрно, че адютантѣтъ на дивизионния командиръ е писалъ бюлетини.

А. Филиповъ: Тукъ сж, въ Народното събрание, съ неговия почеркъ.

Т. Теодоровъ: Азъ ще приема даже Вашето твърдение, г. Филиповъ. Ще приема, че въ народняшко врѣме адютантѣтъ на дивизионния началникъ писалъ бюлетини и ги давалъ на хората. Нема почеркътъ на едно лице, което Вие не виждате и което е адютантъ на дивизионния командиръ, може да повлияе на кой да е избирателъ, и знае ли нѣкой, че ги пише адютантѣтъ? Тѣ сж дребнави работи.

А. Филиповъ: Г. Теодоровъ, да се обяснимъ. Г. Мечковевъ събра избирателитѣ въ военния клубъ и имъ раздаваше бюлетини — това бѣше, не друго.

Т. Теодоровъ: Въ военния клубъ събралъ избирателитѣ!? Нека се запише и това, защото ние имаме по онова врѣме какво сте писали вие въ вѣстника си и какво сте говорили, и ще видите, че вие такива нѣща тогава не сте се осмѣлили да твърдите, а сега ги говорите. И това е една измислица, защото, ако въ народняшко врѣме бѣше установено, че Мечковевъ се е мѣсилъ по такъвъ начинъ, както вие твърдите, да свиква избирателитѣ въ клуба и азъ бихъ желалъ да знамъ, какъ е свиквалъ избирателитѣ въ клуба, че да имъ агитира, или че е отишълъ на изборното мѣсто.

А. Филиповъ: Имаше го, Вие сте забравили.

Т. Теодоровъ: Но ние днесъ не сме призовани да издирваме историята, за да сѣдимъ.

А. Филиповъ: Съвършено вѣрно.

Т. Теодоровъ: Ако азъ ги приема даже тѣй, както вие ги казвате, пакъ това е много по-малко, много по-нищожно, отколкото онуй, което днесъ

авансиратъ избирателитѣ отъ Горнеорѣховската околия, и трѣбва да прибавя сега же всичката разлика, която има между епохата отъ 1894 г. и епохата отъ 1909 г., че ние сме порастнали днесъ и политически, и образователно, и морално, и материално значително. Но, което е най-важното, азъ мога да Ви цитирамъ пъкъ по-рано, г. Филиповъ, отъ врѣмето на управлението на Каравелова и управлението на Цанкова, че тамъ, въ Враца, се търкулиха на изборитѣ лешоветѣ на 10—15 души и 40—50 ранени; азъ мога да Ви цитирамъ Нова-Загора и другадѣ, дѣто е кръвъ пролѣна на избирателитѣ. Но когато се връщаме назадъ, историята върви, хората се съдятъ, политическитѣ приемници нѣматъ право въ никой случай да търсятъ да се скриятъ задъ лошитѣ прецеденти на своитѣ прѣдшественици.

А. Филиповъ: Това е съвършено вѣрно.

Т. Теодоровъ: Това е една практика въ висша степенъ осждителна; тя е една практика неморална, една практика развращающа: вмѣсто единъ министъръ да даде обяснения за туй, което става въ неговото управление, той търси да намѣри единъ прецедентъ прѣди 15—20 години и да мисли, че съ това се омира.

А. Филиповъ: Съвършено вѣрно.

Т. Теодоровъ: Ако ние тукъ бихме позволили тѣзи практики, това би значило да увѣковѣчимъ въ България злото, да го насърчимъ и да дадемъ възможностъ въ България на всѣки единъ злодѣй да се оправдава съ неговитѣ подобни.

А. Филиповъ: Съвършено вѣрно.

Т. Теодоровъ: Ние трѣбва да спазваме добритѣ традиции; ние трѣбва да видимъ какво има хубаво въ нашитѣ прѣдшественици, и трѣбва туй хубаво да го запазимъ, а не да се сравняваме съ лошото. Ако едно правителство прѣди 15 години е вършило прѣстѣпления, то е паднало, и сигурно подъ тежестта на тѣзи прѣстѣпления и тѣзи прѣгрѣшения. Вие стоите днесъ, а не сте паднали и не искате да паднете. Значи, вие трѣбва да нѣмате това.

А. Филиповъ: Съвършено вѣрно.

Т. Теодоровъ: Ако вие се уравниите съ ония, то трѣбва да си отидете, трѣбва да си отидете прѣдъ този сждъ на историята и общественото съзнание, който иска да култивира доброто, който иска да насърчи правилното и свободното развитие.

А. Филиповъ: Въ това не се различаваме, г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Моля не ме прѣкъсвайте. Азъ щѣхъ да свърша досега.

Прѣдседателтъ: Моля, г. Филиповъ.

Т. Теодоровъ: Азъ уважавамъ г. Филипова и г. Златанова, които отлѣво и отдѣсно, отъ двата фланга ме нападаха и ме принудиха да имъ отговарямъ и да се отклонявамъ.

Та сега искамъ да мина на мисълта, че България порастна прѣзъ това врѣме още и законодателно. Въ врѣмето на Стоилова, въ врѣмето на народната партия, г. г. народни прѣдставители, както и въ врѣмето на Цанкова и Каравелова по-напрѣдъ и всички други прѣди тази епоха, до 1900 г. включително, агитациитѣ на чиновницитѣ като че ли бѣше нѣщо не съвсѣмъ морално, неморално, осждително, но все-таки не бѣше прѣстѣпление. И правителствата, които констатираха даже такива факти отъ страна на тѣхнитѣ административни чиновници, най-многого, което можеха да направятъ, бѣше да ги накажатъ дисциплинарно, защото повече тѣ не можеха да направятъ: тѣхнитѣ простѣпки, тѣй да се каже, въ очитѣ на обществото и на правителствени и на опозиционери, минаваха като нѣщо обикновено. На-ли нашитѣ сж дошли на власт? Ние на-ли сме отъ нашитѣ? Може ли свой своего да не поддържа? Околийскиятъ началникъ отъ тази партия, хелбете, ще агитира. Такива бѣха възгледитѣ на тѣзи хора и възгледитѣ най-напрѣдъ на самитѣ тѣзи чиновници, и трѣбваше едно върховно усилие на почтени хора да могатъ да изглаждатъ тѣхнитѣ привички и тѣхнитѣ влѣчения, трѣбваше да ги прѣвъзпиташъ, но не можеше да ги наказвашъ. Днесъ сме въ епоха, когато вече 9 години има законодателство, че агитацията на чиновницитѣ е прѣстѣпление. Не е вече едно, тѣй да се каже, повече или по-малко неморално дѣйствиe, за което сжди само неговото началство и, ако иска, ще го накаже, ако не иска, нѣма да го накаже, ако той самъ е такъвъ партизанинъ, ако и той се не срамува зарадъ него, ще го държи, а днесъ то е прѣстѣпление, и никой министъръ, не може да търпи, не може да допусне, щото неговитѣ чиновници да се обвиняватъ въ агитация по изборитѣ, защото тогазъ той вече не търпи само едно зло, едно неморално дѣйствиe, а той търпи и насърчава прѣстѣпници. Отъ врѣмето на издаването на закона — 1900 или 1901 г., ако се не лѣжа — откакъ сж съществуватъ този чл. 161, съ който агитацията на чиновницитѣ се запрѣти подъ страхъ на наказание до 1 година затворъ и глоба 1.000 л., ние трѣбва да прѣслѣдваме тѣзи нѣща 10 пѣти по-строга — защо? Защото първото можеше да мине въ областта на управлението: такъвъ е министърътъ, тѣй гледа министърътъ на работитѣ, нѣма какво да му направимъ — то влизаше въ областта на усмотрѣнието. Челякъ, който тамъ засѣдава, може да бжде повече или по-малко мораленъ; санкцията е тази, че той ще се бламира и ще си отиде, друго нѣма. А сега нѣма вече тази санкция. Чиовникъ днесъ върши ли агитация, върши прѣстѣпление,

вършат ли се прѣстѣпления отъ чиновницѣ на единъ министъръ, той е длъженъ най-напрѣдъ да ги прѣслѣдва, да ги не оставя да вършатъ прѣстѣпления, той е длъженъ да ги дава подъ съдъ, безъ да чака даже избирателитѣ да подадатъ заявление, защото законътъ е такъвъ: не може да бѣде едно управление, въ което чиновницѣ сѣ прѣстѣпници. Ама ще кажете, това е прѣстѣпление sui generis. Дѣйствително, нашето общество продължава и досега да мисли, че агитацията на чиновницѣ е нѣщо непрѣстѣпно. Даже всичкитѣ тѣзи чиновници, малкитѣ, не знаятъ и не искатъ да знаятъ, че тѣ сѣ прѣстѣпници — защо? Защото фактически знаятъ, че туй прѣстѣпление се харесва на тѣхнитѣ началници. А това нѣщо какъ ще го избиемъ отъ главитѣ на хората? Какъ ще направимъ този законъ реаленъ, дѣйствителенъ, да произвежда ефектъ, да се послуша нашата воля, да стане живо нашето законодателство? Като се даде примѣръ отгорѣ, оттамъ да имъ кажемъ — инакъ ние не можемъ да ги морализираме — че това е прѣстѣпление и всѣки, който отива да агитира, ще го накажемъ. Може, ако щете, и за министритѣ да се търси цѣръ, и не е чудно, като вървимъ въ този лѣтъ, единъ денъ да вземемъ да напишемъ такава статия, че и министритѣ се осжждатъ на затворъ, но засега за министритѣ нѣма това въ наказателния законъ — защо? Защото министритѣ сѣ политически лица, самото имъ положение на най-върховни прѣдставители на управлението, които все-таки не могатъ да дойдатъ съвършено случайно, които се ползватъ съ единъ голѣмъ авторитетъ, съ едно добро минало, нѣма да отидатъ да се унижатъ дотамъ, да нарушаватъ законитѣ. Споредъ мене, най-хубавото срѣдство е, министритѣ да се откажатъ въ врѣме на изборитѣ и прѣди изборитѣ да изучаватъ нуждитѣ на народа, защото въ всѣко такова изучаване, което отиватъ да направятъ въ такъвъ моментъ ще ги заподозре, че тѣ вършатъ едно неморално дѣяние; то не е прѣстѣпление, но все-таки морално влияние, защото искатъ да упражнятъ своето лично влияние и не лично, а силата на властта, съ която разполагатъ, за въ полза за благо на партията. Туй ще бѣде санкцията, колкото се касае до министритѣ. И винаги азъ съмъ поддържалъ това: не трѣбва министритѣ по врѣме на изборитѣ да се движатъ; нека се движатъ прѣди откриването на избирателния периодъ; нека си кажатъ рѣчитѣ и изучатъ нуждитѣ по-рано. Но дойде ли агитационниятъ периодъ, нека прѣстанатъ да ходятъ. Ако народътъ не е достатъчно просвѣтенъ отъ вѣстницѣтѣ и отъ рѣчитѣ имъ въ миналото врѣме, нека не го просвѣтляватъ и въ този агитационенъ периодъ. Но за чиновницѣтѣ — за тѣхъ това трѣбва да бѣде абсолютно запрѣтено и тѣ трѣбва да бѣдатъ наказвани. Ето защо, азъ мисля, че ако сме намѣрвали въ миналото, че администрацията е била агитирала, което азъ пакъ повтарямъ и съмъ готовъ да се подвергна на публиченъ съдъ, че никой въ

народняшко врѣме не е агитиралъ толкова много и толкова безсрамно, както сега; азъ желая да си назначите човѣкъ, който да ви брани, и азъ ще излѣза, да си назначимъ съдия, който да ни съди. И ще ви го докажа това съ факти, ако желаете.

А. Краевъ: (Възразява нѣщо)

Т. Теодоровъ: Недѣйте ме отвлича.

Прѣседателътъ: (Звъни)

Т. Теодоровъ: Г. Краевъ! Азъ не искамъ да влизамъ въ подробности.

А. Краевъ: Когато ние съ Сакжзова бѣхме гонени — нека каже г. Симеоновъ.

Я. Симеоновъ: Не мога да помня отъ прѣди 20 години. (Смѣхъ)

Прѣседателътъ: (Звъни)

Т. Теодоровъ: Това, което говоря, азъ не го говоря заради смѣхъ. Говоря съвършено сериозно, че съмъ съгласенъ — да бѣде г. Краевъ, който ще да бѣде отъ вашето болшинство обвинителъ на народняцитѣ — да вземе грижата, за да ми докаже това нѣщо.

А. Краевъ: Азъ го докажахъ сега.

Т. Теодоровъ: Елате да ви кажа и азъ вие какво сте направили.

А. Краевъ: Азъ ли?

Т. Теодоровъ: Не Вие лично, а правителството и партията ви. Защото на двама убити, които миналата година г. Такевъ ни цитира тукъ въ рѣчта си по отговора на тронното слово, прѣзъ врѣме на народняцитѣ, азъ ще ви цитирамъ сега 15 за 2 години само. Ако желаете да ви покажа колко хора сѣ изтезавани въ народняшко врѣме, азъ ще ви прѣдстави за единъ — четирма. Ние това го правимъ всѣки денъ въ вѣстницѣтѣ, но — ако искате — и тукъ можемъ да го направимъ. Само че нѣма — разумѣва се — вие да бѣдете съдии, а ще бѣдете страна. Ще ми позволите да вземемъ другъ единъ за нашъ съдия.

Но азъ пакъ се отвличамъ и ме отвлѣкохте вие. Мисълта ми е тази, и азъ искамъ да свърша съ нея, че въ днешно врѣме агитацията е прѣстѣпление, а въ минало врѣме — това бѣше само една грѣшка. И г. Такевъ напразно рови дневницѣтѣ, за да доказва, какво тогава е имало; той, най-напрѣдъ, нѣма да ги намѣри и второ, ако ги намѣри, съ това ни най-малко нѣма да се извини, а ще трѣбва, ако е онзи Такевъ, който пѣкога засѣдаване тукъ по-налѣво отъ мене и ни учеше на политически моралъ, ако е той, който проповѣдваше идеитѣ на свободата въ изборитѣ и на чистотата на нравитѣ на полицейскитѣ чиновници и говорѣше противъ моралъ

ното влияние, нека днес не се страхува да подвергне на изпитание дѣлата само на единъ свой управителъ — на г. Минко Радославовъ, чрѣзъ една анкета, която пакъ вие ще направите, анкета, която, както казва г. Мирски, че е винаги повече или по-малко партизанска; азъ ще ви направя тази отстъпка, вашъ партизанинъ вие да го сждите, защото въ вашата срѣда има доста честни и почтени хора, въ искреността на които азъ вѣрвамъ. Може да има нѣкои, които азъ не познавамъ, нека ме извинятъ. Но азъ имамъ довѣрие въ болшинството и вѣрвамъ, че анкетата, която ще се направи, при участието на единъ опозиционеръ, разбира се, ще бѣде достовѣрна и ще ни даде истината.

Нека г. министърътъ се съгласи и поиска да се констатира, агитиралъ ли е Минко Радославовъ, агитиралъ ли е началникътъ, или не. Ако се установи, че не е агитиралъ — прѣкрасно, този изборъ ще се утвърди; но ако се установи, че е агитиралъ, този изборъ да се касира. И нека прѣзъ врѣме на управлението на демократическата партия, когато вече нейнитѣ избори сж провѣрени и сж останали за провѣряване само 5—6, се установи отукъ натѣй поне, за въ бѣдѣще една такава юриспруденция, която ще бѣде най-голѣмата опора, най-голѣмата юзда, най-ефикасното срдѣство, за да се удържи правителството да не влине съ чиновниците си върху изборитѣ, и тогава ние нѣма да имаме една зестра правителствена отъ 70 или 80%, както сега се случва, а ще имаме една зестра правителствена при изборитѣ максимумъ 20%, може би, и 25, та въ бѣдѣще, като работимъ се повече и повече въ това направление, ние сигурно, ако не при нашия животъ, който е кратковрѣмененъ, поне при нашитѣ приемници, да видимъ въ България установенъ вече единъ общественъ моралъ, който прави честь на българския народъ и който не ни кара да блуждаемъ изъ тъмнинитѣ и да търсимъ срдѣства противъ това зло, ту като го слагаме на гърба на невѣжествения, бѣденъ избирателъ, ту като го слагаме на друга страна, най-често, ако щете, на държавния глава, а пъкъ не искаме да признаемъ туй, което е у самитѣ насъ. Нека отстранимъ това, което е у самитѣ насъ, нека покажемъ достатъчно доблестъ, за да подвѣргнемъ на экзаменъ, на провѣрка, на контролъ дѣйствиата на административнитѣ чиновници въ единъ случай поне отъ 30 години насамъ, и по този начинъ да дадемъ и уважение къмъ закона, къмъ реда. Ако ние се държимъ о такава софистика, че тукъ 7 души подписали или не подписали, че това повлияло или не повлияло върху избора, ние само ще прикриваме злото и това зло ще расте въ самитѣ насъ, а ние не ще можемъ да го изкоренимъ никога, щомъ расте въ самитѣ насъ, защото никой не иска да признае, че той е виновникъ. Това е моето заключение. Ако почитаемото Собрание не мисли сега да допусне анкета, то да се съгласи поне, че има голѣмо значение фактътъ, да-ли дѣйствително избирателитѣ

сж се оплакали противъ Минка Радославовъ, да-ли дѣйствително има заведено противъ Минка Радославовъ слѣдствено дѣло, въз основа на това оплакване, при слѣдователя при Търновския окръженъ сждъ. Ако Събранието мисли, че това обстоятелство ще има значение, за да допусне анкета, нека отложи утвърдяването на този изборъ и поиска да се взематъ отъ комисията допълнителни свѣдѣния, и слѣдъ получаването на тѣзи свѣдѣния нека се рѣши въпросътъ, но да се не остави той безъ анкета. Азъ и миналата година ходатайствувахъ да се провѣрятъ дѣйствиата на околийския началникъ въ Нова-Загора, на тоя въ Хасково, но, по една или друга причина, не се допусна това. Е добръ, ако вѣрвате въ вашитѣ чиновници, ако тѣ сж дѣйствително тѣй непорочни, както искате да ги прѣдставите, не грѣшатъ и не вършатъ прѣстѣпления, оставете да се провѣри поне единъ случай прѣзъ цѣлия периодъ на вашитѣ дѣствия и недѣйте остава българското общество подъ впечатлението, че вие съ болшинството си закрихте всѣка възможностъ за провѣрка, защото това общество, и вънъ отъ вашитѣ дѣствия, има срдѣства да си състави мнѣние и за вашитѣ началници, и за вашитѣ окръжни управители, и за въшето управление. А това е най-коректно, което можете да допуснете.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. прѣдставители! Азъ съзирамъ, че ние ще бѣдемъ зрители пакъ на една отъ ония сценички, на които често миналата година бѣхме зрители — зрители на безцѣлни, безполезни адвокатски разправии. Едно врѣме, когато прѣди 30 години се е учрѣждавалъ нашиятъ основенъ законъ, покойниятъ дѣдо Славейковъ, когато е станало въпросъ да се допуснатъ ли младежи 25-годишни въ Народното собрание за народни прѣдставители, като защищавалъ това становище, това гледище, и като отбивалъ нападите на тогавашнитѣ си противници, на народняцитѣ, на бившитѣ консерватори, е казалъ: „Не се страхувайте отъ буйнитѣ хора, отъ младежта, не се страхувайте, че тѣ ще влѣзатъ въ Народното собрание; България нѣма да погине отъ тѣхъ. Буйността не зависи отъ младостта. Викторъ Хюго е сега въ Парижкия парламентъ на 80 години, той е най-буйниятъ човѣкъ тамъ, но отъ него Франция има полза. Страхувайте се само отъ едно зло, а именно — че българската камара за въ бѣдѣще ще бѣде наводнена отъ адвокати...“

Т. Теодоровъ: Ложното е ако бѣде наводнена отъ простаци! (Ржкоплѣскане отъ различни страни)

С. Стамболийски: ... които безцѣлно ще се разправятъ, които безцѣлно ще пилѣятъ народната пара.“ Азъ не се обиждамъ отъ вулгарния епитетъ, отъ уличната нападка на единъ адвокатъ.

Т. Теодоровъ: Защото самъ сте излѣзълъ отъ улицата, та нѣма защо да се обиждате.

О. Стамболийски: Не, азъ знаа, че народняцитѣ сж способни ...

Прѣдседателътъ: Недѣйте се разпирати съ народняцитѣ, г. Стамболийски.

А. Стамболийски: ... да се разпиратъ съ поотвратителни сръдства, съ хладно оружје; знаа, че тѣ сж способни да повалятъ обществени борци посрѣдъ улицата. Не се докачвамъ отъ уличната нападка на Теодоровци. Азъ очаквамъ нѣщо повече отъ бѣдѣния режимъ на народняцитѣ.

М. Златановъ: На прѣдмета да се говори.

А. Стамболийски: Но на прѣдмета. Изглежда, че дѣдо Славейковъ вѣрно е мислѣлъ и право е прѣдполагалъ, на и самъ вашиятъ шефъ Петко Каравеловъ е казалъ, че дотогава, докогато камарата се пълни съ адвокати, Бѣлгария нѣма да се оправи.

Прѣдседателътъ: Моля, говорете на прѣдмета, г. Стамболийски.

Т. Теодоровъ: Тукъ има 62 адвокати, г. Стамболийски — кого мислите, че нападатъ?

А. Стамболийски: Моля, г. Теодоровъ! Никой не ви прѣкъсваше, когато говорѣхте; позволете сега и менѣ да се изкажа. Азъ ви слушахъ, слушайте ме и Вие.

Т. Теодоровъ: Нѣмате право да обиждате. Азъ съмъ длъженъ да ви прѣкъсна и да ви възразя.

А. Стамболийски: Никой не ви кара да се ровите въ миналото.

Прѣдседателътъ: Моля, г. Стамболийски, на прѣдмета.

Т. Теодоровъ: Какъ можете да приказвате Вие тукъ, кждѣто има 62-ма души адвокати, че когато въ Народното събрание има адвокати, това ще бѣде зло! На какво учите Вие този народъ? Това е демагогия, това е шарлатания! (Ржкоплѣскане) На онова мѣсто (Сочи министерската маса) стоятъ 6 души адвокати.

А. Стамболийски: Азъ цитирамъ думи на дѣдо Славейкова, тѣ не сж мои думи.

Т. Теодоровъ: Тогава нѣмаше адвокати.

Прѣдседателътъ: Г. Стамболийски! Прѣдупрѣждавамъ Ви, че ще Ви отнема думата, ако не говорите на прѣдмета. Оставете адвокатитѣ.

А. Стамболийски: Г. Теодоровъ — поставямъ се въ положението му — бѣ прѣдизвиканъ да говори повече, отколкото се слѣдва; бѣ прѣдизвиканъ отъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи.

Той знае, че и г. Такевъ ще се повърне на миналото, като адвокатъ, и ще почне да напада народняшката партия. Той бързаше да се оправдае прѣдварително. И запомнете, виновницитѣ на всички скандали, които сж ставали въ настоящата камара, сж министритѣ.

Обаждатъ се отъ мнозинството: А-а-а!

А. Стамболийски: Ако министритѣ бждатъ въздържани, ако тѣ не прѣдизвикватъ народнитѣ прѣдставители, ако тѣ ги не оскърбяватъ, въобще ако тѣ се отнасятъ по-добрѣ къмъ тѣхъ, народнитѣ прѣдставители ще бждатъ по-въздържани и по-снисходителни къмъ дѣлата на правителството, по-учтиви къмъ болшинството.

Отъ мнозинството: А-а-а! (Нѣкои тропатъ)

Прѣдседателътъ: Моля, г. Стамболийски, на прѣдмета говорете.

А. Стамболийски: Ние сме прѣтърпѣли отъ днешнитѣ министри сжщитѣ ония оскърбления, на които сж били подлагани депутатитѣ въ стамболовистката камара.

Отъ мнозинството: А-а-а!

А. Стамболийски: И азъ ще моля тѣзи господа, които стоятъ тамъ, на министерскитѣ столове, поне въ тази сесия да бждатъ по-учтиви, поне въ тази сесия да бждатъ по-легални, за да не прѣдизвикватъ депутатитѣ, както г. Теодоровъ сега бѣ прѣдизвиканъ.

Прѣдседателътъ: Моля, г. Стамболийски, когато дойдете на прѣдмета?

А. Стамболийски: Г-да! Сега прѣминавамъ на прѣдмета. Това бѣше излишно, но необходимо бѣ да се направи въ началото на нашата сесия тази забѣлѣжка, и ще ви моля да я имате прѣдъ видъ.

Г-да! Вѣрно е, че провѣрката на днешнитѣ избори върви бързо, защото нѣма купъ контестации, нѣма заявления по тѣхъ, нѣма писма, отъ които да се установява, че е имало насилия по изборитѣ, и въ сравнение съ всички досегашни избори, можемъ да кажемъ, че демократическото правителство даде малко по-свободни избори. Вѣрно е това. Но не е вѣрно и не можете вие да вадите заключение, че изборитѣ сж произведени при абсолютна свобода, че тѣ не сж опорочени — не. Има опорочаване, само че въ по-малкъ размѣръ. Но ще ми кажете: дѣ сж фактитѣ, дѣ сж контестациитѣ, дѣ сж заявленията. Нѣма ги. Нѣма ги, не защото изборитѣ не сж опорочени поне въ малкъ размѣръ, а защото нѣма ония, които даваха тѣзи контестации, нѣма ония придиричиви политически, обществени дѣятели, за да даватъ тѣзи контестации. Тѣзи придиричиви хора днесъ управляватъ. Оная партия, която въ сравнение съ всички партии,

най не бѣше опетнена, която бѣ най-чиста, и която правѣше най-голѣмъ шумъ около себе си, днесъ управлява. Кой искате, г-да, да придира, да дава контестации днесъ? Народняцитѣ ли, радославиститѣ ли, стамболовиститѣ ли? Че тѣ сж по-окаляни отъ васъ, че и тѣ ще вършатъ утрѣ сжщитѣ работи, даже въ по-голѣма мѣра отъ васъ. Но ще кажете: кѣдѣ сте вие, г. г. земледѣлци, защо вие не давате контестации, вие, които не сте управлявали? Не даваме ние, г-да, контестации, защото смѣтаме това за дребнава, за излишна работа. Ние сме се убѣдили, че всички политически партии, състоящи се отъ роякъ службогонци, всички политически партии, които взематъ властта отъ рѣцѣтъ на князь Фердинанда, ще върватъ по сжщия пѣтъ. И защо се очудва г. Теодоровъ, че нѣкой си Минко Радославовъ отишълъ да агитира по селата? Ами че най-напрѣдъ неговиятъ шефъ, г. Такевъ, не прави ли, споредъ неговия езикъ, вулгарна агитация, не спходи ли всички села, всички градища? Ами какъ, когато този шефъ на полицията върши тоза нѣщо, ще се въздържатъ неговитѣ полицейски органи да не отидатъ да правятъ избори? Правятъ го, защото ще трѣбва да спечелятъ болшинство, за да управляватъ. Тѣй е споредъ разбирането на партиятъ, споредъ разбирането на тѣзи, които се осланятъ не на нѣкаква дисциплина, на организирани партии, а на неорганизирания народъ. Тѣй е, защото, ако г. Такевъ не отиде да агитира, ако неговиятъ управителъ не отиде да агитира, ще падне и ще дойде г. Теодоровъ, за да агитира, въпрѣки туй, че осжжда този начинъ на дѣйствиє.

Т. Теодоровъ: То е много голѣмъ въпросъ.

А. Стамболийски: Тѣй е. Партии, които идватъ така на властъ, и партии, които иматъ този съставъ, ние сме се убѣдили, ще върватъ по сжщия пѣтъ. Прави честь на демократическата партия, която се стреми още да бѣде малко по-чиста отъ другитѣ партии.

Г-да! По самия изборъ. Установява се фактътъ — за мене поне той е установенъ — че г. Радославовъ, че неговитѣ подвѣдомствени сж ходили и сж агитирали. Това е обикновено нѣщо; но, споредъ нашитѣ закони, които сж въ сила и сега, това дѣйствиє е наказуемо, това дѣйствиє опорочава самия изборъ. Азъ знаа, че самиятъ в. „Правда“ писа, какво Минко Радославовъ е даденъ подъ сждъ. Азъ апелирамъ къмъ г. Тодора Икономовъ, моля го да стане и заяви тукъ, че дѣйствително той знае, какво дѣйствително Минко Радославовъ е даденъ подъ сждъ. Установенъ единъ пѣтъ той фактъ, азъ ще ви моля да се съгласите да анкетирате избора. Когато вие, г-да, се съгласихте по свищовския изборъ да назначимъ анкета, за да провѣри благословіята на единъ попъ, съгласете се да провѣримъ и благословіята на вашия окръженъ управителъ Радославовъ. Ако той не е виноватъ, ако полицията не е виновата, толкозъ по-добрѣ за

васъ. Дайте да се съгласимъ да анкетирате този изборъ, за да омиеете петното, да не дадете възможность на народняцитѣ и на всички други да ви чернятъ.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г-да! Азъ нѣма да се впускамъ въ областъта на историята, както г. Теодоровъ, като прѣдвжидаше, че г. министърътъ на вѣтрѣшитѣ работи може да се впусне, навлѣзе въ областъта на миналото и обрисова цѣлата история на народняцитѣ. Нѣма да се впускамъ, защото и тогава, и сега, и въ бѣдѣщето, и въ миналото може да сж ставали злоупотрѣбления. Ако поменавамъ това, то е само за да поправа единъ исторически фактъ, защото едно отъ основанията, възъ основа на които г. Теодоровъ искаше да дойдемъ до неговитѣ заключения и да приемемъ, че изборътъ трѣбва да се анкетира, е това, че и въ миналото сж ставали злоупотрѣбления, но на тѣзи злоупотрѣбления сега е минало врѣмето. Не искамъ да отричамъ това, което каза г. Теодоровъ, но той каза факти изъ миналото, които — трѣбва да констатирамъ — не се оправдаватъ исторически. Каза, г. Теодоровъ, че въ Враца сж ставали скандали при управлението на Каравелова. Исторически това не е вѣрно. Враца бѣше затворъ на всички, които мислиха, че конституцията е била неправилно унищожена въ 1881 г.; и тамъ бѣха затворени Цанковъ, Каравеловъ, но скандали нѣмаше. Така щото, отъ тази гледна точка, Враца е била гробница, но скандали тогава не е имало. Скандали е имало въ 1894 г.

Т. Теодоровъ: Азъ говорихъ за 1884 г., когато имаше нѣколко души убити и ранени по изборитѣ въ Враца. Сжщото стана и въ 1885 г. въ Нова-Загора.

Р. Маджаровъ: Азъ съмъ длъженъ да констатирамъ това, защото прѣзъ управлението на Каравелова, прѣзъ 1884 г., избори не е имало. Каравеловъ бѣ въ опозиция, когато ставаха изборитѣ, и дойде да управлява съ чуждо болшинство. Така щото, г-да, това е първото нѣщо, което трѣбва да бѣде поправено.

Сега, главниятъ въпросъ, който трѣбва да ни интересува, е: този изборъ опороченъ ли е. Ако въпросътъ се постави тѣй, както г. Теодоровъ го поставя, вие ще видите, че главното основание да се анкетира изборътъ, е туй, да се констатира, че администрацията, окръжниятъ управителъ, горскитѣ и други стражари сж агитирали въ врѣме на избора. Но такова поставяне на въпроса значи анкетирание на управлението, то не е констатиране, че изборътъ е опороченъ. Можете да констатира, че Радославовъ е агитиралъ, че еди-кой чиновници, Иванъ, Драганъ и др., сж агитирали; но да прѣдлагашъ на народното прѣдставителство да се анке-

тира изборът само за това то не е правилна теза. Да констатираме, че Минко Радославов е даденъ подъ съдъ или не, това е свършено безразлично. Важното заради насъ е да видимъ, какво ни убѣждаватъ тѣзи, които искатъ анкета, които казватъ, че изборътъ е опороченъ. Нѣколко сж положениета. Едно отъ тѣхъ се поддържа отъ г. Теодорова; то е положението, че окръжниятъ управителъ е агитиралъ. Второто съображение, което се развива въ това положение, е твърдението на г. Теодорова, какво, когато е ставала агитацията, сж били заплашвани кметовѣ, вследствие на което изборътъ билъ опороченъ. Тѣй както е прѣдставена констатацията, трѣбва, прѣди всичко, да не се взема въ сериозно съображение слѣдното нѣщо: констатацията е подписана отъ нѣколко души, а значението на подписитѣ е важно, когато сж констатирани извѣстни факти и тѣзи факти могатъ да бждатъ проверени. Констатацията е отъ нѣколко души, за двама отъ които г. Теодоровъ казва, че сж заплашвани, а казва се още, че сж вършени и други работи отъ окръжния управителъ. Но тукъ има подписи отъ тѣзи хора само, а нѣма подписъ на кандидата. Г. Буровъ е отправилъ писмо до г. министра на вътрѣшнитѣ работи. Това писмо — не съмъ ималъ честта да го чета — това писмо не е направено по констатацията: констатацията е направена отъ вѣнстоици отъ кандидата хора. Г. Буровъ прави партизанство, но, за да опорочи избора, той не дава писмото на народното прѣдставителство, за да го обсъди то. И ако ние отгвѣтъ правимъ заключения, че такова и такова писмо било писано, ще трѣбва и за други избори да питаме: защо да не се касиратъ, защо да не се анкетиратъ? Вънъ отъ това, тѣзи лица, които сж подписали констатацията, споменватъ за Сушица и Кралевъ-долъ. Кралевъ-долъ е едно вагабонтско село.

Т. Теодоровъ: Не може да има вагабонтско село. Въ него може да има хора вагабонти, но нѣма вагабонтско село.

Р. Маджаровъ: Тамъ сж ставали прѣстѣпления по изборитѣ. Напр., прѣвъ 1903 г., когато бѣхъ прокуроръ въ Търново, прѣдадохъ подъ съдъ агитаторитѣ на народнишката партия въ Кралевъ-долъ, защото бѣха стрѣляли. Тамъ дѣйствително прѣстѣпления сж ставали. Не искамъ да кажа, че селото е вагабонтско, искамъ да кажа, че тѣзи, които си служатъ около Сушица и Кралевъ-долъ, правятъ по нѣкога гюрултин. Тѣзи, които сж подписали констатацията, знаятъ какво значи отговорност по констатацията, защото и другъ пътъ сж правили констатации. Тѣ не изброяватъ ни единъ фактъ, ни единъ конкретенъ случай, не казватъ, напр., че еди-кой е извършилъ това и това, или че еди-както си прѣстѣпление е извършено отъ окръжния управителъ — нищо подобно не се споменава. Ако сравнимъ това съ миналото — нека се прѣнесемъ въ събитията прѣвъ 1901 г. — ще ви-

димъ, какъ сж щитѣ хора, когато дѣйствително имаше насилие въ изборитѣ въ врѣме на Рачо-Петровия кабинетъ, сж щитѣ хора, като смѣтаха, че имаше сериозни нахвърнения на тѣхното избирателно право, постѣпиха по другъ начинъ: даваха констатации, посочиха на редъ конкретни факти, донесоха удостоверения, отъ всѣкъждъ дойдоха и убѣдиха народното прѣдставителство, и изборътъ бѣше анкетиранъ, не, а касиранъ, и г. Халачевъ бѣше пратенъ да си отиде въ къщи. Ето едно сериозно събитие, което трѣбва да ви убѣди въ несериозността на това, което се говори въ сегашната констатация, и на положенитѣ тамъ подписи. Тѣзи хора, които въ продължение на 30 години се борятъ за политическо надмощие — азъ ги похвалявамъ за това — и сж се кандидатирали въ 1901 г., въ единъ режимъ, какъвто бѣше Рачо-Петровиятъ, когато още не бѣхме узрѣли въ политическо отношение, за такова законодателство, тогазъ успѣха да събератъ всички доказателства, даже при липса на закони, и да убѣдятъ народното прѣдставителство да касира избора. Днесъ, ако бѣше извършено каквото и да било насилие, ако този изборъ бѣше опороченъ и ако бѣха направени работи, които измѣнятъ волята на тамошнитѣ избиратели въ лицето на сегашния имъ народенъ прѣдставител, тѣзи хора щѣха да постѣпватъ по сѣкия начинъ. Ето какво показватъ историческитѣ събития, които сж записани въ архивата и дневницитѣ на Народното събрание отъ 1901 г. Въ дадения случай моето убѣждение е, че не може да става и дума за сериозна констатация, която да може да прѣдизвика касиране на избора.

Т. Теодоровъ: Буровъ тогава бѣше избранъ.

Р. Маджаровъ: Само г. Халачевъ бѣше касиранъ.

Т. Теодоровъ: Да.

Р. Маджаровъ: Намѣриха го въ грандъ хотелъ „Панахъ“ и му съобщиха това — азъ бѣхъ тогава публика и помня. Та, искамъ да кажа, азъ вѣрвамъ, че послѣдното убѣждение, на което настояваше г. Теодоровъ, не може да бѣде взето за сериозно и вѣрно. Той се съмнява въ религиозността на окръжния управителъ, но да се изтъква отъ единъ ораторъ въ парламента, като аргументъ, че на Великъ-денъ не може да се отиде къдѣто и да било, е несериозенъ мотивъ, защото на Великъ-денъ можете да оставите черковнитѣ работи и да бждете пакъ религиозни, а може да останете сѣ въ черква и пакъ да не бждете религиозенъ. Това не може да се изтъкне като мотивъ, защото, ако си служимъ съ такива мотиви, за да се нахвърляме върху хората, това не е сериозно. А да констатираме, само защото хората ходили да агитиратъ на Великъ-денъ, това е единъ въпросъ, който има значение за нашата бждща платформа — да знаемъ, че имаме работа съ религиозни хора.

Т. Теодоровъ: Желая да знам, да-ли прѣдставителитѣ на нашитѣ села сѣ религиозни.

Прѣдседателтъ: Моля, г. Теодоровъ.

Р. Маджаровъ: Слѣдъ толкова прѣреканія азъ ще свърша. Този начинъ на дѣйствиe, на убѣждаване народното прѣдставителство, че може да се случатъ окръжни управители безбожници, е неправиленъ; той не може да служи като изходяща идея, за да приемемъ да правимъ анкета. Жителитѣ отъ Софийската околия си ходятъ на гости по Великъ-денъ отъ едно село въ друго. Това безбожно ли е? И ако изкарваме хора отъ улицата, за да потвърдятъ, азъ ще ви кажа единъ фактъ: Минко Радославовъ ни единъ денъ почти не стои въ града, защото е ловецъ.

Т. Теодоровъ: Ходилъ на ловъ за избиратели. (Смѣхъ)

Р. Маджаровъ: Не искамъ да кажа по народнишки маниеръ, защото ако той сега ходи по избори да агитира, въ 1894 г. бѣше вашъ окръженъ управителъ. На Вашата уловка нѣма да се подамъ. Но, казвамъ, г. г. народни прѣдставители, заради насъ всичкитѣ тѣзи констатации, които сѣ дадени и подписани отъ външни хора и които не конкретизиратъ достатъчно, въ какво се състоятъ нарушенията на окръжния управителъ, защото голи фрази, направени отъ хора, които въ по-други години сѣ си служили съ по-други сръдства и сѣ касирвали тукъ своитѣ противници, нарушителитѣ на тѣхнитѣ права, не сѣ достатъчни. А невнасянето на онѣзъ отворено писмо до министра отъ г. Бурова въ дѣлото, ме убѣждава че тукъ нѣма сериозна работа, а има старания на г. Теодорова да поведе народното прѣдставителство къмъ анкетирание на извѣстно правителствено дѣло. Народното прѣдставителство, когато утвърждава избори, за да прави анкета, не може да се подава на такива работи, а ще каже по съвѣсть: този изборъ правиленъ ли е или не. Азъ съмъ на мнѣние, че този изборъ е правиленъ, и мисля, че и вие ще се съгласите съ мене да се утвърди.

Прѣдседателтъ: Има думата г. Мирски.

К. Мирски: Не ставамъ да заявя, че нашиятъ другаръ, г. народниятъ прѣдставителъ, който прѣдлага анкета, не можа да ме убѣди, че трѣбва анкета, при всичко че съ най-големо внимание го слушахъ — не ставамъ за това; не ставамъ и да ви кажа, дѣто не можахъ да се убѣдя, че единъ подписъ не стигало, за да се възбуди, или за да се даде поводъ да се възбуди углавно прѣсѣдѣване противъ обвиняемитѣ въ извършване на политически прѣстѣпления. Азъ повече ставамъ да съжаля, дѣто г. докладчикътъ не е направилъ пълненъ докладъ по тоя изборъ — г. докладчикътъ, който до днесъ минаваше въ моитѣ очи за лице,

което най-ревностно иска да се сѣдятъ виновниците. Той направи прѣдложение да се дадатъ подъ сѣдъ стамболовиститѣ. Да не би да излѣзе, че се е пегувалъ? (Смѣхъ)

И. Хаджиевъ: На шега го направи.

К. Мирски: Той трѣбваше да ни каже, че тукъ не е извършено прѣстѣпление само отъ окръжния управителъ, а и отъ началницитѣ и стражаритѣ. Чете ни се заявление; въ него стои, че стражаритѣ сѣ раздавали бюлетини.

Че не трѣбва анкета, доказателство е единъ исторически фактъ — понеже се говори малко и отъ историята ни, откакъ сме се освободили, ще ми позволите и азъ да кажа нѣщо изъ нея. Въ Балчикската околия става пръвъ пѣтъ изборъ за обикновеното Народно събрание. На властъ е майката на народната партия — консервативната партия. (Смѣхъ. Нѣкои ржкоплѣскавъ) Съ напълнени конски торби стражаритѣ разнасятъ бюлетини изъ околията, заедно съ кандидата на консервативната партия.

Т. Теодоровъ: За кое Народно събрание?

К. Мирски: За I-то обикновено Народно събрание. Прѣди избора имаше голѣмо агитиране отъ чиновници; то пакъ бѣше прѣстѣпление отъ тѣхна страна. Избра се противникътъ кандидатъ, кандидатътъ на идеалнитѣ тогава либерали, Михаилъ Цаничерски. (Смѣхъ) Възпротивиха се избирателитѣ — въ тѣхъ още имаше вѣра въ законността на тази страна — възпротивиха се и, на пукъ на агитацията на държавнитѣ и, общинскитѣ длъжностни лица, дадохъ гласа си за идейния либералъ, може би, и тѣзи, които щѣха да го дадатъ за консерватора. Днесъ, когато пакъ у насъ вѣе вѣтърътъ на демократизма, ако не и напълно истински...

М. Златановъ: А-а-а! (Нѣкои отъ малцинството ржкоплѣскавъ. Смѣхъ)

К. Мирски: ... не допускате ли, г. г. народни прѣдставители, че на пукъ на агитацията на Минка Радославовъ и на неговитѣ стражари и началници, хората отъ тѣзи двѣ села сѣ гласоподавали за кандидата, който днесъ е между насъ? Азъ подчертавамъ, че ние чрѣзъ анкетирането на тоя изборъ, не можемъ да извадимъ резултатъ за касирането му.

Азъ трѣбва да си седна, но ще повтори на г. министра на правосѣдието, защото гледамъ, че въ заявлението, което се прочете тукъ, има да се визиратъ не само прѣстѣпления, но и много прѣстѣпници: да се прати тоя дневникъ на надлежния прокуроръ, понеже се обвиняватъ лица въ умишлено прѣстѣпление. Длъжностъ на правителството е да не остави ненаказани никакви прѣстѣпни дѣяния, които сѣ отъ публиченъ характеръ.

Азъ дѣлка, не защото съмъ адвокатъ, а защото искамъ да се не заблуждаваме, да кажа една дума

по адресъ на това, дѣто се докачиха тукъ единъ редъ наши другари. Не може човѣкъ, освѣтъ да съжалява за това. И азъ се надѣвамъ, че младиятъ нашъ другаръ поне като е прочелъ въ новата „Народна дума“ — по-напрѣдъ бѣше въ Русе, а сега е въ Пловдивъ — една статия по тоя въпросъ, да се е убѣдилъ и той, че не трѣбва вече да ни говори по адресъ на адвокатитѣ, а може да ни говори по адресъ на адвокати. Имайте смѣлостта да правите разлика, когато говорите за адвокати и за адвокатитѣ,...

А. Стамболийски: Азъ говоря за тѣзи, които правятъ адвокатчина тукъ.

К. Мирски: ... иначе, азъ не мога, освѣтъ да кажа, че тукъ има или света простотия, или же адвокатофобия. (Смѣхъ)

Прѣседателятъ: Има думата г. Д-ръ Наковъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че нѣмаше нужда да се втикваме въ миналото и да ровимъ и търсимъ качества на агитаторитѣ за тази или за друга нѣкоя околия. Важно е, прѣди всичко, да видимъ, да-ли тѣзи факти и нарушения, които сж изложени въ тази контестація, сж отъ естество да опорочатъ избора; да-ли тѣ сж могли да укажатъ влияние на неговия изходъ, или не сж могли да укажатъ такава. Ако сж отъ такава естество, безспорно, че съобразно съ тѣзи факти, почитаемото Собрание трѣбва да вземе едно рѣшение. Нѣма нужда, казвамъ, да се говори за минали работи, да се впускаме въ тѣхъ и да се извиняваме съ грѣшкитѣ на миналитѣ партии, или на кой и да е. Тукъ имаме единъ конкретенъ случай, по който случай трѣбва да се произнесемъ: да или не — едно рѣшение, което трѣбва да вземе почитаемото Народно собрание. Азъ миналата година, въ извънредната сесия, по провѣрката на всичкитѣ избори, които се извършиха тогава въ цѣла България, бѣхъ противъ всѣкакви анкети, противъ всѣкакви касирания, направени отъ когото и да било, защото, ако тогава и да се провѣриха нѣколко избори — не знамъ колко — но отъ всичкитѣ избори, които се извършиха въ цѣла България, видѣхме, че само на нѣкои мѣста е имало малки сбивания, като напр. въ Фердинандово. Споредъ мене, първото, което трѣбва да се вземе прѣдъ видъ, е резултатътъ и количеството въ гласовѣтъ на борящитѣ се, на кандидатитѣ; второ, да се взематъ да се процѣнятъ и тѣзи нарушения, които сж изтъкнати въ контестацитѣ, и ако тѣзи факти могатъ да укажатъ влияние и да измѣнятъ резултата на избора, тогава, да. Но миналата година дѣйствително имаше много малко нарушения, и то безъ всѣкакво значение. Ако тѣзи нарушения въ очитѣ на избирателния законъ или на наказателния законъ съдържаха елементи на прѣстѣпление, било извършено отъ частни лица, или отъ органитѣ на властѣта, послѣднитѣ за тѣзи на-

рушения трѣбваше да се дадатъ подъ сждъ, за да отговарятъ. Обаче тѣзи факти, които тогава бѣха изтъкнати въ контестацитѣ, не бѣха отъ таква значение, за да измѣнятъ резултата на изборитѣ, защото въ всички тѣзи избори, по които имаше подадени контестації, разликата между гласовѣтъ на борящитѣ бѣше грамадна — по 1.000, 1.500. Напр., за извѣстно село, ако се вземеше цѣлото село, или всичкитѣ избиратели отъ общината да отидатъ въ полза на тѣжителя, който се оплаква, пакъ не можеше да се измѣни резултатътъ на избора. Това бѣше моето гледище, тази бѣше моята прѣцѣнка, която давахъ миналата година по всичкитѣ избори, както за избирателитѣ, така и за кандидатитѣ. Тукъ е сега другъ случай. Въ конкретния случай ние имаме една разлика отъ 184 гласа. Това е. Сега, тази разлика трѣбва да се съпостави съ фактитѣ, които сж изтъкнати въ контестаціята. Послѣднитѣ могатъ ли да измѣнятъ резултата на избора? Ако бѣше една разлика отъ 1.000—1.500 гласа и ако бѣха указани извѣстни конкретни факти само въ една община, или пъкъ въ двѣ, като се вземе и се направи една смѣтка — както едно врѣме г. Найчо Цановъ правѣше, за да го не касиратъ: съ 3.000 гласа той биеше противникитѣ си, но не го послушаха, касираха го; то е друга работа; но тукъ разликата е малка, само съ 184 гласа — ако направимъ, казвамъ, една смѣтка, като се прибавятъ всичкитѣ гласове на противника и той бие избрания кандидатъ въ разликата, това е друга работа. Но тукъ, виждате, разликата е малка.

Второто нѣщо, което азъ вече казахъ, е да се види, да-ли нарушенията, които сж станали, могатъ да измѣнятъ резултата на избора. Това, което се изтъкна, че управителятъ на празницитѣ трѣбало да отива въ църква, а не по агитация, е несериозенъ мотивъ: нѣма нужда да се изтъква тукъ неговата религиознаостъ. Важното е, да-ли неговитѣ дѣйствия, както и тѣзи на околийскитѣ началници, сж могли да измѣнятъ резултата на избора. То е едно; и второ, за честѣта на демократическото управление и на демократическата партия, споредъ мене, окръжниятъ управителъ, като органъ на властѣта, трѣбва да се държи строго, защото никога не трѣбва една камара, едно управление, една демократическа партия, да се солидаризира съ дѣлата на единъ окръженъ управителъ. И може би да гони тази цѣль, тази да е скритата мисль на г. Теодорова, като настоява да се анкетиратъ дѣлата на управлението. Но азъ мисля, че нито демократическото управление, нито пъкъ демократическата партия ще изгубятъ много, ако се направи една анкета и се констатира въ нарушенията на единъ окръженъ управителъ. Нека управлението и партията бѣдатъ чисти, да не носятъ петната на какъвто и да е органъ на властѣта. Ако всички други партии страдатъ, ако тѣ носятъ позора за своята политическа дѣятелностъ, то се дължи само на такава тѣлкуване, на такава разбиране: че тѣ трѣбвало да запазятъ своитѣ органи, защото, ако били анкети-

рани тѣхнитѣ дѣла, ако тѣ били изнесени на публично достояние, това щѣло да компрометира, както управлението, така и партията. Какво струва за демократическата партия, па и за управлението, па и за г. министра на вътрѣшнитѣ работи, че единъ Радославовъ е извършилъ известни прѣстѣпления? Човѣкъ и безъ слабости не може; може би е мислилъ, че той не е вършилъ прѣстѣпление, но, тѣй или иначе, е направилъ известни прѣстѣпления, които, споредъ мене, иматъ значение, за които трѣбва да отговаря. Ако неговитѣ дѣйствиа съдържатъ прѣстѣпления, както казватъ — подчертавамъ това — има слѣдствено дѣло противъ него и околийския началникъ. Да-ли е вѣрно, г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи знае и той ще отговори. Но независимо отъ това, споредъ мене, грѣшка е, дѣто той е отишълъ въ тази малка избирателна околия, където се даватъ двама души чисто селски, и е обиколилъ селата, както е казано въ контестацията, за да се добие такъвъ единъ резултатъ, защото, ако управителятъ не е постѣпилъ по този начинъ, ако не би обиколилъ всички села, никой не може да се произнесе какъвъ щѣше да бѣде резултатътъ. Но, тѣй или иначе, ние не можемъ друго заключение да вадимъ, освѣнъ, че заслужава да се анкетира този изборъ, защото разликата въ гласовѣтъ е малка. Прочее, моето мнѣние е, че трѣбва да се анкетира този изборъ. Нека избирателитѣ отъ тази околия, па и цѣлиятъ български народъ види, че българското Народно събрание държи скъпо за правата на избирателитѣ и че иска да изтъкне и най-малкитѣ нарушения, и толкозъ повече, когато послѣднитѣ сж отъ значение — това е моята мисль: че сж отъ значение да измѣнятъ резултата. И, второ, за честта на самото правителство, ако дѣйствително сж извършени нѣкакви прѣстѣпления отъ окръжнитѣ управители, нека тѣ се изнесатъ, както прѣдъ Народното събрание, така и прѣдъ компетентната сѣдебна власть, които ще рѣшатъ, да-ли тѣ трѣбва да отговарятъ прѣдъ сѣдебната власть или не.

Прѣдседателътъ: Има думата докладчикътъ г. Каранешевъ.

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Като докладчикъ, бѣхъ засегнатъ по дебатирането на тѣзи нарушения, които сж изтъкнати въ контестацитѣ по този изборъ, бѣхъ засегнатъ, казвамъ, отъ г. Теодорова и отъ почтения многоуважаванъ отъ менъ г. Кръстю Мирски. Азъ докладвахъ избора прѣдъ Народното събрание и той е свидѣтель по кой начинъ направихъ докладването. Азъ казахъ, че къмъ изборното дѣло въ 4-тѣ секции на този изборъ има само двѣ заявления, които сж подадени въ деня на избора, въ врѣме на гласоподаването, и казахъ, че едното е оставено безъ послѣдствие, а по другото е взето рѣшение отъ бюрото. Констатирано е скѣсването на една бюлетина, съставенъ е актъ и пратенъ

по надлежния редъ и пр. За друго нѣщо никакво заявление нѣма и никакъвъ скандалъ не е имало. Има само една контестация, която, впрочемъ, напомнимъ. И ако има да сѣмъ изпусналъ нѣщо, то е само това, че тя не е подписана отъ кандидата на народняцитѣ, Буровъ, а е подписана отъ 14 души избиратели.

Г. г. народни прѣдставители! Г. Теодоровъ като че ли се усѣмни, че азъ тенденциозно сѣмъ докладвалъ тази контестация. Менѣ ми се струва, че вие тукъ сте свидѣтели, какво всички онѣзи закононарушения, които, споредъ контестаторитѣ, сж направени, ги раздѣлихъ на 3 категории. Азъ казахъ кои спадатъ въ първата категория, втората категория каква е и въ третата какви нарушения спадатъ. И казахъ по първата, на която се спрѣ и г. Теодоровъ, че има нарушение именно, агитация отъ прѣдставителитѣ на публичната власть. За второто той не говори. При докладването казахъ за агитацията, извършена отъ прѣдставителитѣ на публичната власть. Тѣжатъ се контестаторитѣ, че окръжниятъ управителъ е ходилъ въ селата и казахъ, че се цитиратъ имената само на двѣ села, а други не се цитиратъ. Послѣ казахъ, че е ходилъ и околийскиятъ началникъ, и приставътъ; поменахъ и за стражаря № 31, срѣщу когото така сжщо се тѣжатъ; казахъ още, че въ контестацията е казано, че 15 дена по-рано излѣзли и ходили. Менѣ ми се струва, че когато така докладвамъ една контестация, безъ да я чета дословно, ще ми прости всѣки, че не мога всичко да запомня наизустъ. Г. Теодоровъ бѣше тукъ и той трѣбваше да заяви, че желае да се прочете in extenso и азъ нѣхъ да я прочета. Тогава, защо се сѣмнѣва той въ моя докладъ, че билъ направенъ тенденциозно?

Г. Мирски, къмъ когото азъ питая всички уважения, прави ми комплиментъ, че той ималъ до-вѣрие въ мене, но този докладъ сѣмъ направилъ тенденциозно.

Б. Мирски: „Непълно“ казахъ.

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Нека вѣрва г. Мирски, че азъ направихъ много добросѣвѣстно доклада.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Стига, бе!

Докладчикъ Д. Каранешевъ: Сега ще кажа още двѣ думи по избора. Ако ние въ комисията взехме рѣшение да се потвърди и азъ, като докладчикъ на комисията, ходатайствувахъ прѣдъ почитаемото Народно събрание да се потвърди, ние направихме това, прѣдъ видъ на туй, че въ контестацията, дадена отъ 14 души избиратели отъ тази околия, безъ да бѣде подписана отъ кандидата Атапасъ Димитровъ Буровъ, не сж изтъкнати такива факти, които по силата на закона да ни дадатъ основание да ги считаме, че тѣ, ако сж дѣйствителни, опорочаватъ избора. Нашето убѣждение е такъвъ. Тукъ е въпросъ на тълкуване. Г. Теодо-

ровъ спомена, че окръжният управител се срѣцналъ съ Ивана Драгановъ, или съ Петра Ивановъ и др. Може да се тълкува, че това е агитация, може да я нарича и вулгарна и не; но ние, като обсъдихме всички тии данни, намѣрихме, че тѣ не сж достатъчни да ни дадатъ основание да се произнесемъ за анкетирането на избора.

Ето, прѣдъ видъ на всички тия съображения, азъ пакъ отново ходатайствувамъ прѣдъ почитаемото Народно събрание, че тѣй, както е констатацията, която г. Теодоровъ въ голѣма частъ даже прочете, не може да убѣди никого, че има основание да се анкета изборътъ. Азъ ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание да се утвърди изборътъ, като редовенъ и правиленъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Конкилевъ.

Х. Конкилевъ: Прѣди да отговоря на г. Теодорова на втората му рѣчь, ще му кажа да си тегли артилерията и да запали свѣщитѣ въ Бѣла-Слатина, защото е притъмнѣло.

Т. Теодоровъ: Трѣбва да запалимъ свѣщитѣ, за да ти светне акълътъ.

Х. Конкилевъ: Вие чухте, при втората си рѣчь г. Теодоровъ направи малко отстъпление отъ първата и застана да бие на религиозното чувство на единъ управител и пристори му се, като че тукъ камарата е пълна съ свещеници и попове и отпрѣди единъ попъ, който той адвокатски защищава, че не билъ черенъ. Азъ се очудвамъ да излѣзе този човѣкъ да говори такива нѣща, единъ държавенъ мъжъ сега да казва туй. Той намира, че голѣмъ грѣхъ направилъ окръжниятъ управителъ, че по Великъ-денъ е излѣзълъ въ двѣ села. Но г. Маджаровъ добръ освѣтли, че този управителъ билъ ловджия. Види се е излѣзълъ човѣкътъ на ловъ. Но да дойдемъ на думата на г. Теодорова, че управителътъ е ходилъ по агитация. Управителитѣ на-ли между населението ходятъ? Ще дойдешъ като избирателъ и ще питашъ управителя: „Г. управителю, сега кого ще избираме, кой е кандидатъ на правителството?“ Нѣма ли да го кажешъ? Не е грѣхътъ тамъ, г. Теодоровъ; туй не е агитация, ами грѣхъ е, ако излѣзе тукъ единъ констататоръ, една констатация, която да казва, че имало насилия въ този изборъ, за който се говори. Вънъ отъ туй самиятъ докладчикъ каза едно друго, че даже твоятъ приятелъ, за когото ти взе думата тукъ, той не билъ подписалъ констатацията. Азъ познавамъ Бурови, че сж честни хора и затуй ти казахъ: че нема г. Буровъ нѣма толкова приятели — 200 души — които да подписватъ една констатация? Г. Буровъ е интелигентенъ човѣкъ, той знае българскитѣ закони, той знае и Народното събрание какво ще каже и току-така нѣма да вземе на бѣла книга подписи. А пъкъ г. Теодоровъ излѣзе тукъ като единъ папа и се изправи прѣдъ васъ, г. г. прѣдставители, и си хвърли

грѣшната мантия и казва: „Азъ съмъ невиненъ, азъ не съмъ правилъ като васъ.“ Ами помнишъ ли избора въ Елена, г. Теодоровъ; помнишъ ли избора въ Търново; помнишъ ли избора въ Габрово, като ни би съ камѣни и полицията ни гази съ конетѣ? (Ржкоплѣскане отъ мнозинството) Че даже и женитѣ не остави, а и тѣхъ подведе подъ за-творъ. Тѣ били ли сж онеправдани въ избора, та сж излѣзли тукъ да се оплакватъ? Азъ когато ходихъ по околията да агитирамъ, ти пращаше стражари да ме заловятъ, ама не се залавямъ. (Смѣхъ) Вѣрно ли е това, г. Теодоровъ? Менѣ ми е много приятно, защото ти знаешъ много хубаво, г. Теодоровъ, че азъ се оппозиция съмъ се избиралъ. Когато заваря управителя въ нѣкое село да агитира, тогава да видишъ какъ се прави агитация; свободно си отварямъ устата, че казвамъ: „Ето ги“ — имамъ материялъ. Тѣ се оплакива, че нѣкой управителъ отишълъ на ловъ, та измѣнилъ резултата на избора. Това да говори единъ човѣкъ, който е управлявалъ държавата! Да го говоря азъ, иди-дойди, но да го говоришъ ти, това не ти прави честъ.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, г. Теодоровъ ни хвърли единъ ловъ и вие се уловихте о него и изгубихме тукъ една вечеръ. Вие виждате сами, че тукъ нѣма причини, че тукъ нѣма насилия. Когато бѣха изборитѣ въ 1894 г., подиръ Стамболова, имаше единъ свищовски изборъ, на който докладчикъ бѣше г. Такевъ, и покойниятъ Величковъ тѣй викаше: „Какво правѣха тѣзи 5 хиляди граждани; защо не стѣпиха по тѣлата на стражаритѣ?“ Помните ли, г. Теодоровъ?

Т. Теодоровъ: Азъ помня единъ пътъ, когато ти видѣ единъ стражаръ вънъ и направи смутъ въ Народното събрание. Влѣзе тукъ отъ вратата и извика: „Животътъ ни е въ опасност; стражари обикалятъ Събранието!“ А то бѣше само единъ стражаръ вънъ.

Прѣдседателъ: Моля, г. Теодоровъ!

Х. Конкилевъ: Помнишъ ли, г. Теодоровъ, когато искаше да ни биешъ? Сега те чакатъ хората да говоришъ 2 часа и да говоришъ ни врѣли ни кипѣли: изгубилъ се билъ българскиятъ народъ, нѣмало свобода. Всички помнятъ. Затуй моля, г. г. прѣдставители, обръщамъ се къмъ васъ, да не се говори повече по този изборъ, защото нѣма нужда, а да се приеме.

Прѣдседателъ: Има думата г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Като имамъ прѣдъ видъ чл. 125 на избирателния законъ, който казва: „Народното събрание е вър-

ховниятъ съдия за правилността или неправилността на изборитѣ“ — заявихъ го миналата година отъ името на правителството, като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, заявявамъ го и тази година, че ние въпросъ отъ изборитѣ въ камарата не правимъ; ние се дезинтересираве отъ изборитѣ. Азъ ще вземамъ, прочее, думата само тогава, когато се хвърли нѣкакъвъ упрекъ противъ органитѣ на полицейско-административната властъ, за да обясня въ що се е състояла тѣхната дѣятелностъ по врѣме на изборитѣ. Оттамъ-нататъкъ вие сте абсолютнитѣ господари, правителството въпросъ, било кабинетенъ, или какъвто щете, не прави по изборитѣ, защото върховниятъ съдия, повтарямъ го, е Народното събрание.

Това като казвамъ, бързамъ да добавя, че ако взехъ думата да кажа и азъ нѣколко думи върху всичко туй, което се е казало отъ онези досега по тоя изборъ, то не е да установявамъ посемъ-сега каква е била и каква е нашата система за вътрѣшното управление на България, система — казано мимоходомъ — която се характеризира по изборнитѣ дни въ всички конституционно-парламентарни страни, защото изборниятъ денъ, казва единъ знаменитъ конституционалистъ, е фаталниятъ денъ на конституционно-парламентарното управление. Не взехъ думата, прочее, да ви възстановявамъ днесъ, каква е била и каква е системата на нашето управление отъ двѣ години пасамъ, защото — ще си послужи съ хубавитѣ думи, които сж тукъ прѣдъ менъ, на покойния Д-ръ Стоиловъ отъ 1894 г. — вие сте всички свидѣтели на тази система, вие сте нейнитѣ непосредствени съдии и свидѣтели. Да-ли е система на пълна гаранция за всички конституционни свободи и права на българския народъ, това ние го казахме, това българската обществена съвѣсть го подчерта, това даже и днесъ отъ тази трибуна не се отрече отъ най-големитѣ противници на днешното правителство, па вѣрвамъ, че тази система се подчерта още отъ миналата година и отъ онзи тамъ почтенъ новоселски народенъ прѣдставителъ, който апелираше къмъ насъ, ние да произведемъ изборитѣ за Великото народно събрание, защото има вѣра, че ще ги произведемъ при пълна гаранция за свободитѣ на българския народъ.

Т. Теодоровъ: Не съмъ казалъ това. Приписвате си похвала, която не съмъ Ви направилъ, нито ще я направя.

Министъръ М. Такевъ: И така, днесъ не ще отидемъ да търсимъ системата на нашето управление: тя е установена. Ако взехъ думата, прочее, взехъ я, за да се спра на конкретния фактъ, който съставлява прѣдмета на дебатитѣ.

Но, г. г. народни прѣдставители, прѣди и това да стори, бързамъ да отговоря още отсега на една дребна закачка, която ми се подхвърли онези дни. Вѣрвамъ, каза ни се, че г. Такевъ ще почне да

се оправдава или поне да оправдава дѣйствиата на своитѣ административно-полицейски органи съ нѣкогашнитѣ такива на народнияшко управление. “Бързамъ, г. г. народни прѣдставители, да ви заявя, че по отношение дѣйността на дадена личностъ или партия, азъ съмъ на мнѣнието на г. Теодоръ Теодоровъ и не сподѣлямъ онова на почтения шефъ на сѣщия г. Теодоръ Теодоровъ, който днесъ отсъствува отъ тукъ. Азъ не ще отида въ лѣствицата на прѣстѣпницитѣ да търся по-големи злѣди отъ онези, ако има такива, на които днесъ тукъ се критикува дѣятелността; не, азъ не ще извинявамъ постѣпкитѣ на г. Минко Радославовъ, търновскиятъ окръженъ управителъ, ако има прѣстѣпни такива, съ постѣпкитѣ на г. Славкова, нѣкогашенъ врачански окръженъ управителъ, но бързамъ тукъ да подчертая, че въ това отношение азъ тоже рѣзко различавамъ и отъ основния принципъ на партията, къмъ която принадлежи г. Теодоровъ. Защото тази партия, чрѣзъ устата на своя почтенъ прѣдседателъ, къмъ когото всички мои почитания, като признава, че е правила грѣшки въ своето минало управление, така ги тя извинява: (Чете) „Безполезно ще бѣде и на заблудители, и на заблудени да прѣпорѣчва човѣкъ книги, като споменатата вече отъ мене книга на г. Лейре, въ която надълго и нашироко се излагатъ грѣшкитѣ на днесъ властващата въ Франция радикална партия. Но за насъ подобни книги сж пѣсни, защото ни показватъ, че и у напредналитѣ народи съвършенството е далечъ отъ да е постигнато, защото у тѣхъ можемъ да намѣримъ поводъ за утѣха, урокъ за равнодушно отнасяне къмъ нападкитѣ на нашитѣ клеветници и насърчения за по-беззавѣтно служене на нашитѣ сънародници.“ Шефътъ на народната партия, прочее, иска да намѣри оправдание за грѣшкитѣ на тѣхното минало управление въ грѣшкитѣ на напредналата въ Франция радикална партия, която днесъ управлява, и въ тѣхъ той търси „поводъ за утѣха“ и „урокъ“ за прѣзрѣние къмъ нападкитѣ на всички тѣзи, които критикуватъ тѣхнитѣ дѣла.

Т. Теодоровъ: Нерде Шамъ, нерде Багдаты!

Министъръ М. Такевъ: Азъ тамъ поводъ за утѣха, азъ тамъ урокъ за равнодушно отнасяне къмъ критикитѣ на г. Теодоръ Теодоровъ по отношение нашата политика не ще търся и не ще се скрия задъ управлението на радикалната партия въ Франция, че и тя е имала погрѣшки, слѣдователно, и ние сме могли да ги правимъ. Тамъ се крие само г. Гешовъ.

Т. Теодоровъ: Не се касае за погрѣшки, а за прѣстѣпления.

Министъръ М. Такевъ: И така, г. г. народни прѣдставители, не ще отивамъ въ лѣствицата на по-големитѣ злѣди да търся оправдания за ония

на по-малкитѣ. Това, казано, азъ искамъ да се спра на конкретния фактъ.

Но прѣди да дойда и сега на тази точка, необходимо става да се обясня още единъ пѣтъ, макаръ и въ 5 само думи, върху онуй, което сжиятъ почтенъ ораторъ одеѣ авансира тукъ, върху тѣй наречената „вulgарна агитация“ на полицейско-административнитѣ органи и, въобще, на органитѣ на властта. Напълно сподѣлямъ и този днешенъ, възгледъ на г. Теодорова. И казвамъ днешенъ, защото той е възгледъ мой, произнесенъ отъ тази трибуна прѣди точно 15 години, а именно, че полицейскитѣ, че административнитѣ, че всички органи на властта трѣбва да се абстрахиратъ отъ изборитѣ и не трѣбва да влияятъ съ своето служебно положение върху изборитѣ. И тукъ, прочее, сме напълно съгласни съ г. Теодорова, който нека бжде убѣденъ, че и по тази точка не ще търся извинение за днешнитѣ органи на властта, ако тѣ сж се провинили въ онова, що нѣкога сж правили органитѣ на народната партия, въ тия именно дѣйствия на народнишкитѣ органи. Но и тукъ трѣбва да подчертая противорѣчието на г. Теодорова съ партията, къмъ която принадлежи. И ако азъ искамъ да подчертая и тази втора мисль, то е затуй, защото възможно е нѣкога тая партия да бжде повикана да управлява изново България. А понеже историята е велика учителка на настоящето и ръководителка за бждѣщото, добръ ще бжде и въ това отношение да знаемъ принципитѣ, на които служи тази партия, та да знаемъ отъ каква сж стойностъ сегашнитѣ критики на г. Теодорова. Прѣдъ менъ се намира блѣстящата рѣчь на покойния Д-ръ Стоиловъ, когото сжщо дълбоко почитамъ, върху тази историческа вече тема: какво трѣбва да бжде поведението на органитѣ на властта по време на какви и да е избори въ страната. И бързамъ да добавя, че мислитѣ, изказани отъ покойния Д-ръ Стоиловъ бѣха съпроводени съ бурни ръкоплѣскания тукъ, когато той ги произнасяше отъ туй президентско кресло, отъ цѣлата кама̀ра и г. Теодоровъ тамъ, като прѣдседателъ, най-много ръкоплѣскаше.

Т. Теодоровъ: Прѣдседателитѣ не ръкоплѣскаѣт, имате грѣшка.

Министъръ М. Такевъ: Тамъ, въ тази рѣчь, покойниятъ Д-ръ Стоиловъ е изказалъ слѣдующитѣ мисли: (Чете)

„Сега дохождамъ, г. г. прѣдставители до единъ въпросъ, който се спомена отъ нѣкои, именно: агитациитѣ на администрацията. Върху тоя въпросъ, г. г. прѣдставители, азъ съмъ ималъ случай да се обясня въ миналото събрание, имахъ случай да се обясня по поводъ на това обвинение, съ което нѣкои остроумни хора бѣха намѣрили поводъ да ме оскърбятъ, именно съ морално влияние — както още ме нападатъ за беглийщина, безъ да мислятъ, че това е оскърбление на тия, които го казватъ.

Всѣкѣдъ въ свѣта е признато, че самиятъ фактъ, че едно правителство е правителство, има извѣстна доза отъ влияние. Това нѣщо не може да се отказва. Ами турете на министерскитѣ столове безцвѣтни личности, каквито четворната депутация на съединената опозиция прѣдлагаше на Негово Царско Височество, то и тѣ ще иматъ извѣстно влияние, като правителство, като власт. Това влияние е нѣщо *impondérable*, нѣщо, което не може да се опрѣдѣли, не може да се схване. — Тръгва окръжниятъ управителъ отъ станцията, при него влиза въ файтона Иванъ Стояновъ и населението го вижда съ окръжния управителъ; това е морално влияние. Това е, за него единъ капиталъ и тоя капиталъ не може да се откаже. Азъ зная единъ народенъ прѣдставителъ въ сегашното Събрание, който, щомъ като е стигналъ въ избирателната си околия, се е хваналъ подъ ручка съ офицера, който е билъ тамъ и сж се разхождали, а това негово разхождане е било знакъ, че тоя човѣкъ е добъръ за правителството, че е ималъ довѣрието на правителството И това не е ли морално влияние?

„Сега, искате ли да имате такива идиоти околийски началници и окръжни управители, които, като дойде единъ човѣкъ и прѣдъ тѣхъ каже на хората, че правителството взема отъ дълга на Турция единъ милиардъ и половина лева и тѣ да казватъ: да, вѣрно е? Не, началникътъ или управителътъ трѣбва да каже: не е истина; защото не е истина. Слѣдователно и това е морално влияние. Или когато дойде нѣкой и каже на населението: еди-кого, ако изберете за прѣдставителъ, ще ви унищожи даждията и др. такива, идиотъ ще е този чиновникъ, ако не каже, че този човѣкъ е шарлатанинъ, защото държава безъ данъци не може да сжществува. Но това, г. г. прѣдставители, трѣбва да се отличава отъ дѣянието, за което има извѣстенъ отдѣлъ въ наказателния законъ, споредъ който наказва се като прѣстѣпникъ онзи, който отиде да вземе нѣкому бюлетината и му каже: нѣма да дадешъ тая бюлетина, а тая. Но когато обича и вѣрва и се влодушевява отъ идеитѣ на правителството, прилага тия идеи и работи, той не прави нищо противозаконно. Той не излиза да агитира, а да възстановява истината. И това е толкова по-нужно за страна като България, гдѣто има толкова безсвѣстни противници, които създаватъ работи, съ които не може да се бори човѣкъ.“

И така, г. г. прѣдставители, Д-ръ Стоиловъ е давалъ право на полицейско-административнитѣ органи да тръгнатъ по петитѣ на агитаторитѣ и да ги опровергаватъ, когато тѣ ще обвиняватъ правителството въ невѣрни твърдѣния; той ги е оторизиралъ да наричатъ „шарлатани“ такива агитатори, когато тѣ си позволяватъ да твърдятъ нѣща, които — споредъ мнѣнието на окръжния управителъ, или околийския началникъ, или стражара, или пѣдаря — не сж вѣрни.

Г. г. прѣдставители! Виждате ли колко далечъ се е отишло! Ако азъ бѣхъ слѣдвалъ тази теория

азъ можехъ миналата година да пусна всички мои околийски и окръжни управители по петитъ на г. Теодорова и на всички агитатори, особено на тѣзи на почтениѣ земледѣлци, които проповѣдваха нѣща диаметрално противоположни съ истината. Но, азъ, напротивъ, запрѣтихъ на околийскитѣ и окръжни управители, на стражаритѣ и пѣдаритѣ, даже да допуснатъ единъ апостровъ къмъ когото и да е. Азъ заповѣдахъ на всѣки ораторъ, като се качи на трибуната, полицията да гарантира абсолютна свобода на словото; нека говори колкото обича, стига да не прави прѣстѣпление. Ако прави прѣстѣпление, трѣбва полицията да изпълни своята задача, своята роля. И сега приготвяваме законъ, въ който сѣщо така искаме да гарантираме пълната свобода на оратора. Ако желаетъ да ме слушашъ, слушай ме; ако не желаетъ — иди си, но не ми викай: лъжешъ, не ми викай шарлатанитъ, защото ти ще ми кажешъ така, а моя приятелъ ще ти каже: ти си такъвъ, ще се хванете за гушата и ето ви мъртавъ чловѣкъ легналъ на земята. За туй азъ заповѣдахъ никому словото да не се отнема, никой да не бѣде апострофиранъ, никому да не се възразява, освѣнъ по реда: когато ще му дойде редътъ да говори, да вземе словото и да възрази.

Прочее, сравнете нѣкогашната дѣйностъ на народната партия и нейнитѣ водители съ дѣйността на днешното правителство, па кажете не сѣ ли фарисейски плачоветѣ сега за народнитѣ свободи на сѣщата тази народна партия?

Тѣзи сѣ, г. г. прѣдставители, принципитѣ, на които ние служимъ; съ тѣзи принципи ние произведохме изборитѣ миналата и тази година, и се надѣвамъ, че тѣзи принципи единодушно ще се санкциониратъ и отъ васъ, когато ние ще внесемъ законъ за публичнитѣ събрания.

Да продължимъ, г. г. народни прѣдставители, сѣ въ този редъ на мисли. Пакъ г. Теодоровъ и г. Стамболийски казаха: „Но и г. министъръ Такевъ, и той ходи изъ България, и село и колиба не остави да не спогоди.“ На тази тема, г. г. прѣдставители, азъ имамъ случай да се обясня миналата година. Азъ ще имамъ пакъ такъвъ по отговора на тронното слово, ако ми дадете поводъ. Азъ тогава казахъ каква е разликата между „вулгарна агитация“ и между онази агитация, за която тукъ почтениятъ г. Стоиловъ, пакъ отъ тази трибуна, държа блѣстяща рѣчь да доказва какво е назначението и влиянието на единъ министъръ. Покойниятъ г. Д-ръ Стоиловъ сѣщо тѣй бѣше упрекнатъ, че е ходилъ изъ България; защото, наистина, той придружаванъ отъ тогавашния воененъ министъръ г. Рачо Петровъ, полковникъ тогава . . .

Т. Теодоровъ: Не прѣди избора.

Министъръ М. Такевъ: — Прѣзъ м. августъ, а прѣзъ септември станаха изборитѣ.

Т. Теодоровъ: Не прѣзъ изборния периодъ, а щомъ дойде на властъ.

Министъръ М. Такевъ: — Позволете . . . Тамъ ние четемъ: (Чете) „Азъ обиколихъ отечеството ми, за да си обясня какво е положението на работитѣ, за да мога да хвърля малко свѣтлина върху правилнитѣ отношения на нашето отечество“ . . . „Ако се намѣриха хора, които излѣзоха да обвиняватъ правителството, да обвиняватъ мене, че съ своето пѣтешествие азъ съмъ упражнилъ нѣкое правствено влияние, то азъ нѣма да крия това. Моята сила е правственото влияние и както хората, които уважавамъ, както единъ Гладстонъ трѣгне отъ село на село и проповѣдва своитѣ начала, тѣй и азъ мисля, съ силата на своитѣ идеи и убѣждения да управлявамъ народа. (Ржкоплѣскане)“

Т. Теодоровъ: Кой казва това?

Министъръ М. Такевъ: Покойниятъ Д-ръ Стоиловъ го казва. (Чете) „Ако има хора, които да повѣрватъ въ моитѣ думи и моя характеръ, ще ме послѣдватъ и азъ ще управлявамъ. Ако не, то азъ ще се оттегля, азъ ще кажа на всеуслышание, че азъ не принадлежа къмъ еснафа на ония български политически пѣлководци, които мислятъ, че провидението ги е създало само тѣ да управляватъ България. (Шумни ржкоплѣскания) Както казахъ и други пѣтъ, азъ съмъ на това мѣсто въ изпълнение на една длѣжностъ, както солдатинътъ я изпълнява, и ще я изпълнявамъ добросъвѣстно докато имамъ довѣрието, и като видя, че общественото течение вземе други пѣтъ, ще се постарая съ силата на своя характеръ да му кажа, да-ли пѣтътъ е тъменъ или не, и ако не мога да го убѣдя, ще отстъпя. Заради това рекохъ да се обясня, защото нѣколко пѣти поискаха да хвърлятъ калъ на администрацията и управителя, и да кажа тѣзи нѣколко думи, които характеризиратъ нашата дѣятелностъ по изборитѣ.“

Тѣзи сѣ, г. г. народни прѣдставители, онѣзи мисли, които покойниятъ г. Стоиловъ тукъ, при бурни аплодисменти на народната партия, е произнесълъ върху ходенето на министритѣ изъ България. Тия мисли азъ поддържамъ.

Т. Теодоровъ: Да, но той не ходи отъ село на село, той е ходилъ само въ нѣколко градове.

Министъръ М. Такевъ: Тукъ е разликата, почтени г-да, между вулгарната агитация нѣкогашна, за която съмъ азъ викалъ и тази, за която г. Стоиловъ тукъ приказва и която ние широко развихме. Казахъ лани, повтарямъ и сега, че подъ думитѣ „вулгарна агитация“ се разбира, когато единъ министъръ отиде въ селото и не излѣзе на плаца, за да обясни политиката на правителството, за да обясни законопроектитѣ, мѣрцитѣ, които трѣбва да се взематъ за подобрене на страната,

ами отиде тамъ въ нѣкое кабаре, свика тамъ приятелитѣ или же попита кмета: „Отъ какво имате нужда, г. Кмете?“ — Имаме нужда отъ единъ валъ тукъ въ с. Драганово, защото ни отнася р. Янтра. — Тѣй ли е? Ще ви направимъ валъ. Повикайте инженери да турятъ червени колчета, викайте свещеника да свети вода. Свети се вода, валъ ще се прави. Това бѣ въ петъкъ; въ недѣля избори се правятъ — цѣлото с. Драганово гласува за кандидата на правителството. Въ понеделникъ, обаче, колчетата се вдигнаха, инженерчетата си отидоха. Това е вулгарна агитация!

Т. Теодоровъ: Кое правителство бѣше това?

Министъръ М. Такевъ: Не народната партия...

Т. Теодоровъ: Защото давате на аудиториата си да мисли, че е народната партия.

Министъръ М. Такевъ: Не народната партия — туй го подчертавамъ.

Ако вие, г. г. народни прѣдставители, можете да посочите поне единъ такъвъ случай, дѣто министъръ нашъ, отъ този кабинетъ, е отишълъ въ нѣкой градъ или село и не на мегдана, и не въ читалището на селото, не въ училището, а въ нѣкое кабаре, и по този начинъ е агитиралъ, ще напусна това кресло и ще си отида у дома. Но челото ми е чисто, защото не можете да ми посочите ни единъ примѣръ отъ подобна вулгарна агитация. Съ оная агитация, каквато сме правили ние — да се явимъ съ нашето слово на мегдана, да очертаемъ нашата политика, да обяснимъ нашата декларация на този 4½ милионенъ народъ, ние сме изпълнили единъ дългъ, какъвто пожелаваме на всички български правителства да го изпълняватъ и нека бждемъ убѣдени, че политическото възпитание на нашия народъ ще се повдигне толкова високо, колкото е то въ республиканска Франция, въ малката Белгия, хубавата Швейцария и класическата Англия на свободитѣ. Да, само така, но не съ колчета и байрачета, не съ свещеници, не съ правене на валове или освещаване на вода!

Г. г. прѣдставители! Дълга още единъ въпросъ да изчерпа, за да мина на слѣдующия редъ на мисли. Г. Теодоровъ малко като че ли васъ пораздразни съ плача си надъ оскърбенитѣ религиозни чувства на горнеорѣховци. Това нека не ви прави впечатление, защото религиозното чувство играе извѣстна роль въ политиката на народната партия. Помня като сега, бѣ на 1894 г., когато отъ тази зала се изхвърли радославистътъ г. Илия Вълчевъ, народенъ прѣдставителъ отъ Пирдопска околия, подъ прѣдлогъ, че единъ попъ въ едно село казалъ: „Кой не гласува за Илия Вълчевъ, комка нѣма да му дамъ.“ (Смѣхъ) Говорихме, протестирахме, че нѣма никакво значение това твърдението на Ивана или Драгана, или че даже да е казалъ свещеникътъ, че комка не ще да даде на ония,

които не гласуватъ за Вълчева, та въ рая не ще идатъ тѣзи селяни, това пакъ не може да окаже влияние върху избора, но нашитѣ думи останаха безсилни и г. Илия Вълчевъ благополучно биде касиранъ отъ народняцитѣ и напусна залата на Събранието всрѣдъ бурни ржкоплѣскания на своитѣ касатори.

Т. Теодоровъ: Ржкоплѣскания нѣмаше.

Министъръ М. Такевъ: Ето ви, г. г. народни прѣдставители, защо не трѣбва да се удивлявате, и не бива да ви очудватъ религиознитѣ чувства на г. Теодоровъ, тѣ сѣ традиция у привърженицитѣ на народната партия, макаръ комаръ да прѣцѣждатъ, а камилата да гълтатъ.

Сега, да дойдемъ на конкретния фактъ. Прѣди всичко, трѣбва да ви кажа, че въ Горнеорѣховска околия, както и въ други още три, нашитѣ приятели не бѣха солидарни върху една кандидатура, и това разногласие между нашитѣ приятели въ Русчукъ, въ Царибродъ, ако щете и въ Стара-Загора, това разногласие между приятелитѣ ни на нѣкои мѣста даде онзи резултатъ, който вие виждате тукъ въ лицето на тримата опозиционни избраници. Въ Горна-Орѣховица, както казахъ, имаше разногласие между нашитѣ приятели. Г. Кондовъ отъ една страна, добъръ нашъ приятелъ, г. Гешевъ отъ друга страна, се борѣха кой да бжде кандидатъ. Най-послѣ тѣ се спогодиха, но по начинъ такъвъ, който — тукъ ще го кажа — не е желателно да става другъ пътъ и въ други редове на партиитѣ, ако щете, защото, прѣди всичко, въ това отношение поне, по такива кардинални въпроси трѣбва да наддѣлява благоразумието. Най-послѣ се установи кандидатурата на г. Гешева и той трѣгна да агитира. Минахъ и азъ прѣзъ околията, като бившъ народенъ прѣдставителъ на Горнеорѣховската околия. Въ читалищния салонъ на Лѣсковецъ, въ присѣтствието на повече отъ хиляда души народъ, азъ дадохъ отчетъ за дѣятелността на камарата и като членъ на правителството, но никакъвъ въпросъ за кандидатура — и тукъ ще си послужи съ думитѣ на покойния г. Стоиловъ — никогажъ не съмъ повдигалъ въ тѣзи събрания; и тамъ си казахъ словото, качихъ се на колата и продължихъ пътя си по-нататъкъ. Тукъ трѣбва да добавя, че въ събранието азъ бѣхъ апострофиранъ отъ единъ народнякъ, дошълъ чакъ отъ Търново за това, но азъ казахъ: оставете да ме апострофиратъ, макаръ и да бѣхъ издалъ окръжно да се не апострофира никой по подобнитѣ събрания. Мене ме апострофираха и другадъ — азъ не се разсърдихъ. И не се разсърдихъ даже и тогава, когато въ печата четохъ злорадства: министърътъ на полицията го апострофиратъ, слѣдователно, правителството изгуби довѣрието на народа! Че какво по-лесно, въ едно събрание отъ хиляда души, единъ неблагоговѣститъ човѣкъ да те апострофира; какво по-лесно, всрѣдъ 1.000—

1.500 души, единъ нетърпливъ младежъ да те прѣвжне съ нѣкоя глупостъ? Но, не, понеже отъ всѣка клечка пискунъ трѣбва да се прави, нашитѣ противници видѣха въ тия апострофи на улични гамени бламъ за правителствената политика! Работата, обаче, се измѣни, когато апострофираха единъ другъ почтенъ бившъ министъръ въ с. Рѣселецъ на Бѣлослатинската околия, и това слѣдъ като самъ той бѣ писалъ въ своя партиенъ органъ, че министъръ Такевъ е бламиранъ отъ народа, чрѣзъ апострофитѣ въ Лѣсковецъ и Казанлъкъ! Както и да е, той ми даде една горно-оплаквателна телеграма противъ кмета, че го апострофиралъ и безпокоилъ въ събранието.

Т. Теодоровъ: Кой бѣше този?

Министъръ М. Такевъ: Не г. Теодоровъ, другъ. Тутакси азъ заповѣдахъ да накажатъ кмета, но сѣщеврѣменно съобщихъ на този общественъ дѣятелъ: викай, ти почтени човѣче, викай противъ тия апострофи, но викай заедно съ мене, а не зло-радствувай, когато други апострофиратъ. Когато и мене апострофиратъ не се възхищавай, но порицавай, така както азъ порицавамъ, когато васъ апострофиратъ. И затуй — пакъ тукъ му е мѣстото да ви кажа — вписвамъ въ новия законъ за публичнитѣ събрания, че апострофирането е за-прѣтено: слушай, ако обичашъ, иди си, ако не желаешъ да слушашъ. Но много либералствующи елементи, които претендиратъ на радикално управ-ление, намѣриха въ този ми законопроектъ начало, опитъ за тероръ надъ свободното слово!

Но, г. г. народни прѣдставители, да се повърнемъ на въпроса; отидохъ по-нататъкъ въ обиколкитѣ си, оставихъ изборитѣ въ Лѣсковецъ да се произ-веждатъ. Никакви оплаквания азъ въ града Лѣс-ковецъ, нито въ града Горна-Орѣховица отъ никого не получихъ. Нѣщо повече, въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи до 10 априлъ никакво зая-вление отъ никого не се е получило; никакви оплаквания за нѣкакво агитиране 20 дена прѣди избора азъ не съмъ получавалъ. Ето ви архивата на Министерството на вътрѣшнитѣ работи...

В. Мантовъ: Отъ Шуменъ, отъ г. Краева не получихте ли?

Министъръ М. Такевъ: Ще дойдемъ и до Шуменъ. На 10 априлий азъ получихъ слѣдующата депеша отъ кандидата за народенъ прѣдставителъ, г. Буровъ (Чете) „Управителъ, началникътъ, приставайтъ, стражаритѣ крѣтосватъ околията по агитация. Особено слѣдъ вашето идване въ Лѣско-вецъ, тази прѣстѣпна тѣхна дѣйностъ взе неимо-вѣрни размѣри. Окржжниятъ управителъ е праз-нувалъ Великъ-дена по селата. Вчера е билъ по-вторно въ Жулюница и Кесарево, застрашаванията на кметоветѣ се правятъ публично. Никога офици-алната кандидатура не е била тъй цинично практи-кувана и никогa правителство и партия не сж изна-

дали чрѣзъ дѣлата си въ такова противорѣчие съ думитѣ и програмата си. Скърбя за разврата, който се сѣе. Кандидатъ А. Буровъ, подписъ познатъ.“ Веднага азъ поржчахъ да отправятъ до Търновския окржженъ управителъ слѣдната бърза телеграма: „Поканва се г. Търновскиятъ окржженъ управителъ да даде обяснения по съдържанието на тази теле-грама. София, 10 априлъ 1909 г.“ Г. Управителътъ отговаря: „За единъ интелегентенъ чловѣкъ, за какъвто иска да минава г. Буровъ, е недостолѣпно да ме упрекава кждѣ съмъ прѣкарвалъ Велик-денскитѣ празници и кждѣ трѣбвало да ги прѣ-карвамъ: въ града, манастиръ или по селата. Да чакамъ отъ него маршрутъ, далечъ съмъ отъ ми-сьльта.

„Благодарение на моитѣ служебни обиколки изъ окржжието не само денѣ, но и нощѣ, той и всѣки единъ е твърдо гарантиранъ и като човѣкъ, и като търговецъ, и като агитаторъ, при всичко, че въ качеството си на послѣденъ (агитаторъ) той си позволява простени и непростени срѣдства. Самиятъ фактъ, че той не може да посочи на нѣкой кон-кретенъ случай, било че му се възпрѣпятствува въ свободното му обикаляне селата, било че е нѣкждѣ оскърбенъ или заплашванъ, или же му се ограничава и застрашава свободата, е достатъчно да се надзърне какви сж побужденията за подобно едно, отъ негова страна, оплакване. Що се касае до това, че съмъ застрашавалъ кметоветѣ, жела-телно бѣше да посочи поне единъ примѣръ; кмето-ветѣ отъ Търновското окржие сж достатъчно будни, за да запазятъ своитѣ интереси и свободи, за да нѣматъ нужда отъ неговото непросено опе-кунство. Управителъ Минко Радославовъ.“

Т. Теодоровъ: Отъ кждѣ я е подалъ?

Министъръ М. Такевъ: Търново, 13 априлий, значи, веднага слѣдъ избора.

Г. г. народни прѣдставители! Това отговаря г. окржжниятъ управителъ, когато поискахъ обя-снения; но то не е най-важното. Съобщаха ми, че веднага слѣдъ избора г. Буровъ ми отправилъ чрѣзъ колонитѣ на единъ отъ ежедневнитѣ со-фийски вѣстници „отворено писмо“, въ което ми казвалъ, че окржжниятъ управителъ билъ агитиралъ. Когато ми съобщиха, че имало такова отворено писмо и г. Буровъ искаше отъ мене да му отго-вора, вѣроятно пакъ чрѣзъ „отворено писмо“, съ подписа и печата на министерството, азъ казахъ да кажатъ на г. Бурова: „Г. Буровъ! избирателниятъ законъ казва: „Всѣки избирателъ има право съ заявление, безъ гербова марка, да донесе до зна-нието на г. прокурора за всѣко закононарушение и, ако г. прокурорътъ провѣри и намѣри, че ва-шитѣ оплаквания сж вѣрни, да хване управителя за ржката и да го тури въ затвора.“ Това се отго-вори на отвореното писмо на г. Бурова. Г. Буровъ, обаче, вмѣсто да отправѣше отвореното си писмо, безъ гербова марка, на прокурора, бѣ го отправилъ

до в. „Денъ“, и когато го поканихъ да го отпрати до прокурора, той млъкна, нищо не отговори и на прокурора никакво заявление не подаде. Г. г. прѣдставители! Азъ и другъ нѣтъ имахъ случай да ви казвамъ: лесно е да се обвинява по печатнитѣ колони на вѣстаницитѣ, но мѣчно е да се обвинява единъ човѣкъ прѣдъ прокурорската властъ, когато ще трѣбва за своитѣ конкретни обвинения да отговори прѣдъ сѣда, щомъ се окажатъ клеветнически. И затуй азъ всѣкога съмъ туралъ такава резолюция: заповѣдайте, тамъ идете. И тамъ пратихме г. Бурова и, ако г. Буровъ дѣйствително бѣ пострададъ въ своитѣ права и свободи, той нѣмаше нужда да пише въ колонитѣ на в. „Денъ“ цѣли километрически статии; стигаше му 5 реда да напише до прокурора на Търновския окръженъ сѣдъ — всичко щѣше да се свърши. Но г. Буровъ не е направилъ това. И знаете ли защо?

Т. Теодоровъ: Има вече дѣло.

Министъръ М. Такевъ: Защото г. Буровъ знаеше, че цѣлъ мѣсеченъ периодъ на агитация той бѣ запазенъ като ровко яйце. Азъ бѣхъ заповѣдалъ лично на всички окръжни управители и околийски началници — лични заповѣди дадохъ; има много свидѣтели между васъ, когато азъ, като министъръ, казвахъ на стражаритѣ: ако нѣкой отъ васъ си позволи да оскърби или удари нѣкого или думата изборъ да спомене, или ако нѣкой ви кара да сторите това, ще ви хвърлимъ въ затвора, ще изгните въ окови, никакво извинение, че сте дѣйствували подъ чужда заповѣдъ, нѣма да ви оправдае. Тия сѣ думитѣ, които сѣ чути отъ маса народъ и въ Ески-Джумая, и въ Чирпанъ, и въ Стара-Загора, и въ Нова-Загора, и въ редъ градове въ България, дѣто азъ ходихъ по пробнитѣ окръжни и градски избори.

Обаждаатъ се отъ мнозинството: Вѣрно!

Министъръ М. Такевъ: И така, г. г. народни прѣдставители, г. Буровъ не даде даже заявление до прокурора.

Т. Теодоровъ: Има заявление, заведено е дѣло вече, г. Такевъ! Може би не е отъ Бурова, но има вече заведено слѣдствено дѣло веднага подиръ избора.

Министъръ М. Такевъ: Азъ почитамъ г. Бурова като честенъ човѣкъ, азъ го почитамъ като добъръ търговецъ — той нѣкога бѣше демократъ, стана народникъ, то е негова работа, то е работа на свѣсть: човѣкътъ е убѣденъ, че тамъ ще бѣде по-полезенъ на отечеството си, станалъ таквъ, не се сърдима за това — азъ го почитамъ като добъръ търговецъ. Но г. Буровъ не само заявление прокурору не е далъ, но даже и контестацията не е подписалъ и сѣ я подписали нѣколко безграмотни негови ратаи! Каква доблестъ! Вие давате

вѣра на нѣкакъвъ си безграмотенъ ратай отъ нѣкое си с. Сушица, вие карате този безграмотникъ да се излага прѣдъ прокурорската властъ, да го влчатъ по сѣдилищата, а вие, почтени г. Буровъ, бѣгате отъ да си сложите подписа подъ контестацията. Ако само този фактъ би билъ на лице и ако азъ бихъ стоялъ тамъ, (Сочи лѣвицата) като опозиционеръ народенъ прѣдставитель, азъ бихъ казалъ вамъ: утвърдете, г. г. народни прѣдставители, този изборъ съ ржкоплѣщение, за да знаятъ кандидатитѣ да се не криятъ задъ безграмотни хора, нещастни ратаи, а сами да иматъ куража да поддържатъ своитѣ обвинения и прѣдъ парламента, и прѣдъ прокурорската властъ, и тогава ще настане онзи моралъ, за който ви говори г. Т. Теодоровъ. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Т. Теодоровъ: Тая е нова теория.

Министъръ М. Такевъ: Но, г. г. народни прѣдставители, азъ отивамъ по-далечъ...

Т. Теодоровъ: Едно врѣме не бѣхте на това мнѣние, че ако кандидатътъ не е подписалъ контестацията, тя трѣбва да се остави, а сте дрънкали по цѣли часове върху контестації, които не носѣха подписа на кандидатитѣ.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Азъ не одобрявамъ агитациитѣ на окръжнитѣ управители, казахъ го. Азъ ги порицавамъ. Но и въ това отношение азъ съмъ логиченъ, азъ съмъ, послѣдователенъ. Азъ и днесъ съмъ на онова мѣсто на което бѣхъ прѣди 15 години: и тогазъ порицавахъ агитациитѣ на окръжнитѣ управители, и тогазъ се борѣхъ противъ тѣхъ, и днесъ, като министъръ, пакъ се боря противъ тѣхъ. При все това, може би нѣкой отъ тѣхъ да е прѣскочилъ закона — ще дойдемъ и на тази тема — той е получилъ заслуженото. Ще дойде врѣме по отговора на тронното слово, когато ще се обяснимъ на една друга тема: да-ли Министерството на вътрѣшнитѣ работи нѣкога по-малко се е солидаризирвало съ своитѣ чиновници, отколкото днешното. За мене нѣма приятелъ чиновникъ: окръженъ управитель — подъ сѣдъ, околийски началникъ — подъ сѣдъ, или мѣстене, уволняване, щомъ като се е провинилъ. Казаха, каза го и г. Теодоровъ въ в. „Миръ“, че министъръ Такевъ е станалъ за посмѣшище съ мѣстенето на околийскитѣ началници и окръжнитѣ управители. Да, г-да, ще ги мѣстя, ще ги наказвамъ, ще ги уволнявамъ, щомъ тѣ не сѣ на своето мѣсто и не изпълняватъ, както трѣбва, служебнитѣ си обязанности, и ще дойде врѣме, когато всѣки ще застане на онова мѣсто, което трѣбва да заема съ достойнство, и ще бѣде тамъ защитенъ, защото достойно ще заема това мѣсто. Когато назначаваме единъ чиновникъ, не е цѣлте да го помиришемъ; може би и да се погрѣши и затова казвахъ и покойникътъ Стойловъ, че сѣ били случаи, когато само

5 дни е държалъ околийски началникъ на едно мѣсто и веднага го е вдигалъ. Ето защо и сега прави сжщото, щомъ види, че е некадърень. Но на тази тема ще говоримъ по-послѣ. Това, което искамъ да ви кажа, то е, че никога не съмъ се солидаризирвалъ съ своитѣ чиновници, още по-малко съ чиновници, които вършатъ такива прѣстѣпления, противъ които ние сме възставали и ще възставаме съ основание. Но, г. г. народни прѣдставители, и тукъ г. Теодоровъ прѣдчувствуваше, че наистина днешната негова позиция не е тази, която бѣ нѣкога моя, прѣди 15 години, и днеска. Тукъ, отъ трибуната на Народното събрание, г. Теодоровъ знаеше какво ще се прочете: да-ли сж агитирали народняшкитѣ окръжни управители — не, а да-ли за това сж били награждавани, вмѣсто наказвани. Слушайте. На стр. 412 отъ стенографскитѣ протоколи на VIII-то обикновено Народно събрание четемъ слѣдующата телеграма на врачанския окръженъ управителъ до покойния Стоиловъ, дадена въ в. „Миръ“ отъ досието на Вътрѣшното министерство. Като се оплаква г. Стефанаки Савовъ по врѣме на изборитѣ отъ 22 януарий 1895 г., че окръжниятъ управителъ агитиралъ,...

Т. Теодоровъ: Комуто бѣха отрѣзани нѣкога ушитѣ.

Министъръ М. Такевъ: Не за ушитѣ; това е друго — ... че окръжниятъ управителъ ходилъ изъ Вѣлослатинската околия, агитиралъ и заплашвалъ избирателитѣ, дава телеграма до Стоилова. Стоиловъ, както си му е редътъ, като мене, повръща тази депеша на окръжния управителъ, за да даде обяснения по нея. И окръжниятъ управителъ дава обяснения. И забѣлѣжете добръ, изборътъ е билъ назначенъ за 22 януарий 1895 г., а кидѣ е билъ врачанскиятъ окръженъ управителъ на 21-й? Той самъ казва. (Чете) „На 21-й дѣйствително, слѣдъ като обиколихъ нѣколко села и узнахъ, че Савовъ е настройвалъ населението противъ правителството и го е лѣгалъ по най-нахаленъ начинъ, заминахъ за Брѣница, дѣто бѣше той, и дѣто въ присѣдствието не на 300, а на 50 души (значи, и тукъ лѣже) дадохъ свѣтитѣ си на събравшитѣ се негови креатури учители и т. н. Казахъ имъ, че тѣ не трѣбва да се отдѣлятъ отъ правителството.“ — Да не се отдѣлятъ отъ почитаемото правителство. (Смѣхъ) Г. г. прѣдставители! Кажете ми случай въ демократическото управление, когато...

Т. Теодоровъ: Кажано ли е сега на кметовѣтѣ, че „васъ ще държимъ отговорни, ако не спечелимъ изборитѣ“? А тогава окръжниятъ управителъ имъ казалъ да се свѣтватъ помежду си. (Смѣхъ)

Прѣдседателътъ: Моля, моля!

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Можете ли ми посочи единъ фактъ прѣзъ нашето

управление, когато окръженъ управителъ на 21-й — а изборитѣ сж на 22-й — да обикаля цѣла околия или нѣколко села, както казва този управителъ, да се е спрѣлъ въ нѣкое село и да е посвѣтвалъ събралитѣ се тамъ да се не отдѣлятъ отъ почитаемото правителство? Моля ви се, за Бога, кажете, имате ли единъ фактъ отъ подобна агитация на нѣкои окръжни управители, околийски началници, полицейски стражари на демократическото управление? Не. Нѣщо повече, мислите ли, че този врачански окръженъ управителъ се наказва? Не, а получи орденъ за „заслуга.“

Т. Теодоровъ: Законътъ не даваше възможностъ да се наказва тогавъ, а сега законътъ го обявява за прѣстѣпление.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Пакъ бързамъ да добавя, че азъ не търся извинение въ дѣятелността на нѣкогашнитѣ окръжни управители или околийски началници; азъ искамъ само да подчертая едно: не е злато всичко, щолѣщи, и че сълзитѣ на г. Теодорова сж крокодилски сълзи сега.

Т. Теодоровъ: Е, защо го цитирате тогава?

Министъръ М. Такевъ: Имайте по-голямъ паметъ, за да помните какво е било миналото на България, защото то трѣбва да ни служи за поука, то трѣбва да ни служи за ръководяща пипка въ нашия бѣднъ обществень животъ. Историята е велика учителница — не трѣбва да забравяме това. Затуй рекохъ да спомена тѣзи нѣколко думи, безъ да отивамъ, като почитения шефъ на народната партия, да потърся „поводъ за утѣха“ или урокъ за равнодушно отнасяне къмъ критикитѣ противъ настоящето правителство, само затова, че и други сж втрпили подобни прѣстѣпления. Азъ искамъ да се спра само на факта, да го констатирамъ и мина, и да се радвамъ на г. Теодора Теодоровъ, че той днесъ е дошълъ тамъ, дѣто азъ бѣхъ прѣди 15 години и дѣто съмъ и днесъ.

Т. Теодоровъ: Само че Вие се връщате.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Това сж факти, които изнасямъ прѣдъ васъ, отъ естество да ви докажатъ, да-ли г. Минко Радославовъ е агитиралъ или не. Но стойте! Тукъ трѣбва да кажа нѣколко думи и за онѣзи упречи, които се хвърлятъ по адресъ на г. докладчика. И като че ли тукъ дойде единъ моментъ, когато г. Теодоровъ нѣмаше да ви заблуди — казвамъ това, безъ да искамъ да оскърблямъ — да ви въведа въ невѣдение съ контестацията. Каза ви той: „Но г. докладчикътъ не ни прѣдстави точно съдържанието на контестацията.“ Г. г. прѣдставители! Не е голѣмъ този пасажъ, който се касае до полицията. Азъ ще ви го прочета, защото желая вие да бѣдете всестранно освѣтлени и съ знание на нѣщата

да вдигнете ръка, като не забравяте и телеграмата на окръжния управител, която казва: „Жалко е, че г. кандидатът не посочи на конкретни факти на моята прѣстѣнна длѣйност, за да могат да се проверятъ тѣзи факти.“ Чуйте сега, какво казва контестацията: (Чете) „Агитации на властѣта. Окрѣжниятъ управител, околийскиятъ началникъ, полицейскиятъ приставъ, стражаритѣ непрѣкъснато кръстосаха околията въ продължение на 20 дена...“ — Пръвѣ път сега се казва това, а никакви заявления никѣдѣ не сѣ подадени. Има ли въ този пасажъ нѣкакъвъ конкретенъ фактъ посоченъ? Не. — „... до самия изборенъ день, като не оставиха и най-малкото и отдалечено село, безъ да бѣде обходено отъ окръжния управител или началника. Цѣлѣта на тия необикновени и неоправдани отъ никаква служебна нужда обиколки бѣ да съдѣйствуватъ чрезъ застрашаване на кметоветѣ за избора на правителствения кандидатъ Никола Гешовъ.“ — Казаха ли ви конкретни факти? Въ що се състои оплакването? По-нататѣкъ. — „На втория и третия день на Великъ-день управителѣтѣ е билъ въ с. с. Кралъ-бунаръ, Сушица и др. по агитация“ Въ какво се състои агитацията? Въ нищо.

Т. Теодоровъ: „Да се не отдѣлятъ отъ почитаемото правителство.“

Министъръ М. Такевъ: Да, така агитираха вашитѣ окръжни управители. Сега же, позволете хладнокрѣвно да изслушате мене и не се сърдете, защото една древна философия казва: „Tu te fâches, Jupiter, tu as tort“ — „Ти се сърдишь, Юпитере, ти си кривъ.“

Т. Теодоровъ: Азъ не се сърдя, само казвамъ, какво е могѣлъ да прави окръжниятъ управителъ.

Министъръ М. Такевъ: Ако би билъ народняшки такѣвъ, на-ли? Да отидемъ по-нататѣкъ. „Околийскиятъ началникъ едва-ли веднажъ се е завърналъ въ околийския центъръ прѣзъ послѣднитѣ 15 дена до избора.“ Не се билъ върналъ началникѣтъ. Добръ е направилъ, щомъ прѣстѣпление не е вършилъ, а е пазилъ агитаторитѣ да не ги прѣслѣдватъ, да не ги апострофиратъ — добръ е правилъ. Азъ бихъ желалъ да се каже, този началникъ, като е ходилъ, свободитѣ ли е пазилъ или ги е тѣкалъ, и ако вие ми бихте посочили само единъ фактъ, че е нарушавалъ свободитѣ на българскитѣ граждани въ Горна-Орѣховица, не щѣхъ да се постѣсна да го уволня, както уволнихъ други.

Т. Теодоровъ: Азъ не го обвинявамъ въ това, а го обвинявамъ, че е агитиралъ.

Министъръ М. Такевъ: Вие само празнословия приказвате, г. Теодоровъ. Ходилъ е по околията, защищавалъ е г. Бурова, когато е агитиралъ, па-

зилъ е живота му и затуй той е могѣлъ здравъ и читавъ да обикаля селата денѣ и нощѣ. „Въ обиколкитѣ си тия правителствени чиновници навсѣкѣдѣ сѣ казвали на кметоветѣ, че държатъ тѣхъ отговорни за гласуването на избирателитѣ отъ общинитѣ имъ.“ — Какво прѣстѣпление иматъ? Каралъ общинаритѣ да отиватъ да гласуватъ. Ами че и азъ казвахъ на избирателитѣ: не стойте въ кабаретата, въ кръчмитѣ, идете тамъ, на священото изборно мѣсто, и упражнете вашия гласъ, защото, тази ваша бюлетинка е моцна, утрѣ ти може да измѣни управлението. Азъ ги съвѣтвахъ да не стоятъ по кръчмитѣ, а да отидатъ на изборното мѣсто да гласуватъ. И ако околийскиятъ началникъ е казалъ: „Отидете, г-да, на изборното мѣсто и упражнете вашето право“, той не е вършилъ никаква прѣстѣпление. Но другъ е въпросътъ, ако вие ми посочите, че той е ходилъ да раздава бюлетини на избирателитѣ, както покойниятъ Стоиловъ изрично казваше, или че ги е арестувалъ или тероризиралъ, за да не могатъ да упражнятъ правото си; тогава пръвѣ съмъ съ васъ да се съгласи не да анкетираме избора, нѣма нужда, а да го касираме, и да пратимъ началника въ прокурорството. Имате ли факти? Правъ е окръжниятъ управител, прочее, като казва: „Дайте ми факти, не ща блядословия.“ Прочее, и ние ще кажемъ заедно съ покойния Д-ръ Стоиловъ: не е достатѣчно да давате телеграми по всевъзможнитѣ булевардни газети, а трѣбва да ги откриете съ конкретизирани обвинения тамъ, кѣдѣто е мѣстото имъ: въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи, въ прокурорския паркетъ, въ парламента, послѣдната инстанция за защита на вашитѣ права и свободи. Да продължимъ. „Нѣйде тѣ сѣ агитирали и прѣдъ частни лица: Маринъ Д. Мичоровъ, отъ с. Кесарево, Василъ Карагерчевъ, отъ с. Кралъ-бунаръ, Илия Николовъ, отъ с. Кара-Хасанъ, и др.“ — Тѣ сѣ агитирали и прѣдъ частни лица. Какво е това: тѣ сѣ агитирали прѣдъ частни лица? Ще анкетираме да узнаете, какво сѣ агитирали ли? Ще пратите г. Теодорова да отиде да провери, какво е агитирано. Правъ е управителѣтъ, като казва: „Въ що се състои моята агитация, съ какво азъ нарушихъ вашитѣ права и свободи, въ какво повлияхъ съ моята властъ надъ вашитѣ права?“ По-нататѣкъ. „За нѣкои села агитацията и заплашванията на правителственитѣ органи“ — забѣлѣжете добръ, писано е отъ адвокати — „сѣ били придружавани и отъ измамливи обѣщания; така, на с. Сушица сѣ обѣщали телеграфъ, лѣкаръ и аптека; на с. Николаево, което прави частъ отъ Чаирската община — да го отдѣлятъ въ независима община и да му разрѣшатъ да изкорени нѣколко хиляди декара гора, за да я обърне въ пасище; на с. с. Пашакьой и Куружа-Еренъ, които образуватъ една община съ центъръ с. Пашакьой, сѣ обѣщавали на първото, че центърѣтъ на общината ще остане тамъ, на второто, че ще бѣде прѣмѣстенъ въ

с. Куружа-Ерени.“ — Това е — нѣкои органи на властта казвали, че ще имъ прѣмѣстимъ центра. Кои сж, обаче тия „органи“? Ще отидете по бунищата да ги търсите ли? — „Бюлетинитѣ на правителствения кандидат сж били разнасяни по селата отъ стражари“ — фактъ, който не е провърѣнъ, почтени г-да! Кои стражари сж носили бюлетинитѣ? Ще отидете да ударите барабана въ селото и ще питате: кой бѣ стражаритѣ, който носи бюлетинитѣ? Никой не отговаря. Това ви е контестацията. Ето защо г. Минко Радославовъ е правъ, опитенъ администраторъ, 25-годишенъ държавенъ чиновникъ, да ви каже: „Не, почтени г. Буровъ, ти, търговецъ, да излѣзешъ съ блядословия; ти трѣбваше да излѣзешъ съ факти да ме обвинявашъ; азъ ще сложа мандата и ще седна, заедно съ околийския началникъ, на подсъдимата скамейка.“ Ето, г-да, това е контестацията. Намѣрете друго. Скъсали една бюлетина. Хайде да кажемъ, че се установи, че една бюлетина е била скъсана. Ще касираме ли избора? Че една ли само е скъсана? Хиляди може да сж скъсани. Какво отъ това?

Ето, г-да, истинската картина на оная бурна обвинителна рѣчь, която искаше още отъ първия день да създаде въ камарата една атмосфера на такава буря, за която г. Стамболийски добръ прѣдсказа, че може да бѣде твърдѣ врѣдителна за дѣйствителната народополезна работа на нашия парламентъ. Прочее, ако станехъ да дамъ тѣзи обстойни обяснения, то е затова, защото не искамъ вече втори пътъ да взема думата по тѣзи апострофи, които отъ тамъ ми се лансираха — „вулгарни агитации“, „агитации на администрацията“ и пр. Вие чухте всичко и, като върховни съдии, ще кажете, провинила ли се е въ нѣщо администрацията или не.

Тукъ дължа да ви кажа още едно. Азъ не щѣхъ да се посвѣня, ако имахъ най-малкъ конкретенъ фактъ противъ Минко Радославовъ, да разрѣша да се даде подъ съдъ, да го отстраня, безъ да се иска разрѣшение. Азъ бѣхъ онзи, който не се поколѣбахъ да повикамъ шуменския окръженъ управител, когато му написаха единъ обвинителенъ актъ по клеветнически доноси, и да му кажа: дай си оставката, иди въ съда да се оправдаешъ. Той отиде въ съда, и тамъ го защитаваха социал-демократъ. Този социал-демократъ въ Шуменския окръженъ съдъ каза, че първо е това правителство, което туря на подсъдимата скамейка своитѣ най-висши чиновници, окръжнитѣ управители, но и първо е то, което доказва, че въ изборитѣ не допуска намѣсата на свои органи. И Шуменскиятъ окръженъ съдъ тържествено оправда шуменския окръженъ управител. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството) Така поставяме ние, г. г. прѣдставители, така ние наказваме нашитѣ чиновници. Който заслужва награда, ще го наградимъ; който заслужва сѣдилище, ще го сѣдимъ. И азъ се надѣвамъ, че ако вървимъ по този пътъ, ние ще получимъ едно

образцово белгийско — не, но, ако щете, най-модерно управление, такова, при което правата и свободитѣ на гражданитѣ ще бѣдѣтъ абсолютно гарантирани. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателтъ: Г. Златановъ има думата.

М. Златановъ: Г. г. прѣдставители! Всѣки ще каже, че ние сме изгубили много безполезно врѣме по единъ маловаженъ въпросъ. Има нужда отъ малко обяснение, за да разберемъ, че когато ще утвърждаваме избора, ние ни най-малко нѣма да отговоримъ, виновенъ ли е или не е виновенъ окръжниятъ управител. Ние ще отговоримъ само, че нѣмаме прѣдъ себе си факти, които да ни убѣдятъ, че тази дѣятелностъ е могла да даде резултатъ другъ, освѣнъ онзи, който е полученъ. Ако окръжниятъ управител е прѣстъпнилъ постановленията на закона, нему е съставенъ актъ, противъ него има слѣдствие; тамъ ще има едно углавно дѣло и съдътъ ще каже, провинилъ ли се е той, като чиновникъ, или не се е провинилъ. И нека той да отговаря. Нѣма какво да се карае въ това отношение. И защо да дадемъ на публиката и обществото едно зрѣлище, че е откритъ нѣкой случай, небивалъ и неставалъ въ България? Тукъ се говори за нѣкакви дѣйствия на окръжния управител и колкото вие да искате да ги конкретизирате, ние не чухме друго, освѣнъ туй, че той не ходилъ въ черкова на Великъ-день, че водилъ слѣдъ себе си кучета за ловъ, ние не чухме друго, освѣнъ туй, че изходилъ всички села. Затуй той ще отговаря прѣдъ министра, ако нему не се харесватъ тѣзи дѣйствия, и прѣдъ съда, ако се намѣри нѣщо прѣстъпно въ тѣхъ. Но вие можете ли да гарантирате, че въ тази околия, безъ това ходене на Минко Радославовъ, има признаци, че резултатътъ щѣше да бѣде другъ? Ние не чухме г. Буровъ да е направилъ едно събрание прѣди избора; ние го чухме, когато апострофираше г. министра на полицията. Отдѣ нахлѣдъ г. Буровъ е чакалъ, че г. Гешовъ нѣма да вземе гласовѣтъ? Ние не чухме да е имало насилия, ние не видѣхме шайки, ние не чухме гърмежи противъ избиратели. Ние чухме обикновенитѣ оплаквания противъ всѣки окръженъ управител, каквито могатъ да бѣдатъ формулирани въ врѣме на избора. И сега загахме въ дебати, разровихме миналото, духа на Славейкова изкарахме. Защо? За да видимъ една непрѣложна истина, че властта отъ начало докрай винаги се е интересува отъ изборитѣ. Да, интересува се е и ще се интересува. Наказателниятъ законъ, като разпорежда — и за туй трѣбва да чуете откровени думи и отъ бивши, и отъ настоящи министри — като разпорежда и запрѣщава чиновницитѣ да не правятъ онѣзи насилия, които редъ години изъ България се правиха, съвсѣмъ не казва, че тѣ трѣбва да се отнасятъ като баби въ врѣме на избора. По разбирането на нашата широка публика, и полиция, и управители,

и администрацията въ деня на избора трѣбва, като грѣшници, да скръстятъ рѣцѣ, като прауси да заровятъ главитѣ си: заповѣдайте, г. г. избиратели, правете каквото щете. Нито една власт не го е правила и нѣма да го прави. Лошъ е управителътъ, който си служи не съ проповѣди и обяснения, а съ насилнически дѣйствия. Такива въ случая вие не констатирайте. Всичкитѣ други декларации, всичкото равене въ миналото нищо не обясниха.

Изборътъ трѣбва да се утвърди. Анкетата ще бѣде смѣшна и безпрѣдметна.

Отъ мнозинството: Браво!

Прѣседателътъ: Има двѣ прѣдложения: прѣдложение на комисията за утвърждаване на избора и прѣдложение на г. Теодора Теодоровъ за анкета. Ще турна на гласуване първото прѣдложение и моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ мнѣнието на комисията, да се утвърди Горнеорѣховскиятъ изборъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Утвърждава се. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскавъ)

М. Златановъ: Е, трѣбвало и ржкоплѣскане!

Р. Маджаровъ: Да се вдигне засѣданието — 7 ч. е вече.

Прѣседателътъ: Има прѣдложение да се вдигне засѣданието.

А. Димитровъ: Искамъ думата, г. прѣседателю.

Прѣседателътъ: Имате думата.

А. Димитровъ: Когато се разглеждаше пловдивскиятъ изборъ, г. г. прѣдставители, г. Краевъ, като направи едно възражение на нашия другаръ г. Стамболийски, отпрати едно прѣдложение къмъ мене да си оттегля заявлението, какво докладчикътъ на провѣрочната комисия не е казалъ самата истина. Азъ взехъ дѣлото по избора и намирамъ, че

въ него има приложени 5 заявления. Г. докладчикътъ каза едното, и прикри другитѣ 4, които сж заявления за нераздаване карти и заявления за отваряне на кръчми, за раздаване на ракия. Изборътъ и безъ това щѣше да се утвърди, но отъ единъ докладчикъ на комисия — г. Чолаковъ, струва ми се — не бива да очакваме да прикрива заявления отъ такъвъ характеръ, които трѣбваше да се кажатъ.

Докладчикъ Н. Чолаковъ: Азъ казахъ, че има петъ заявления, отъ които цитирахъ двѣ.

Прѣседателътъ: Има думата г. министъръ-прѣседателътъ.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: И азъ моля да се вдигне засѣданието. Идущето засѣдание ще имаме въ понеделникъ, слѣдъ обѣдъ, пакъ въ 2 ч., съ дневенъ редъ: продължение на работата, която вършимъ днесъ, именно провѣрочната комисия ще докладва изборитѣ, които е провѣрила, и, ако комисията, която е натоварена съ приготвянето отговора на тронното слово, бѣде готова, на второ мѣсто ще разискваме отговора на тронното слово. Прочее, дневниятъ редъ ще бѣде такъвъ: провѣрка на избори, разискване по отговора на тронното слово, ако този отговоръ бѣде готовъ.

Прѣседателътъ: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Азъ ще моля, наредъ съ провѣрката на изборитѣ, да бѣде поставенъ на дневенъ редъ и докладътъ по анкетата на свищовския изборъ — да се счита, че и той е на дневенъ редъ.

Прѣседателътъ: Който приема дневния редъ, прѣдложенъ отъ г. министъръ-прѣседателя, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато на 7 ч. 10 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателъ: Х. Славейковъ.

Подпрѣседатели: { **Н. Гимиджийски.**
Н. Кжневъ.

Секретаръ: А. Христовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.